

nederlandsdagblad

JAARGANG 76 NR. 20496 WWW.ND.NL REDACTIE@ND.NL 088 1 999 999 **CHRISTELIJK BETROKKEN**

Gulliver
Pieter Waterdrinker
Nederland als gouden riool

pagina 8

Hoezo zou je naar Mars willen?

pagina 11

‘Die preek maakte indruk’

Ferd Grapperhaus, minister van Eredienst pagina 2

EU

TOM VENNINK / VK nd.nl/buitenland BEELD AFP / SERGEI GAPON

Europa's laatste dictator staat alleen

...Tienduizenden Wit-Russen betogen tegen president Loekasjenko, die al 26 jaar aan de macht is.

...Zijn steun brokkelt rap af.

► MINSK

Wit-Russen doen niet wat ze volgens hun president horen te doen in verkiezingstijd. In plaats van thuis kalm af te wachten, staan ze op straat. Massaal. Klappend, toeterend, soms zwijgend. Zolang maar duidelijk is dat ze niet zomaar instemmen met een zesde termijn van alleenheerser Aleksandr Loekasjenko. Spanning voorafgaand aan een presidentsverkiezing, in Wit-Rusland is het nieuw. Bij voorgaande verkiezingen kwam de spanning pas na de uitslag, als mensen woedend de straat op gingen om te demonstreren tegen verkiezingsfraude en vervolgens werden afgevoerd door de oproerpolitie. Deze verkiezing is anders. Met nog ruim drie weken tot de stembusgang van 9 augustus staan er tienduizenden mensen te demonstreren en zijn er honderden aangehouden. Bijna dagelijks zijn er opstootjes met de politie. Alleen in de

De kandidaat die de oppositie verenigt: Svetlana Tikhanovskaya.

afgelopen drie dagen werden meer dan 300 mensen opgepakt. De Wit-Russen demonstreren tegen de opsluiting en uitsluiting van oppositiekandidaten. In de afgelopen weken zagen ze alle kansrijke tegenstanders van Loekasjenko in de cel verdwijnen. Eerst een vlogger die campagne voerde met als logo een pantoffel tegen 'kakkerlak' Loekasjenko. Toen de belangrijkste opposi-

tiekandidaat, oud-bankier Viktor Babariko, op beschuldiging van 'witwassing'. Een derde tegenstander wegens 'fouten' in de documenten voor zijn kandidaatstelling. Donderdag maakten de campagne-teams van de drie kandidaten bekend de handen ineen te slaan. Ze verenigen zich achter de enige kandidaat die voorlopig niet uitgesloten is van deelname: Svetlana Tichanovskaja, de vrouw van de vlogger.

‘buitenlandse poppenspelers’

Volgens Loekasjenko zitten alle oppositiekandidaten met touwtjes vast aan 'buitenlandse poppenspelers'. Maar waar hij bij vorige verkiezingen naar het Westen wees, probeert Loekasjenko dit keer de schuld te geven aan 'Russische inmenging', nu zijn relatie met president Putin verslechterd is – Putin maakte begin dit jaar een eind aan gigantische energiekortingen voor Wit-Rusland toen Loekasjenko niet bereid bleek tot vergaande integratie met Rusland. De Wit-Russen geloven de beschuldigingen niet. Na 26 jaar aan de macht kan Loekasjenko niet meer rekenen op de steun van Wit-Russen die hem

in de jaren negentig prezen voor de relatieve stabiliteit na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Waar demonstraties eerder vaak beperkt bleven tot acties van jongeren in Minsk, gaan nu mensen van alle leeftijden de straat op, ook in kleine steden. 'Ik wil gewoon kunnen leven in een rechtsstaat, waarin je niet zomaar gearresteerd kunt worden op straat en waarin de economie groeit', zegt Andrej Tkatsjov (33), een fotomodel dat meedoet aan de demonstraties. 'Veel jongeren vertrekken uit het land. Dat zou niet zo moeten zijn.' Hij demonstreert mee vanwege Loekasjenko's coronabeleid: de president deed het virus af als een 'psychose' die het best te bestrijden is door wodka te drinken. Opiniepeilingen staan onder strikte controle van de regering en blijven meestal geheim. Maar een uitgelekte peiling toonde in april aan dat nog maar een derde van de ondervraagden Loekasjenko steunt. Niet veel voor een alleenheerser die de inhoud bepaalt van alle tv-zenders en kranten. En die peiling was nog voor de arrestaties. Niet eerder stond Wit-Ruslands alleenheerser zo alleen. <

Slavenbloed in de koffie
 Theanne Boer

pagina 13

WILLEKE

nd.nl/cartoons

Rechtvaardige zaak zaait ook verdeeldheid COMMENTAAR PAGINA 3

PRIJS € 2,75 ZATERDAG € 3,95

9 771570 797003

Kotters zochten met hun netten de zee bij Ameland af.

Duits meisje

De stroming in de Noordzee was sterk, zaterdag. Westen- en noordwestenwind zorgen altijd voor een onderstroom van de Wadden af. Sterke golfslag maakte de zee extra gevaarlijk. Op Ameland dreven veel zwemmers af, de reddingsbrigade was er druk mee. Om 18.00 uur streek de strandwacht de vlag: deze dag zat er weer op. Om 22.30 uur stond, in de zee bij Buren, een Duitse toerist met zijn dochters te kijken naar de zonsondergang. Opeens verloor de oudste, 14, de grip op de bodem. De stroming nam haar mee. De vader en het zusje konden terugkomen. Het meisje was weg. Er is gezocht tot 03.30 uur, toen het tij keerde. Bij daglicht verder: reddingsboten, speurhonden, een kustwachthelikopter, marineduikers uit Den Helder met duikvoertuig de Argus. Twee garnalenvissers uit Zoutkamp voeren zondag om 05.00 uur uit: Johan Rispens van de ZK-18 Liberty en Robin Bouma van de ZK-47 Pieter Johannes. Rispens trommelde moeiteloos tientallen collega's op. Ze kwamen, uit Friesland en Groningen en zes viskotters van Urk. Ze verzamelden bij het Westgat en koersten naar de Noordzee boven Ameland. Ze zochten van west tot oost en terug, langs bijna alle geulen. Vissers zijn intens betrokken bij het Duitse gezin. Allen kennen ze wel iemand die op zee bleef en nooit meer gevonden is. Ze weten van het verdriet, het gemis. 'Ik zit aan boord helemaal te trillen', zei Peter Bakker van de UK-162 Gerrit Senior tegen regionaal dagblad *De Stentor*. 'De spanning is enorm groot. Aan de ene kant hoop je het meisje te vinden. Maar aan de andere kant lijkt me dat ook heel heftig.' Schipper Rispens uit Zoutkamp had zoiets niet eerder meegemaakt. Ook hij had een brok in de keel en een kronkel in de maag. Urk

HILBRAND ROZEMA • redacteur nd.nl/columns BEELD ND

‘Sterke stroming kan plots kuilen doen ontstaan.’

bood nog meer hulp, met het dregteam SOAD (Stichting Opsporings Apparatuur Drenkelingen). Op het strand zochten toeristen en eilanders samen. Daarachter de kotters op linie, stuurboord- en bakboordnetten dicht tegen de volgende aan, zo zoek je in één keer honderden meters af. De speurhonden blaften soms wel. Toen het weer vloed werd, ging de trek dichters langs het strand. Maar nee. Uren dreggen in de branding door het SOAD-team en ook de onderwaterdrone met sonar die Defensie inzette, leverden niks op. Staat het water tot boven je heupen, dan lukt terugzwemmen soms niet meer. Sterke stroming kan kuilen doen ontstaan van een halve meter tot wel een meter diep. Soms verzakt er ineens een stuk strand, legde Benne Holwerda van de gemeente Ameland uit in de *Noorderkrant*. Mensen raken in paniek, willen in rechte lijn terug. Laat je liever meedrijven, probeer beetje bij beetje dichters bij het strand te komen. Het meisje kan flink zijn afgedreven, zei schipper Rispens uit Zoutkamp, de vloed is sterker dan de eb. De vissers zochten donderdag nog, maar deze *‘lêste sykslach fan garnalefiskers nei fermist famke’*, meldde Omrop Fryslân, *‘smyt neat op’*. Het kan, dat haar lichaam na dagen bovendrijft en toch nog geborgen wordt. De Duitse familie liet weten diep onder de indruk te zijn van de inzet van de vissers. Deze tragedie in vakantietijd spoort aan om de kracht van de zee nooit te onderschatten. <

‘God kan troosten in

...Ferd Grapperhaus bezocht in de coronacrisis als minister van Eredienst moskeeën, synagogen en kerken. Vooral de preek in een reformatorische kerk in Barneveld raakte hem.

...‘Juist in tijden van rampspoed wil je samenkomen om te bidden en te zingen. Ik besepte opeens: dat moeten al die kerkgangers momenteel missen.’

► DEN HAAG Minister Ferd Grapperhaus kan zich die preek van dominee Jochem Roos in Barneveld nog goed herinneren. ‘Het ging aan de hand van Mozes over het leed dat mensen treft, en dat je ondanks tegenslagen je missie moet doorzetten. De dominee heeft misschien willen zeggen: “Ook u moet doorgaan en kunt niet verzaaken, minister.” Niet dat ik Mozes ben natuurlijk, maar ik betrok die boodschap wel op mijzelf. Die preek vond ik erg mooi en indrukwekkend.’

Waarom maakte die preek zo veel indruk op u? ‘Omdat die boodschap voor iedereen geldt. Mensen hebben het tijdens de coronacrisis enorm zwaar gehad, maar we moeten toch doorzetten. In tijden van rampspoed wil je samenkomen om in religieuze meditatie te bidden en te zingen. Tijdens die dienst besepte ik opeens: juist zoiets belangrijks moeten al die kerkgangers momenteel missen.’

De Barneveldse kerkgemeente behoort tot de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Was dat voor u als katholiek even wennen? ‘Ik vind het wel boeiend als een dominee zo’n stevige preek aflevert. Ik ben opgevoed bij de jezuïeten (een katholieke orde, red.), die mij als jongen van twaalf jaar leerden: er zijn veel uitingen van religie en levensbeschouwing, maar ze leiden uiteindelijk allemaal naar dezelfde principes. Tijdens mijn studie kwam ik veel in contact met gereformeerde studenten. En hoewel mijn katholicisme weleens argwanend werd bekeken, had ik juist veel belangstelling voor mensen met een andere zienswijze. Ik vind het interessant daarvan kennis te nemen.’

Hebt u tijdens de coronacrisis zelf iets aan uw geloof gehad? ‘Zeker. Ik geniet erg van de verhalen en wijsheden uit het Nieuwe Testament. Daaraan heb ik veel gehad.’

Op welke manier? ‘Je hebt bijvoorbeeld het verhaal van het dochttertje van Jairus: een meisje dat dood is en door Jezus tot leven wordt gewekt. Ik zeg heel eerlijk: mijn interpretatie daarvan is niet zozeer dat Jezus door handoplegging mensen tot leven kan wekken, maar wél dat Hij troost kan bieden als het

allemaal uitzichtloos is. En tegelijk dat je soms het uitzichtloze lot op bepaalde punten moet aanvaarden. Dat hebben we tijdens de coronacrisis wel geleerd: het kon allemaal even niet meer. We moesten thuisblijven, konden onze kinderen niet knuffelen en onze zieke ouders niet bezoeken. Dat is heel wreed. Op zulke momenten heb je troost nodig om daardoorheen te komen en te beseffen: je bent niet de enige. Die troost haal ik deels uit mijn geloof.’

minister van Eredienst Grapperhaus bezocht tijdens de coronacrisis kerken, synagogen en moskeeën als minister van Eredienst – een officieuze functie die is ondergebracht bij de minister van Justitie. Nederland heeft al eeuwen een windspersoon voor erediensten, weet Grapperhaus te vertellen. ‘Thorbecke kwam ermee in de negentiende eeuw, toen het katholieke volksdeel steeds openlijker het geloof kon belijden. Er moest iemand komen die erediensten voor alle gelovigen zou waarborgen.’ Tijdens de coronacrisis kwam die functie extra voor het voetlicht. ‘Mensen zeiden weleens: waarmee

bemoeit die man zich eigenlijk? Maar het is belangrijk dat er een windspersoon is die je kunt aanspreken op zaken die erediensten aangaan.’ Toen in Nederland de ernst van het coronavirus doordrong, werden voor de hele maatschappij maatregelen afgekondigd – ook voor de kerken. ‘De Grondwet erkent aan de ene kant geloofsovertuiging als grondrecht, maar aan de andere kant, ja, er moesten natuurlijk wel coronamaatregelen worden genomen.’

Kerkgangers mochten tot juli met maximaal dertig mensen bijeenkomen. Is dat niet strijdig met de vrijheid van godsdienst? ‘Je mag een grondrecht beperken als dat noodzakelijk is voor veiligheid of gezondheid – dat heeft de Raad van State geadviseerd en staat ook in artikel zes van de Grondwet. Het moet wel proportioneel en noodzakelijk zijn, daarom hebben we alleen een maximaal aantal en hygiënemaatregelen ingesteld. Het viel mij zwaar dat te doen, want het is inderdaad een beperking van het grondrecht. Daarom was ik bijzonder getroffen door de verantwoordelijkheid die religieuze organi-

nieuwsvandaag 10.00

Herstelplan

Start van de tweedaagse EU-top over meerjarenbegroting en herstelplan na coronacrisis.

OCHTEND

Kindermisbruik

Manifestatie op Aruba tegen te lage straffen voor kindermisbruik.

DE RACISMEPARADOX

STEL, ER VERSCHIJNT EEN PROEFSCHRIFT over de 'onderkant van de samenleving'. Het is geschreven door een wetenschapper die zelf opgegroeid is in een eenoudergezin in een achterstandswijk. Je vraagt je bij het lezen af of de wetenschapper misschien in bepaalde valkuilen is gestapt: hij of zij kan zich te veel identificeren met zijn onderwerp, als hij de stem van zijn afkomst te zwaar laat gelden. Of juist te weinig, als hij zijn oor laat hangen naar de vooroordelen van het hoogopgeleide, welgestelde universitaire milieu dat bepaalt of hij mag promoveren. Het bewustzijn van die valkuilen heet realisme, kritische zin, wetenschappelijk denken. Stel, er verschijnt een rapport van een mensenrechtenjurist over racisme in Nederland. Die jurist is zelf 'van kleur'. Je stelt jezelf bij het lezen dezelfde vragen: is haar identiteit, linksom of rechtsom, een valkuil geweest? Ineens vraag je je af of diezelfde reflex misschien racisme is.

DONDERDAG VERSCHEEN EEN RAPPORT over de mensenrechtensituatie in Nederland, geschreven door VN-juriste Tendayi Achiume, professor aan de universiteit van Californië, Los Angeles. Achiume kaart aan wat zij de Nederlandse paradox noemt: we denken dat Nederland geen racistisch land is, dat wij de zaak op orde hebben. En dat maakt ons blind voor het feit dat ook wij zaken niet op orde hebben.

Donderdag verscheen ook een Manifest voor het Vrije Woord. Ongeveer negentig wetenschappers zijn bang dat het vrije woord onder druk komt te staan door 'het intimiderende optreden van radicale activisten'. 'Voor het minste of geringste word je voor racist of extreem-rechts uitgemaakt', aldus medeopsteller, jurist en filosoof Raisa Blommestein in *De Telegraaf*. Er wordt een afrekencultuur gecreëerd, niet alleen tegen Zwarte Piet en historische standbeelden. Black Lives Matter, hoe rechtvaardig haar zaak mag zijn, zaait ook verdeeldheid in de maatschappij.

ALS DE ANTIRACISMEACTIVISTEN ZICH achter het VN-rapport scharen, en anderen achter het Manifest, hebben ze allebei gelijk en wordt de zaak alleen maar erger. O zeker, de 'Nederlandse paradox', denken dat je er bent, kan een dekmantel worden – zoals ook het Vrije Woord een dekmantel kan zijn. Ontdekkend, fundamenteel, blijft dat andere Woord, dat het fundamenteel opneemt voor élk mens die niet tot of aan zijn recht kan komen. Omdat met elk mens die tot zijn recht komt, meer beeld van God ontstaat. *All lives matter*. Meer nog dan rapport en manifest, mag de Schrift ons onrustig maken. Die leert ons nooit te denken dat we er zijn, tot Hij er is.

RIEN VAN DEN BERG

nederlandsdagblad
CHRISTELIJK BETROKKEN

Nog geen abonnee? Ga naar nd.nl/abonnementen

uitzichtloze situatie'

Minister van Eredienst Ferd Grapperhaus: 'Jongens, dat coronavirus is echt wel dóóðeng, hoor.'

saties namen. Kerken hebben namelijk heel verstandig – en laat ik maar eerlijk zeggen: heel slim – het voortouw genomen door zelf te verklaren voorlopig diensten zo veel mogelijk online te vieren. Daardoor investeerde de kerk in de bescherming van kwetsbaren en werd het geen zaak van de overheid.'

Is er gehandhaafd in kerken?
'Er is weleens geklaagd door burenen, waarna de politie aan de voordeur verscheen. Maar voor zover ik weet, zijn handhavers nooit naar binnen gegaan. Dat is ook niet de bedoeling. In een gebouw van God is het aan gelovigen zelf verantwoordelijkheid te nemen.'

Een belangrijk onderdeel van de kerkdienst is het samen zingen. Over de veiligheid daarvan bestaat nog veel onduidelijkheid.
'Het is mogelijk weer te zingen in kerken, daarvoor geldt geen verbod. Maar het advies is wel daarmee heel terughoudend om te gaan.'

Volgens premier Mark Rutte is in sommige kerken in Nederland een behoorlijke virusuitbraak geweest. Om welke gebeurtenissen gaat dat?

'Rutte heeft aangegeven dat er in het begin een paar *superspreader events* zijn geweest in kerken – dat is ook gewoon zo. Er zijn twee kerkdiensten geweest op 8 maart die ertoe hebben geleid dat in geloofsgemeenschappen een enorme verspreiding ontstond, bijvoorbeeld in Sommelsdijk.'

Die verspreiding ontstond dus door een kerkdienst?
'Het in de kerk bijeenkomen was een sterke oorzaak van die verspreiding. Maar laat ik heel duidelijk zijn: het is logisch dat zoiets destijds gebeurde, want toen waren alle maatregelen nog niet ingesteld. Als er op 8 maart een popconcert had plaatsgevonden, was dat ook een *superspreader* geweest. Het laat zien hoe gemeen dat virus is.'

In persconferenties constateert premier Rutte vaak dat mensen zich goed aan de anderhalve meter afstand houden. Maar wie buiten rondloopt, ziet ook veelal het tegendeel. Maakt u zich zorgen?
'Ik maak mij soms wel zorgen. Mensen vergeten snel de afstandsnorm en vermijden drukte vaak niet. Als je op een groot plein komt met bomvolle terrasjes, neem dan je verlies en

KERKTOURNEE

Ferd Grapperhaus bracht als minister van Eredienst tijdens de coronacrisis een aantal bezoeken aan religieuze instellingen en kerken.

- 8 april: Leger des Heils in Den Haag
- 7 mei: Nour Al Houda-moskee in Arnhem
- 13 mei: landelijke iftarmaaltijd in Den Haag
- 1 juni: rooms-katholieke Laurentius- en Elisabethkathedraal in Rotterdam
- 8 juni: PKN-gemeente Woudse Dom in Rijsaterwoude
- 14 juni: Gereformeerde Gemeente in Nederland De Hoeksteen in Barneveld
- 21 juni: remonstrantse broederschap Vrijburg in Amsterdam

ga ergens anders heen – wat mij betreft picknicken in het bos of op je eigen balkon zitten. Ik heb nog nooit in mijn leven meegemaakt dat de maatschappij zo op slot moest worden gegoooid, maar dat hebben we gedaan voor een doodenge ziekte. Want jongens, dat coronavirus is wel echt dóóðeng hoor!' <

14.00

MH17

Herdenking in Vijfhuizen (digitaal te volgen) van de ramp met vlucht MH17.

'Ik dacht: als vader moet ik zorgen voor brood op de plank.'

Martin Damen, pagina 15

LIFEHACK

EYMEKE VERHOEVEN nd.nl/nederland BEELD YOUTUBE, ND

Screenshot van het originele idee op internet.

EEN SMEULENDE SINAASAPPEL

Het leven is al moeilijk genoeg. Daarom testen ND-redacteurs deze zomer zogenoemde lifehacks: online graag gedeelde trucjes die het bestaan makkelijker beloven te maken. Maar of ze echt werken ...? Vandaag: de sinaasappel als kaars.

■ BELOFTE

Een uitgeholde sinaasappelschil zou, gevuld met plantaardige olie, zes tot acht uur lang branden – als een duurzame kaars.

■ BENODIGDHEDEN

Een sinaasappel, een mesje, olijf-, zonnebloem- of een andere plantaardige olie, een aansteker en eventueel kruidnagels of essentiële olie voor extra geur.

■ EERSTE GEDACHTEN

Dit gaat vast goed ruiken. Maar hoe duurzaam is plantaardige olie eigenlijk? En hoe zit het met de geïmporteerde sinaasappels? Als het werkt, staat het wel lekker tropisch. Leuk voor een zwoele zomeravond. Of juist als decoratie in de herfst. Als het werkt ...

■ UITVOERING

Het valt nog niet mee een sinaasappel zo te halveren en uit te hollen dat er een mooi ‘bakje’ met ‘steeltje’ overblijft. Dat witte steeltje in het midden van het vruchtvlees moet aan de schil blij-

ven zitten, zodat het als lont kan fungeren. Dat lukt. Er zit wel een scheurtje in de schil, maar dat loopt niet helemaal van boven naar onderen, dus het natuurlijke kommetje kan gevuld worden met de olie. Nu tien minuten wachten, zodat het steeltje zich kan volzuigen. De kruidnagels en essentiële olie laat ik achterwege. Die zouden aan de plantaardige olie kunnen worden toegevoegd, om er een ware geurkaars van te maken.

■ RESULTAAT

Het duurt dertig seconden voordat het ‘lontje’ vlam vat, maar dan brandt de sinaasappel – zoals op internet beloofd! Om na een minuut weer uit te gaan.

■ DUIMPJE OMHOOG?

Voor degenen die ooit met een fles olijfolie en een aansteker op een onbewoond eiland met sinaasappelbomen stranden, is het wellicht waardevol dit trucje te kennen. Met wat oefening en aanpassingen blijft de sinaasappelkaars vast langer branden. Dat er bij deze test een scheur in de schil zat, zorgde ervoor dat een deel van de olie uit de sinaasappel liep. Maar of de ‘kaars’ urenlang had gebrand als dat niet het geval was geweest? Dat betwijfel ik te zeer om er nog een scheut dure olijfolie tegenaan te gooien ...

►► zie voor een filmpje: nd.nl/sinaasappelkaars

Uitvoering van het idee voor de ‘lifehack’.

NL

GERALD BRUINS nd.nl/nederland BEELD ANP / OLAF KRAAK, LUCCA ROELVINK, DE KINDERTELEFOON

‘Praten over eenzaam

... Door de coronacrisis voelt een groep kinderen zich voor het eerst eenzaam, meldt De Kindertelefoon.

... ‘Wij willen de kinderen laten weten dat zij niet de enigen zijn met gevoelens van eenzaamheid.’

► UTRECHT

De coronacrisis zorgde ervoor dat kinderen van de ene op de andere dag thuis kwamen te zitten. Vanaf half maart volgden ze lessen via internet, meestal vanuit de eigen kamer. Omdat ook de sportclubs op slot gingen, schrompelde het sociale leven van jongeren in elkaar. Deze bizarre episode in het schoolleven leidde tot een toename van eenzaamheid onder kinderen, stelt De Kindertelefoon vast in een donderdag naar buiten gebracht onderzoek. Kinderen mogen – anoniem – met welk probleem dan ook bellen naar de organisatie, waar in totaal zevenhonderd vrijwilligers actief zijn, vertelt directeur Roline de Wilde. ‘Maar ze kunnen ook chatten of via de website deelnemen aan een forumgesprek.’ Uit chats en forumtopics bleek dat gemiddeld 6,5 gesprekken per dag gingen over eenzaamheid, tegen vijf per dag over heel 2019 gerekend en vier in dezelfde periode (maart-mei) vorig jaar. Om kinderen die zich eenzaam voelen te helpen, is De Kindertelefoon een campagne begonnen met als slogan een vraag: ‘Hoe gaat het met jou vandaag?’

Kinderen ervaren meer eenzaamheid in coronatijd. Hoe is dat mogelijk? Thuis zijn ze juist meer samen dan ooit.
‘Wat betreft eenzaamheid zien wij kinderen die al eenzaam waren, bij wie corona deze gevoelens versterkt, en kinderen die zich door corona voor het eerst eenzaam voelen. Zij geven aan de structuur van het dagelijkse school- en sportleven te missen en vooral de fysieke contacten met leeftijdsgenoten. Digitale contacten vinden zij minder prettig dan echte ontmoetingen op school of op de sportclub. Het punt is dat je niet alleen hoeft te zijn om je eenzaam te voelen. Dertig procent van de kinderen voelt zich eenzaam terwijl zij genoeg sociale contacten hebben. Wat

Roline de Wilde

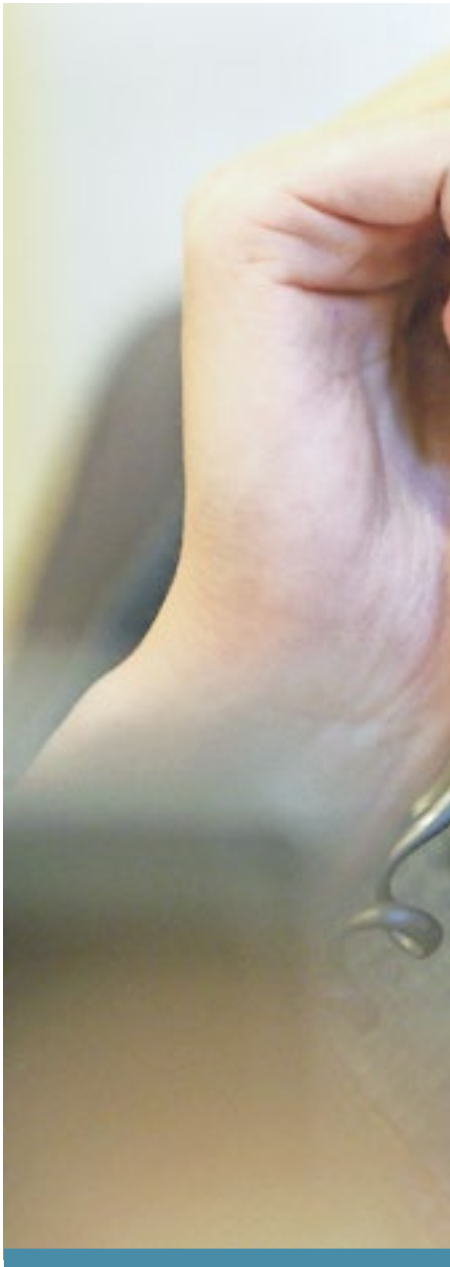
zij missen, is iemand die er voor hen is, die interesse in hen heeft, die naar hen luistert.’

Hoe komt het dat zo iemand er niet is in hun leven?
‘Wij voeren 1500 gesprekken met kinderen per dag. Als iemand weet hoe moeilijk het is om te luisteren naar kinderen, dan zijn wij dat wel. Oordeelloos luisteren en doorvragen is lastig. Niet voor niets krijgen onze vrijwilligers daarvoor een training. Zeker als je dicht bij een kind staat, heb je al gauw de neiging in te vullen. Ouders schrikken soms terug als hun kind een geheim wil delen of gaat praten over iets waarmee hij of zij zit. Veel van zulke kinderen nemen contact met ons op. Zij denken dat eenzaamheid alleen bij oudere mensen voorkomt en dat zij dus raar zijn als ze zich eenzaam voelen. Sociale media wekken het idee dat iedereen een fantastisch leven heeft, behalve jij. Dat is natuurlijk niet het geval. Wij stellen kinderen gerust door aan te geven dat ze niet de enigen zijn met gevoelens van eenzaamheid.’

Wat is eenzaamheid?

‘Dat is een subjectief gevoel waarbij iemand kwalitatief goede relaties mist. Eenzaamheid kent vele gezichten. Het kan zijn dat een kind het moeilijk vindt contacten te leggen en daardoor weinig vrienden heeft. Het kan zijn dat hij of zij zich buitengesloten voelt, wordt afgewezen door naasten of gepest. In een gezin kan veel aandacht gaan naar een ziek broertje of zusje. Het kan ook zijn dat een kind er chronisch last van heeft, wat kan leiden tot een depressie of zelfs zelfmoordgedachten.’

Verdwijnt bij kinderen die door corona te maken krijgen met een-

zaamheid dat gevoel niet als het virus bedwongen is?
‘Waarschijnlijk wel, maar niet automatisch. Jongeren missen contacten met leeftijdsgenoten. Het is nu zomervakantie; er is nog steeds geen vaste structuur. En corona is nog niet over; in veel situaties gaat het leven op anderhalve meter door. Veel kinderen gaan niet op vakantie. Ze blijven thuis. Daarom vinden wij het zo belangrijk dat jongeren weten dat ze niet alleen rondlopen met het idee eenzaam te zijn.’

NL

TOM KRELING / VK nd.nl/nederland

SCP ziet sfeer van vertrouwen straks ook zo weer wegebben

► AMSTERDAM

Door de coronacrisis is het vertrouwen van Nederlanders in de politiek en instituten flink gestegen, maar deze waardering is waarschijnlijk van tijdelijke aard.

Dat schrijft het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) in het rapport *Verwachte gevolgen van corona voor de opvattingen en houdingen van Nederlanders*. Vooral het vertrouwen in de regering is sterk gestegen, schrijft het SCP, mogelijk door het gevoel dat de overheid daadkrachtig optreedt tegen

een externe dreiging. Toch denkt het SCP dat vertrouwen niet blijft; uit onderzoek naar andere crises, zoals aanslagen, blijkt dat zo’n ‘vertrouwensbonus’ maar tijdelijk is. En: ‘Op de langere termijn zal een economische crisis een negatieve weerslag hebben op het vertrouwen.’ Het SCP verwacht dat de coronacrisis ook op het gebied van ‘beleidsvoorkeuren’ en wat betreft ‘solidariteitsgevoelens’ mogelijk tijdelijk een verandering zal veroorzaken. ‘Over het algemeen zijn deze voorkeuren sta-

biel door de tijd heen: er is in Nederland nog altijd een brede steun voor herverdelende sociale zekerheid en ook de betrokkenheid met andere groepen blijft over het algemeen stabiel.’ Datzelfde geldt voor het ‘algemeen sociaal vertrouwen’, al liggen ‘sociale uitsluiting en discriminatie’ op de loer, zegt het SCP. ‘In Nederland zijn er aanwijzingen dat dit vooral geldt voor mensen met een Oost-Aziatisch uiterlijk, ouderen en mensen met onderliggende aandoeningen die tot de risicogroepen behoren.’ <

heid lucht erg op'

Een medewerkster van de Kindertelefoon. ‘Wij weten hoe lastig het is om naar kinderen te luisteren.’

Neemt eenzaamheid onder kinderen toe?
‘Dat vind ik lastig om vast te stellen op basis van dit onderzoek. We weten uit eerder onderzoek dat de helft van de kinderen zich weleens eenzaam voelt. Maar willen we de vraag beantwoorden of er meer eenzame kinderen zijn, dan moeten we daar volgend jaar opnieuw onderzoek naar doen.’

Hoe signaleer je als ouder dat je kind eenzaam is?

‘Wat je als ouder, opa of oma, leraar of andere vertrouwenspersoon kunt doen, is de vraag stellen van onze campagne: Hoe gaat het met jou? En dan luisteren en doorvragen en niet bang zijn of schrikken. Het is belangrijk dat je open vragen stelt: wat kan ik voor je doen, wat kun je zelf doen om lekkerder in je vel te zitten? Begin met een hoe- of een wat-vraag.’

U houdt alleen een onlinecampagne. Dus geen krantenadvertenties of tv-spotjes. Waarom?

‘We hebben de campagne opgezet met jongeren. Zij zitten de hele dag op sociale media. Via deze kanalen kunnen wij hen het beste bereiken. Wij hebben er korte, informatieve filmpjes op gezet. Op onze website staat een aparte pagina over eenzaamheid. Verder kunnen kinderen van twaalf tot achttien jaar op ons forum in contact komen met leeftijdgenoten. Onze belangrijkste boodschap: maak eenzaamheid bespreekbaar. Dat lucht enorm op.’ <

NL

HANS-LUKAS ZUURMAN nd.nl/nederland

Gemeenten zijn al druk in de weer met Zwarte Piet

... De kleur van piet bij de intocht van Sinterklaas in december houdt diverse gemeenten volop bezig, ook al is het net zomer.

... In Amersfoort wil de gemeenteraad een punt zetten achter de al jaren slepende discussie. Blijft piet zwart, dan krijgt het organiserende comité voortaan geen subsidie meer, vindt een meerderheid.

► AMERSFOORT

De gemeenteraad in Amersfoort is klaar met de Zwarte Piet-discussie. Om racisme geen voedingsbodem te bieden, moet piet definitief van kleur veranderen, vinden ze in de Keistad. De discussie over racisme laaide onlangs op door de dood van de zwarte Amerikaan George Floyd. Om daadwerkelijk stappen te zetten in het pietendebat stemde een meerderheid recent in met een motie om de drie intocht organiserende comités elk hun subsidie te kunnen ontnemen als piet in hun intochten zwart gekleurd blijft. Die bedragen variëren van 500 tot 15.000 euro.

Of het zover komt, is de vraag. Volgens GroenLinks-fractievoorzitter Dillian Hos, die de motie met D66 en Denk indiende, is de opdracht aan het college van burgemeester en wethouders nodig omdat gesprekken met de comités niet overal tot gewenste actie leiden. ‘Het heeft mede te maken met angst voor verlies aan vrijwilligers.’ Vlak voor de gemeenteraad over de motie stemde, besloot het Sint Nicolaas Comité Amersfoort, die de intocht in het centrum regelt, over te gaan op roetveegpieten. Hos vermoedt dat de motie dat besluit heeft bespoedigd. ‘En we willen dat de anderen nu ook die stap zetten’, zegt ze, doelend op de comités in Hooglanderveen en nieuwbouwwijk Vathorst. Voorzitter Simone van Garderen van Stichting Sint Nicolaas in Vathorst laat weten dat de gesprekken met de gemeenten en andere comités begonnen zijn in verband met verdeling van de subsidie. Nu nog krijgt Vathorst duizend euro, maar volgens de voorzitter trekt de intocht 11.500 bezoekers,

veel meer dan in het centrum, waar nu jaarlijks 15.000 euro heen gaat. ‘Wij hebben met de burgemeester afgesproken dat we nog drie intochten kunnen houden, alvorens over te gaan op intochten zonder zwart gekleurde pieten.’ In die periode zijn er zwarte, lichtbruin geschminkte en roetveegpieten. ‘Hoe de verhouding wordt, weten we niet. Vrijwilligers bepalen dat, we zijn afhankelijk van hen.’ Van de wijkbewoners heeft 95 procent geen moeite met zwart gekleurde pieten, bleek vorig jaar uit een enquête. ‘We willen mee veranderen en niet achterblijven. Maar waarom zouden we versnellen?’ De aangenomen motie laat haar koud. ‘De burgemeester moet zijn toezeggingen nakomen. We vragen intussen meer subsidie, want dat is nodig met toenemende eisen aan vergunningen en beveiliging.’ Het Amersfoortse college van B en W laat weten in gesprek te blijven met de comités en erkent dat er lopende afspraken zijn over subsidies, die ‘voor dit jaar’ niet zomaar veranderd kunnen worden.

naturel-pieten

Amersfoort is niet de enige stad waar de discussie afgelopen tijd volop losbarstte over de kleur van piet in december. Ook Groningen wil af van de discussie en schakelt over op ‘naturel-pieten en roetveegpieten’, meldt de *Leeuwarder Courant*. In dorpen als Haren en Ten Boer blijven voorlopig nog wel zwart gekleurde pieten rondlopen. Groningen wil daarin ‘stapsgevijs’ afbouwen. Ook in Katwijk keert het sentiment de Zwarte Piet zijn kleur te laten houden. Burgemeester Cornelis Visser praat er met betrokken partijen en wil nu overschakelen op de roetveegpiet, bericht *Katwijk Actueel*. Ook gemeenten als Wageningen, Deventer en Nijmegen wijzigen het uiterlijk van zwarte piet definitief. Hoe de discussie in alle gemeenten speelt, is niet bekend. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft er ‘geen zicht op’, laat een woordvoerder weten. ‘Dit is beleid dat gemeenten zelf bepalen.’ <

NL

OVERDWARSD

EDUARD SLOOT nd.nl/nederland BEELD ANP / NILS VAN HOUTS

LEENSTELSEL: MEER ECONOMEN, MINDER ONDERWIJZERS

Door het leenstelsel kiezen scholieren vaker voor opleidingen waarmee ze in de toekomst meer kunnen verdienen. Dat kan de (verwachte) personeelstekorten in het onderwijs en de zorg vergroten.

► ROTTERDAM

In de Tweede Kamer is een grote meerderheid voor het afschaffen van het leenstelsel. Studenten moeten gewoon weer een studiebeurs krijgen zonder dat ze blijven zitten met een hoge studieschuld. Maar het leenstelsel heeft ook gevolgen voor de opleidingen die scholieren kiezen. Bas Karreman van de Erasmus Universiteit heeft dat samen met zijn collega's onderzocht en constateert dat havoscholieren sinds de invoering van het leenstelsel in 2015 vaker kiezen voor een opleiding die hun een beter betaalde baan oplevert.

Door het leenstelsel kiezen jongeren liever niet voor zorg of onderwijs, die niet zo goed betalen.

‘Zij kiezen meer voor economische of bedrijfskundige opleidingen en minder voor de zorg of het onderwijs’, zegt Karreman. ‘Want ze beseffen dat ze hun studieschuld later weer moeten aflossen.’ Dat kan slecht uitpakken voor het lerarentekort en ook de verwachte personeelstekorten in de

zorg. Karreman: ‘Als de salarissen in de zorg en het onderwijs niet stijgen, heeft dat effect op het aantal jongeren dat voor deze sectoren kiest. Bij de invoering van het leenstelsel is hier al op gewezen.’ Vooral vrouwelijke scholieren kiezen voor een andere vervolgopleiding. Voor 2015 koos 27 procent voor een opleiding die een goedbetaalde baan belooft. Tegenwoordig is dat ruim 32 procent. Karreman wil geen pleidooi houden voor het afschaffen van het leenstelsel. Want er zijn ook argumenten vóór. ‘Bijvoorbeeld dat jongeren die niet studeren niet meebetalen aan de studie van anderen.’ Tegelijk ziet hij nog een ander nadeel. Want doordat scholieren kiezen voor een opleiding vanwege het financiële perspectief, zijn ze minder gemotiveerd voor de opleiding zelf. ‘Dat kan leiden tot studie-uitval en lagere cijfers.’

NL

REDACTIE ND

600 schadeberichten na beving Loppersum

► GRONINGEN

Sinds de aardbeving van dinsdag in Loppersum zijn 600 schademeldingen gedaan. Dat zegt het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG). Bij negen meldingen werd aangegeven dat het ging om ‘een mogelijk acuut gevaarlijke situatie’. Van die negen adressen zijn er inmiddels acht bezocht. Twee van de meldingen werden als ‘gegrond’ beoordeeld. Eén kwam van een locatie ruim 40 kilometer buiten het epicentrum, de tweede lag op circa 20 kilometer. Er zijn maatregelen getroffen om de veiligheid zeker te stellen. De beving had een kracht van 2,7 op de schaal van Richter. <

RUSTHOVEN

GERARD TER HORST nd.nl/nederland BEELD ND

En 'in gedachten'-pose op het graf van een vrouw.

De barst door Bavincks graf

Begraafplaatsen in Nederland hebben hun eigen sfeer. In deze zomerserie bezoeken redacteuren kerkhoven en stadsbegraafplaatsen, noodvoorzieningen en natuurbegraafplaatsen. Vandaag: Emaus in Vlaardingen.

Het slechte nieuws is: het vervallen graf van de grote gereformeerde theoloog Herman Bavinck ligt er nog net zo bij als een jaar geleden. Toen schreef kerkhistoricus George Harinck een liefdevolle column over Bavincks internationaal rijzende ster, eindigend met de vraag: 'Zouden de hem erende buitenlanders zijn graf opknappen, of doen we het zelf?' Het goede nieuws is: er is nog een jaar om orde op zaken te stellen, 29 juli 2021 is het zijn honderdste sterfdag. Aan de Historische Vereniging Vlaardingen zal het niet liggen, die heeft Emaus met z'n vele historische grafmonumenten goed in beeld. Er verscheen begin dit jaar een boekje over. En op de website voert de vereniging een complete index van

begraven personen, die maar liefst 678 pagina's beslaat. Waarom Bavinck in Vlaardingen werd herbegraven – z'n teraardebestelling was namelijk in Amsterdam – had Harinck vorig jaar al uitgezocht. Het hield verband met zijn schoonfamilie. Die kwam uit Vlaardingen en had er een familiegraf, op begraafplaats Emaus, in 1829 in een boomgaard aangelegd. De dodenakker ligt bijkans aan de voet van de hoge stellingmolen Aeolus, als altijd met de kop in de wind, die nog veel oudere papieren heeft. Via de index van de historische vereniging valt Bavinck te traceren, bijster eenvoudig is het niet. Emaus is groot en het verval heeft in vele vakken ingezet. Bovendien heeft Bavinck dus geen eigen graf. Daarmee ontbreekt een eigen markering, een eigen graftekst, een eigen plek. Er is geen bordje, er is geen verwijzing. Hij is ingelijfd, iets wat meer theologen na hun dood is overkomen. Boven op het familiegraf ligt een grote betonnen plaat, een kolos die engelen op de jongste dag nog extra werk gaat bezorgen. De betonplaat is gebarsten, de scheur loopt precies

Het familiegraf waarin ook Herman Bavinck is begraven.

over de kleine gedenksteen van Bavinck die in de grote plaat is opgenomen. 'There is a crack in everything', zou een Canadese Jood decennia later dichten.

rode beuk
Ondanks de hoge leeftijd voldoet Emaus aan de belangrijkste kenmerken van een Nederlandse rusthof. Houten banken om op te zitten, een majestueuze rode beuk in het hart van de hof, rechte lanen, alleen écht rustig is het nooit, met het geraas van de Rotterdamse ring als monotone ruis op de achtergrond. En onvermijdelijk, ook hier: dé oorlog. Zou er één begraafplaats in Nederland zijn waar de Tweede Wereldoorlog geen sporen naliet? Op Emaus wordt het Geuzenverzet herdacht, Nederlands eerste verzetsgroep, die al vroeg

De barst in de kleine gedenksteen op de betonplaat.

werd opgerold en *kaltgestellt*, in 1941. Vijftien leden werden in maart dat jaar geëxecuteerd, samen met drie Februaristakers, in totaal de 'achttien doden' uit het bekende gedicht van Jan Campert. Zes leden liggen op Emaus begraven, allen worden ze er herdacht. Op deze doordeweekse dag is er niemand te bekennen, op een vluchtige enkeling na die aanspreekbaar noch ondervraagbaar blijkt. Het merkwaardigste graf is van een mevrouw dat a motto *'Lights bright, all well'* meekreeg. Een in beton gegoten persoon neemt op het graf een 'in gedachten'-pose aan, zij het dat de tijd er greep op heeft gekregen: betonijzer steekt er aan alle kanten uit, het is van een onbeschrijfelijke treurigheid. Als ook de vergankelijkheid een vergankelijke vorm aanneemt, weet dat het einde nabij is.

ILONA DE LANGE nd.nl/geloof

‘Kerken moeten veranderen na coronacrisis’

► ZWOLLE

Na de coronacrisis kunnen kerken niet doorgaan zoals ze waren. Dat denkt 58 procent van de predikanten en gemeenteleden uit de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerk en de Christelijk Gereformeerde Kerk. Maar de kerkelijke gemeenten zullen niet stérk veranderen, verwacht 65 procent.

Dat blijkt uit een ‘coronapeiling’ van het Praktijkcentrum van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, in samenwerking met andere organisaties rondom de gereformeerde kerken. ‘Er is een soort verlegenheid in de kerk. Mensen zien dat er een verandering

nodig is, maar ze weten niet hoe’, zegt Jannet de Jong, de gemeenteadviseur die de peiling uitvoert.

waarom-vragen

Vanaf half tot eind juni konden predikanten en gemeenteleden een enquête invullen, wat door ruim 560 kerk-gangers werd gedaan. Daartussen zitten 73 predikanten. Met het rapport dat eind juli verschijnt, hoopt het Praktijkcentrum betere hulp te kunnen bieden aan kerkelijke gemeenten en het gesprek te starten over kerk-zijn na corona. Zo denkt een kleine veertig procent van de deelnemers (veelal mensen met een taak binnen hun gemeente, als bijvoorbeeld ou-

derling of jeugdwerker), dat de spiritualiteit in hun kerk verandert of vernieuwt en dat er kansen zijn voor verbeteringen in de gemeente. En een ruime meerderheid dacht al na over de toekomst van hun gemeente binnen de versoepelingen van de coronamaatregelen. En er waren meer opvallende uitkomsten, volgens De Jong. Zo leeft de waarom-vraag rondom de coronacrisis niet onder gemeenteleden. ‘Vragen als “waar is God” en “waarom gebeurt dit” bleven verrassend veel uit’, zegt De Jong. ‘Predikanten geven in de enquête aan dat zij over andere onderwerpen zijn gaan preken tijdens de crisis. De meeste kerken boden ook direct online kerkdiensten aan. Wel-

licht hebben gelovigen genoeg duiding bij waarom-vragen gekregen vanaf de kansel.’ Maar de Jong kijkt ook met een schuin oog naar de zorg. ‘Zorgpersoneel verwacht dat de mentale problemen en burn-outs eind dit jaar gaan komen, als de onzekerheid hopelijk wat afneemt’, zegt zij. ‘Komt er dan in de kerken ook een klap? Wat speelt er nog, als alles straks na de zomer weer opstart in de kerken?’

kleinere groepen

Op de vraag wat predikanten, ouderlingen en pastoraal werkers tegenkomen binnen de gemeente, is ‘eenzaamheid’ het grote antwoord, met daarnaast de onzekerheid van ge-

meenteleden over het behoud van een baan. Bij die eenzaamheid ligt volgens De Jong ook de relevantie van de enquête voor de gesprekken die door kerken gevoerd moeten worden. ‘Kerken hebben het werk goed opgepakt, geven de respondenten aan. Diakenen zijn een stap harder gaan lopen voor de gemeenteleden, met extra telefonisch contact en aandacht. Een derde van de kerken is aangesloten bij het samenwerkingsverband #Nietalleen. Maar hoe gaan kerken dit volhouden? Is het bijvoorbeeld noodzaak om over te gaan naar kerk-zijn in kleinere groepen? Dat zijn de gesprekken die deze zomer, voor het nieuwe seizoen, gevoerd moeten worden.’ <

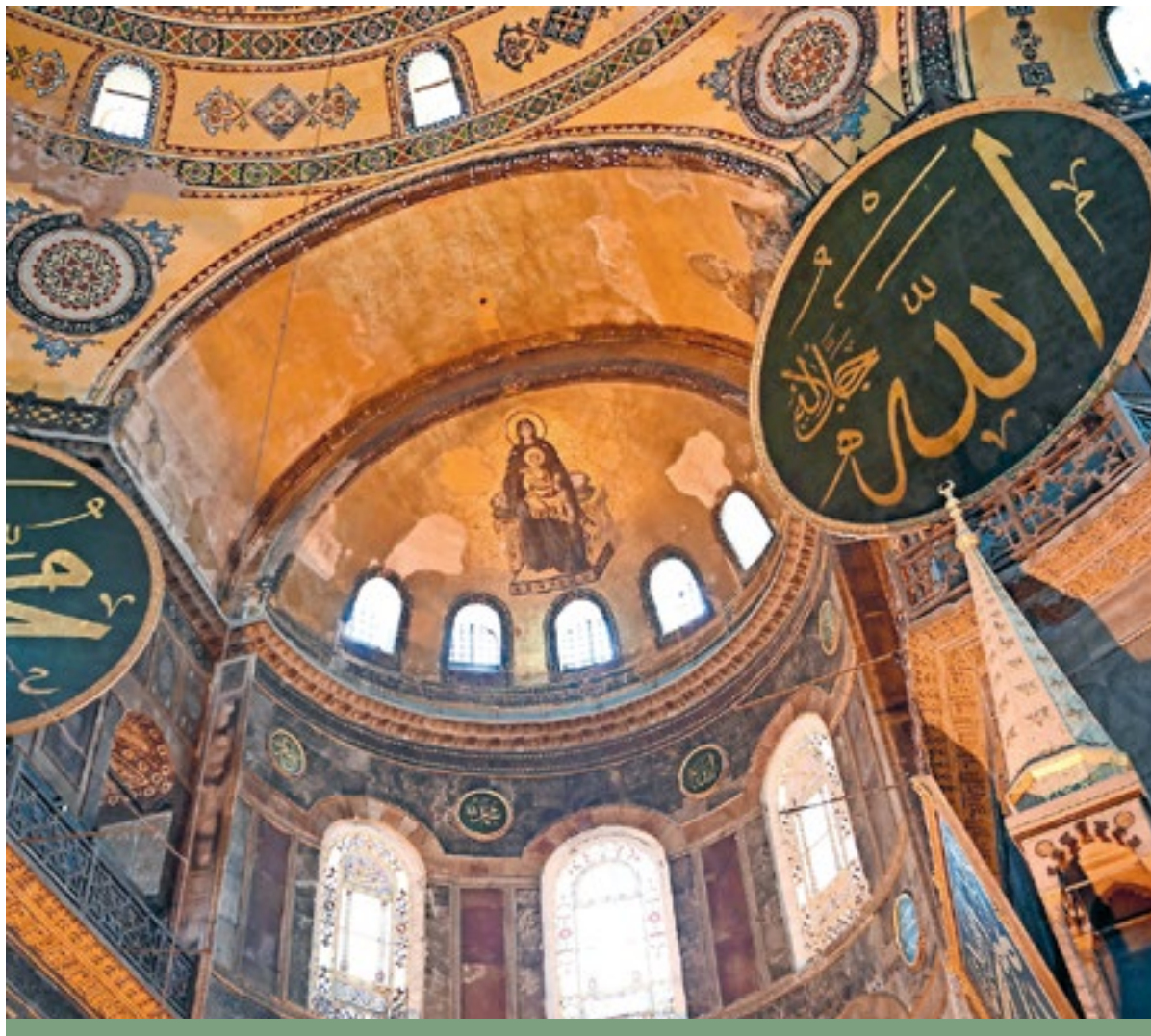
HILBERT MEIJER nd.nl/geloof

Putten haalt dominee van buiten GKv

► PUTTEN

Voor het eerst beroept een vrijgemaakt-gereformeerde kerk een dominee uit de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland.

De gemeente van Putten heeft een beroep uitgebracht op dominee Berthold Bloemendal (38) uit Frieschepalen-Siegerswoude. Hij is lid van de voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland (vGKN), een klein kerkverband dat ontstond toen een aantal gemeenten van de Gereformeerde Kerken in Nederland in 2004 besloot niet mee te gaan met de fusie tot de Protestantse Kerk in Nederland. Vrijgemaakt Putten zocht een dominee voor vijftig procent en besloot een advertentie te plaatsen. Dominee Bloemendal was een van de predikanten die reageerden en bleek het beste bij het profiel te passen, zegt Simon Hiemstra, voorzitter van de beroepingscommissie in Putten. Predikanten uit de vGKN kunnen nu formeel nog niet werken binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Dat gaat waarschijnlijk veranderen, als de synode later dit jaar instemt met een Oecumenisch Akkoord. <

ILONA DE LANGE nd.nl/geloof BEELD AFP / OZAN KOSE

Christelijke afbeeldingen in Hagia Sophia bedekt

De christelijke afbeeldingen in de Hagia Sophia worden bedekt tijdens de islamitische gebeden. De mozaïeken vormen op zichzelf ‘geen belemmering’ voor moslims om te bidden, maar ze moeten tijdens de gebeden vijf keer per dag wel worden afgeschermd met een gordijn of anderszins. Dat staat in een verklaring van het Turkse departement voor Religieuze Zaken. Het is een islamitische vereiste dat een gebedsomgeving vrij is van afbeeldingen van levende wezens. Vanaf vandaag kunnen moslims weer bidden in de voormalige orthodoxe kathedraal uit de zesde eeuw. Na de verovering van Constantinopel door het Ottomaanse Rijk werd het gebouw van 1453 tot 1934 gebruikt als moskee. Sindsdien was de Hagia Sophia een museum. De iconen en fresco's zullen goed onderhouden worden voor de bezoekers, die welkom zijn buiten de gebedsuren om, belooft het departement. <

HENDRO MUNSTERMAN nd.nl/katholiekinside BEELD AFP / ANDREAS SOLARO

Vaticaan legt procedures na misbruik vast

► VATICANSTAD

Een nieuw Vaticaans handboek legt bisschoppen en religieuze oversten uit hoe zij moeten handelen wanneer er seksueel misbruik door een geestelijke bij hen wordt gemeld. Het handboek bevat geen nieuwe regels, maar maakt bestaande procedures transparanter.

Het handboek, dat door de Vaticaanse Congregatie voor de Geloofsleer is geschreven, werd al in februari 2019 aangekondigd, na de buitengewone bisschoppenvergadering over kerkelijk seksueel misbruik die paus Franciscus had belegd.

Het ‘vademecum’, zoals de achttien pagina’s tellende tekst officieel heet, moet bisschoppen en religieuze oversten helpen, maar ook kerkelijke rechtbanken, juristen en allen die namens de kerk met misbruikzaken te maken hebben. Met het handboek ‘is geen enkele nieuwe regel afgekondigd’, zegt de secretaris van de Congregatie voor de Geloofsleer, Giacomo Morandi, tegen *Vatican News*. ‘Wat er nieuw aan is, is dat voor het eerst de procedure helder beschreven is, vanaf de eerste melding van een mogelijk misdrijf tot de definitieve beëindiging van de

Kardinaal Luis Ladaria

zaak.’ De wijze waarop de kerkrechtelijke regels in de praktijk worden gehanteerd, was tot nu toe slechts bij

ingewijden bekend. In de wirwar van kerkrechtelijke regels en procedures raken ook bisschoppen en religieuze oversten gemakkelijk het spoor bijster. Het handboek heeft in deze procedures ook de verscherpte regels opgenomen die paus Franciscus afkondigde na de misbruiktop in 2019. Al deze regels zijn vanaf nu wereldwijd bekend, zodat bisschoppen en religieuze oversten op niet-naleving ervan kunnen worden afgerekend. Tegelijkertijd zullen volgens kardinaal Luis Ladaria, het hoofd van de Congregatie voor de Geloofsleer, toe-

komstige ervaringen uit de verschillende delen van de wereldkerk in de procedures kunnen worden opgenomen. Wat wel nieuw is, is dat anonieme getuigenissen niet meer per definitie in de prullenbak belanden, zoals tot nu toe het geval was. Als deze getuigenissen kunnen helpen bij het vinden van de waarheid, kan de kerk ze in sommige gevallen toch gebruiken. Dan gaat het bijvoorbeeld om bewijs in de vorm van video-opnamen of audio-boodschappen of ook bewijs dat via sociale media tot stand gekomen is. <

MARIJE VLASKAMP / VK nd.nl/buitenland BEELD AFP / HECTOR RETAMAL, EPA / HARIANDI HAFID, AFP / MUNIR UZ ZAMAN

Warme zeedamp brengt watersnood in Oost-Azië

► AMSTERDAM

In China, Bangladesh en Indonesië zijn miljoenen mensen in de problemen gekomen door hevige overstromingen.

Sinds China in 1961 begon met het meten van neerslag, zijn nooit eerder op zo veel plekken tegelijk zulke hoge waterniveaus voorgekomen. Meer dan vierhonderd rivieren in vrijwel het hele land zijn overstroomd of staan op het punt buiten hun oevers te treden.

Ook India, delen van Indonesië en Bangladesh staan blank door de moessonregens, maar in China is volgens de meteorologische dienst sprake van onvoorspelbaar extreem weer. De zware regens dit jaar ontstaan door opstijgende warme zeedampen boven de Zuid-Chinese Zee en de Indische Oceaan. Klimaatverandering kan dit fenomeen volgens de dienst versterken, evenals droogte elders in het land. Dit maakt China kwetsbaar voor klimaatverandering.

Al 31 dagen achtereenvolgens waarschuwen de autoriteiten in vrijwel alle Chinese provincies voor stortregens. Zware regenval en stormen drijven zeker tot zaterdag de waterstand in de al gezwollen rivieren en meren in vooral Zuid-China op tot gevaarlijke niveaus.

zes meter te hoog

De overstromingen treffen uitgerend provincies als Hubei, waar het coronavirus zwaar heeft huisgehouden.

In Zhejiang en andere kustprovincies in het stroomgebied van de Yangtze zet de bevolking zich schrap voor de enorme hoeveelheden water die richting het oosten komen. De afgelopen weken heeft dat water al de regio's in het westelijke gebied van China's belangrijkste rivier geteisterd.

Het waterpeil van de grootste dam ter wereld, de Drieklovendam, staat al geruime tijd ruim zes meter te hoog, maar de sluizen van de dam kunnen niet te vaak open: de reeds verdrongen gebieden in de benedenloop van de Yangtze kunnen het water niet verwerken.

De weersvoorspelling blijft grimmig: als de stortbuien in het zuiden verminderen, trekt het extreme weer naar het verdroogde Noord-China. <

Een huis staat tot aan het dak onder water, in de Chinese provincie Jiangxi.

Mensen proberen hun bezittingen te redden, in Zuid-Sulawesi, Indonesië.

Een vrouw en een meisje in hun ondergelopen huis in Sunamganj, Bangladesh.

NOËL VAN BEMMEL / VK nd.nl/buitenland

Europees Hof blokkeert dataverkeer met VS

► LUXEMBURG

Techbedrijven als Facebook en Google mogen gegevens van hun Europese gebruikers niet meer zo maar doorsturen naar de VS. Daar geniet de privacy van Europeanen onvoldoende bescherming.

Dat heeft het Europees Hof van Justitie donderdag besloten in een zeven jaar durende zaak van een Oostenrijkse activist tegen Facebook. Het hof stelt dat het Amerikaans-Europese verdrag Privacy Shield, waaronder data-uitwisseling tussen beide partijen plaatsvindt, niet voldoet aan de Europese regels voor databescher-

ming. Amerikaanse veiligheidsdiensten kunnen ongehinderd grasduinen in de gegevens van buitenlandse gebruikers op Amerikaanse servers. De 32-jarige Max Schrems, een Weense advocaat en privacy-activist, diende in 2013 een klacht in tegen Facebook. Schrems reageerde op onthullingen door klokkenluider Edward Snowden over de werkwijze van de Amerikaanse inlichtingendienst. Hij stelde dat zijn gegevens niet veilig waren in de VS. Uiteindelijk geeft het Europees Hof hem dus gelijk. Schrems reageert verheugd op zijn website: 'De Verenigde Staten zullen de wetge-

ving voor hun inlichtingendiensten moeten aanpassen, willen Amerikaanse bedrijven nog een serieuze rol spelen in Europa.' University College London berekende onlangs dat 5300 Europese bedrijven gebruikmaken van het Privacy Shield-verdrag: niet alleen techbedrijven, maar ook Aldi en Louis Vuitton. De handel in digitale diensten tussen Europa en de VS had in 2016 een omvang van zo'n 260 miljard dollar per jaar. De onderzoekers waarschuwen dat kleine en middelgrote dataverwerkingsbedrijven (65 procent van het totaal) minder middelen hebben

om voor iedere Amerikaanse partner een door de EU goedgekeurd modelcontract op te stellen dat voldoende bescherming garandeert. De Autoriteit Persoonsgegevens van ieder EU-land moet toezicht houden op de kwaliteit van deze contracten.

geen boodschap

'Als Europees burger ben ik heel blij met deze uitspraak', zegt emeritus hoogleraar Jan Smits (recht en techniek, TU Eindhoven). De Europese Commissie heeft volgens hem een flink probleem. 'Die moet nu onderhandelen met de Verenigde Staten

over verbetering van onze mensenrechten. Maar daar heeft dat land geen enkele boodschap aan.' Smits verwacht dat de spanning tussen Europa en de VS flink gaat oplopen. Voorzitter Aleid Wolfsen van de Autoriteit Persoonsgegevens is 'niet heel verbaasd' dat de Europese Commissie op de vingers is getikt. Opnieuw onderhandelen met de VS is volgens hem de enige optie. 'Ons hele leven digitaliseert; we moeten die gegevens goed beschermen. Dat lukt inmiddels binnen Europa, maar nog niet bij grensoverschrijdend dataverkeer.' <

RUTH VAN DER KOLK nd.nl/buitenland BEELD AFP / LEO RAMIREZ

'Inreisverbod i

...De Verenigde Staten overwegen een inreisverbod te leggen op leden van de Chinese Communistische Partij.

...Wat een ondoordacht dreigement, vinden critici. 'Wil de VS 92 miljoen partijleden weren, dan kan het land rekenen op praktische problemen.'

► WASHINGTON D.C.

In 2017 was de wereld in rep en roer wegens het aangepaste inreisverbod van Amerika, dat president Donald Trump had ondertekend. Reizigers uit zes overwegend islamitische landen kregen tijdelijk geen nieuw visum meer voor Amerika. Op basis van datzelfde statuut in de Amerikaanse immigratie- en nationaliteitswet is het mogelijk dat de regering-Trump leden van de Chinese Communistische Partij (CCP) en hun familieleden gaat weren, meldt *The New York Times*. Dat treft zeker zo'n 92 miljoen mensen.

'Deze pesterijen vanuit de VS zijn zielig te noemen.'

Zal Trump zijn handtekening ook zetten onder deze presidentiële proclamatie, nu nog in conceptvorm, dan kan Amerika de visa van partijleden en hun familieleden die al in de VS zijn, intrekken, wat vervolgens kan leiden tot uitzetting. Dit inreisverbod zou volgens de Amerikaanse krant niet alleen maar gericht zijn op partijleden van de CCP. Leden van het Volksbevrijdingsleger en mensen die aan het roer staan van Chinese overheidsbedrijven, die hoogstwaarschijnlijk ook partijlid zijn, kunnen dan ook niet meer rekenen op een Amerikaans visum.

een zoveelste klap

Niet eerder sinds het uitbreken van de handelsoorlog tussen de twee supermachten, heeft Amerika zo hard gedreigd richting China. Sinds 2018 zijn de landen in conflict over handel, technologie en wereldwijde macht. Nu er ook sprake is van een mogelijk Amerikaans inreisverbod, spreken deskundigen van een 'nieu-

we Koude Oorlog'. Die kan grote gevolgen hebben voor de wereldeconomie en voor miljoenen Chinese burgers die vóór de coronatijd de VS bezochten omwille van zakelijke of toeristische redenen of studie. In de ogen van de Amerikaanse regering moeten de ambities van de Chinese Communistische Partij, die graag het stokje van de VS wil overnemen om wereldleider te worden, uit de weg worden geruimd. Bovendien vindt de VS dat de Chinese regering moet worden gestraft voor het verdoezelen van de uitbraak van het

GERARD RIJN / VK nd.nl/buitenland

s een truc uit Koude Oorlog’ VS dreigt Europa met gasoorlog

Chinese leiders woonden eind mei de slotbijeenkomst bij van het Nationale Volkscongres in de Grote Hal van het Volk in Peking.

coronavirus, het gevangen houden van zeker een miljoen Oeigoeren in detentiekampen, haar militaire optreden in de Zuid-Chinese Zee en het onder druk zetten van de democratie in Hongkong. Zeker sinds het invoeren van de omstreden nationale veiligheidswet in Hongkong lopen de spanningen opnieuw op tussen de twee landen. Vanuit China wordt hoofdschuddend toegekeken naar het nieuwe plan van Amerika om CCP-leden niet langer te verwelkomen. ‘Als dat waar is, dan vind ik dat ontzettend zielig’, zo rea-

geerde Hua Chunying, woordvoerder van het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken. Ze omschreef de geluiden vanuit Washington D.C. als ‘pesterijen, waarmee China wel vaker te maken krijgt vanuit Amerikaanse hoek’.

de grote vraag
Stel dat dit inreisverbod wordt ingevoerd, dan is de grote vraag hoe dat wordt gehandhaafd. De Chinese Communistische Partij telt officieel 92 miljoen leden, ‘maar wordt ook hun familie geweigerd, dan zouden

maar liefst 270 miljoen mensen moeten worden geweerd’, schrijft *The New York Times*. ‘De Amerikaanse regering heeft van de meesten van hen geen idee of ze betrokken zijn bij de partij. Je kunt moeilijk alle partijleden onmiddellijk na binnenkomst identificeren, of degenen die al in de Verenigde Staten zijn, uitzetten.’ Volgens critici laat dit Amerikaanse plan zien dat er gebrek aan inzicht is in de werkwijze van de Communistische Partij, waarvan de invloed voelbaar is in alle lagen van de Chinese samenleving. De CCP is de enige en

regerende politieke partij van het Aziatische land, dat het Nationaal Congres, het hoogste orgaan binnen de CCP, vertegenwoordigt, maar ook de macht heeft in het lagere bestuur, bijvoorbeeld in lokale buurten. Zo’n 10 procent van de Chinese bevolking zou banden hebben met de partij. Dat betreft onder meer mensen uit het bedrijfsleven, de onderwijswereld en kunstsector. Veel leden zouden de officiële ideologie van de partij niet direct onderschrijven, maar zijn ‘gewoon’ lid, bijvoorbeeld om een bepaalde status te kunnen krijgen. Sommigen zijn ook christenen die ondergrondse kerken bezoeken. ‘De overgrote meerderheid van de CCP-leden is niet betrokken bij de beleidsvorming van Peking’, zegt Chineseskundige Jude Blanchette bij het Centrum voor Strategische en Internationale Studies in Washington tegen *The New York Times*. ‘Alsof China alle Republikeinen sancties zou opleggen, vanwege zijn frustraties rondom Trump.’

diaspora de dupe
Afgelopen week waren er ook geruchten over de Chinese app WeChat die de VS in de ban zou willen doen, net zoals videoplatform TikTok. Ophef ontstond op sociale media onder mensen die afhankelijk zijn van de app om te kunnen communiceren met bijvoorbeeld familie in China, waar bijvoorbeeld WhatsApp verboden is. ‘Mijn moeder is erg bezorgd over de geruchten dat WeChat wordt verbannen in de VS. (...) Ik denk niet dat het zal gebeuren, maar *it sucks* dat de Chinese diaspora zich daarover zorgen moet maken’, schrijft de Chinees-Amerikaanse kunstenaar Frankie Huang op Twitter. Volgens deskundigen kan de VS rekenen op terugslag vanuit Peking. De Chinese staatskrant *Global Times* liet in een hoofdredactioneel commentaar weten dat ‘de Amerikaanse regering abnormaal ver gaat in zelfaanbidding van haar macht’. De staatskrant stelt dat de VS een ‘oude truc uit haar trukendoos haalt, die ze ook al tijdens de Koude Oorlog heeft gebruikt’. Op die manier zou Amerika ‘de bevolking van een land tegenover de regering zetten en in een zwakke positie willen zetten’. ‘Welke kaart de VS ook speelt, China zal vechten, tot het einde.’ <

► WASHINGTON
Een gasoorlog tussen Europa en de Verenigde Staten komt dichterbij. De Amerikaanse regering dreigt met sancties tegen de bouw van twee gasleidingen die belangrijk zijn voor Europa.

‘Stap eruit nu het nog kan, of accepteer de gevolgen’, waarschuwt minister van Buitenlandse Zaken Mike Pompeo. De twee leidingen lopen van Rusland naar Europa via de Zwarte Zee (TurkStream) en door de Oostzee naar Duitsland (NordStream 2). Het Russische Gazprom is opdrachtgever, maar bij de bouw en financiering zijn tal van westerse bedrijven betrokken. Zo is Shell een van de financiers van NordStream 2. De Amerikaanse regering plaatst de bouw van de leidingen nu onder de werking van een sanctiewet uit 2017. De aanleg van NordStream 2 is vanaf het begin omstreden. De gasleiding geeft Rusland een alternatief voor de bestaande leidingen door Oekraïne. Duitsland wil graag een ongehinderde aanvoer van Russisch gas. De Europese Commissie is verre van enthousiast, vanwege de afhankelijkheid van Russisch gas. Oekraïne is fel tegen: het land dreigt miljarden aan transitvergoedingen kwijt te raken. Ook Polen is fel tegen, omdat het de Russische invloed vreest. Maar het effectiefste verzet komt van de Amerikanen. Pompeo haalde woensdag uit naar projecten ‘waarmee Rusland zijn kwaadaardige invloed wil uitbreiden’.

serieuze dreiging
Dat de dreiging serieus moet worden genomen, bleek in december vorig jaar. Toen troffen sancties van Washington het Nederlands-Zwitserse bedrijf Allseas, dat al meer dan duizend kilometer van de NordStream 2 had gelegd. Allseas trok zich onmiddellijk terug. Sindsdien ligt het werk, met nog 160 kilometer te gaan, stil. Voor Europa is de import van Russisch gas cruciaal. Zonder de nieuwe leidingen komt al 40 procent van de gasimport uit Rusland. Voor de Verenigde Staten is gas ook cruciaal, als exportproduct. Pompeo zei woensdag dat zijn land ‘altijd bereid is Europa te helpen aan de energie die het nodig heeft’. <

ANP

‘Mensen beschadigen wildernis Antarctica’

► TILBURG
De impact van menselijke activiteiten op Antarctica is een stuk groter dan gedacht, laten onderzoekers in vakblad *Nature* zien. Definieer je wildernis als een ongerepte plek waar nog nooit een mens is geweest, dan voldoet nu nog maar een derde van het continent hieraan. De gebieden waar de mens het meeste komt, zijn juist het belangrijkste voor de biodiversiteit. ‘Landen zouden gezamenlijk veel nauwkeuriger de effecten van menselijke activiteiten op de biodiversiteit in die gebieden moeten monitoren’, aldus de Tilburgse hoogleraar en coauteur van het onderzoek Kees Bastmeijer. <

RIEN VAN DEN BERG nd.nl/cultuur

ZELFS DUITSERS KUNNEN ‘DUTZEN’ NIET MEER STOPPEN

In diverse Duitse media keren mensen zich tegen de ontstuitbare opmars van het tutoyeren. Waar Duitsland traditioneel geldt als heimat van de beleefdheidsvorm ‘Sie’ (u), begonnen grote buitenlandse bedrijven in hun reclame-uitingen ‘Du’ te gebruiken. ‘Maar’, zo schrijft de links-radical website TAZ: ‘Jijzen is allang geen *unique selling point* van Zweedse meubelzaken meer.’ Ook Duitse bedrijven, youtubers, gemeentelijke overheden, banenwebsites en zelfs de politie ‘dutzen’ (tutoyeren) tegenwoordig. ‘Ik wil dat u ophoudt mij *anzukumpeln*, schrijft het persbureau RND. Oftewel: ik ben je (uw) vriendje (*kumpel*) niet.

Bijvoorbeeld de slogan van de politie in Berlijn moet het ontgelden. ‘Da für Dich!’ klinkt veel krachtiger in de oren dan ‘Wij zijn er voor u’,

vond het communicatiebureau van de hoofdstedelijke hermandad. De burger moest zich beter kunnen identificeren met de politie, wat ten goede zou komen aan de waardering en het respect voor de agenten. Het gebruik van ‘Du’ in plaats van ‘Sie’ staat voor het doorbreken van de autoritaire, hiërarchische omgangsvormen, het staat voor ‘communicatie op ooghoogte’, zo schrijft TAZ. ‘Maar dat is het niet.’

Als je het doet, zegt communicatieprofessor Martin Emmer, doe het dan consequent. Hij wijst erop dat de burgemeester van Berlijn tijdens zijn verkiezingscampagne zijn kiezers met jij aansprak (‘zodat zijn boodschap de boodschap van een vriend leek’), maar dat hij inmiddels weer ‘Sie’ gebruikt. ‘Een regeringschef is altijd nog een

regeringschef.’ Overigens is in de omgang met de overheid de beleefdheidsvorm officieel verplicht. Niet alle commerciële bedrijven gaan mee in de tutoyeringsgolf. Het Duitse supermarktconcern Edeka heeft inmiddels kleur bekend voor de klasieke beleefdheidsvorm. ‘Door u te zeggen kun je zonder omhaal duidelijk maken dat je de ander respecteert’, aldus de supermarktketen. ‘De beleefdheidsvorm schept een zekere afstand, die in zakelijke contacten onaangename situaties kan voorkomen. Discussies zijn minder emotioneel geladen als je in de taal afstand houdt.’ Mag je dan nooit dutzen in een Edeka? ‘Het gebruik van u opent een proces van elkaar leren kennen. Het ‘jij’ functioneert uiteindelijk als ‘ijsbreker’, en schept vertrouwelijkheid op het moment dat die er ook echt is.’

NL

Horeca naar rechter voor versoepeling

De horecabranche stapt naar de rechter om de overheid te dwingen de coronamaatregelen in de horeca te versoepelen, met name als het gaat om het aantal mensen die binnen anderhalve meter van elkaar aan een tafel mogen zitten. Volgens Koninklijke Horeca Nederland zijn de maatregelen die nu gelden veel strenger dan noodzakelijk. <

BEELD ANP

‘Aanscherping advies Bulgarije heel zuur’

Reisbrancheorganisatie ANVR vindt het ‘heel zuur’ dat de Nederlandse overheid het reisadvies voor Bulgarije vanwege nieuwe coronabesmettingen heeft aangescherpt, van geel naar oranje. Er zitten nu tussen de 1000 en 1500 Nederlanders in Bulgarije, weet ANVR-topman Frank Oostdam. Zij krijgen volgens hem nu de keuze om de vakantie daar af te maken, of naar huis te worden gebracht. <

NHG niet blij met alternatieve coronabrief

Als een patiënt naar de huisarts stapt met een schriftelijk verzoek om met niet-reguliere middelen te worden behandeld bij een coronabesmetting, kunnen huisartsen daar beter niet op ingaan. Het verzoek staat in een brief die is opgesteld door de site Zelfzorg-Covid19.nl, een initiatief van huisarts Rob Elens uit Meijel. Wat erin staat, klopt niet, zegt het Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG). <

Inreisverbod versoepeld voor geliefden

Vanaf 27 juli mogen geliefden uit het buitenland weer naar hun partner in Nederland reizen. Het kabinet heeft besloten het inreisverbod te versoepelen voor mensen met zo’n langeaafstandsrelatie, mits zij kunnen aantonen dat er sprake is van een duurzame relatie. <

Paramedische zorg coronapatiënt in basis

Coronapatiënten krijgen tijdelijk paramedische zorg zoals fysiotherapie vergoed vanuit hun basisverzekering. Het gaat om mensen die herstellen van ernstige klachten die zij opliepen door een besmetting met het coronavirus. Minister Tamara van Ark (Medische Zorg) neemt een advies hierover van het Zorginstituut over, schrijft ze donderdag aan de Kamer. Tegelijk zal onderzoek worden gedaan naar effecten van deze zorg. <

BEELD ANP

Cel voor uitbuiting Filipijnse bemanning

Twee directeurs van een uitzendorganisatie in Werkendam hebben in hoger beroep zestien maanden gevangenisstraf gekregen. Het gerechtshof legde een flink lagere straf op dan de veertig maanden die het Openbaar Ministerie had geëist. De bv moet een boete van 63.000 euro betalen, terwijl 300.000 euro was geëist. De manager, die volgens het OM twee jaar de cel in had moeten, krijgt een taakstraf van 62 uur. Het hof veroordeelde de drie verdachten voor mensensmokkel, valsheid in geschrifte en deelname aan een criminele organisatie. <

Veertien jaar celstraf voor dood op camping

Een 39-jarige man uit Belfeld krijgt veertien jaar gevangenisstraf voor het doden van Ramon Linders uit Maashees op een camping in Meerlo. De man werd donderdag door de rechtbank in Roermond veroordeeld voor doodslag en brandstichting. Volgens de rechtbank is er onvoldoende bewijs voor voorbedachte raad. Hij is daarom vrijgesproken van moord. <

Hoger beroep in zaak-Orlando na hogere straf

De 29-jarige Roy B. uit Wernhout gaat in hoger beroep, nadat de rechtbank hem een ruim twee keer zo hoge straf oplegde dan was geëist voor de dood van Orlando Boldewijn. B. werd veroordeeld tot 44 maanden (ruim 3,5 jaar) cel omdat hij de 17-jarige Orlando niet te hulp is geschoten toen die in doodsnood in het ijskoude water lag. Het Openbaar Ministerie had twintig maanden geëist. <

2,5 jaar cel voor lid ‘bloedprikbende’

Een 21-jarige vrouw uit Ede is donderdag veroordeeld tot een celstraf van 2,5 jaar. Ze heeft volgens de rechtbank in oktober vorig jaar oudere mensen opgelicht en bestolen, terwijl ze zich voordeed als zorgmedewerker die bloedonderzoek kwam doen. De 23-jarige medeverdachte uit De Meern, die van minder feiten werd verdacht, kreeg vrijspraak. <

Bruls: juichverbod niet te handhaven

Het juichverbod in stadions en bij demonstraties is niet realistisch en niet te handhaven. Dat schrijft de voorzitter van het Veiligheidsberaad, de Nijmeegse burgemeester Bruls, in een vertrouwelijke brief aan de ministers Hugo de Jonge (Volksgezondheid) en Ferd Grapperhaus (Justitie en Veiligheid), die in handen is van RTL Nieuws. Handhaving zou liggen bij de veiligheidsregio's. <

EU

Spanje: grootste stijging besmettingen sinds mei

Spanje heeft donderdag melding gemaakt van de grootste stijging van het aantal coronabesmettingen sinds begin mei. Bij nog eens 580 mensen is vastgesteld dat ze het besmettelijke virus hebben opgelopen. De autoriteiten in het Zuid-Europese land zeggen zich de afgelopen tijd al genoodzaakt om weer nieuwe maatregelen te nemen. Zo zitten in Lleida en omliggende plaatsen in Catalonië weer zo’n 160.000 mensen in lockdown. <

Protest verliezer tegen Poolse verkiezingsuitslag

De partij van de verliezer van de zondag gehouden presidentsverkiezingen in Polen protesteert tegen de uitslag. Rafal Trzaskowski, kandidaat van het Burgerplatform, verloor maar nipt van ambtsdrager Duda. Het platform is naar het Hoogerechtshof gestapt met klachten over onregelmatigheden. Ook wordt de publieke omroep TVP ervan beschuldigd partij te kiezen voor Duda. <

Rusland ontkent cyberaanvallen

Rusland ontkent dat het heeft geprobeerd informatie te stelen over de ontwikkeling van een coronavaccin. Ook hekelt het land beschuldigingen dat is geprobeerd Britse verkiezingen te beïnvloeden. Rusland kreeg donderdag forse kritiek uit het Westen. Britse, Amerikaanse en Canadese veiligheidsdiensten maakten melding van cyberaanvallen op laboratoria en de Britse regering van het lekken van gevoelige informatie. <

Mondkapjesplicht in Franse openbare ruimten

Frankrijk voert komende week de plicht in om mondkapjes te dragen in afgesloten openbare ruimten. Dit zei premier Jean Castex. Eerder deze week sprak president Emmanuel Macron van een mondkapjesplicht vanaf 1 augustus. Castex zei dat het beter is er niet mee te wachten en dat de plicht daarom vanaf volgende week gaat gelden. <

BEELD ANP

Britse jihadiste mag terugkeren voor zaak

Een Brits hof van beroep heeft geoordeeld dat de jihadiste Shamima Begum mag terugkeren naar het Verenigd Koninkrijk om aan te vechten dat haar de Britse nationaliteit is afgenomen. Het hof vindt dat het recht op eerlijke behandeling en een eerlijk proces in dit geval gaat boven de zorgen voor de nationale veiligheid, die de jonge vrouw haar Britse paspoort hebben gekost. <

🌐

Nieuwe president wil Suriname opbouwen

Een schuld van bijna 2 miljard euro, steeds meer armoede, gebrek aan medicijnen, een afnemend veiligheidsgevoel en slecht functionerende en gepolitiseerde overheidsinstellingen. Dit zijn volgens de nieuwe Surinaamse president Chan Santokhi nog maar enkele van de problemen waar Suriname mee te kampen heeft. Dat zei hij donderdag tijdens zijn eerste toespraak als president. Toch heeft hij het vertrouwen dat Suriname weer opgebouwd kan worden, met of zonder steun van buiten. <

BEELD ANP

Turkije straft Duits-Turkse journalist

De Duits-Turkse journalist Deniz Yücel is in Turkije veroordeeld tot ruim 2 jaar en 9 maanden celstraf wegens terroristische propaganda. Yücel zou stemmingmaker zijn geweest voor de verboden PKK, een extremistische beweging van Koerden die een guerrillaoorlog tegen de Turkse staat heeft gevoerd. Als bewijs gold een interview van de journalist met een PKK-commandant. <

Tweede ‘federale’ executie in VS

Verkrachter en moordenaar Wesley Ira Purkey is in een federale gevangenis in Indiana (VS) geëxecuteerd nadat het hooggerechtshof bewaren had weggestemd. Het was deze week de tweede executie in opdracht van de federale justitie. Tussen 1963 en het begin van deze week zijn er maar drie door federale hoven terdoodveroordeelden terechtgesteld. <

€

‘Boeren, blokkeer geen distributiecentra meer’

Het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL) roept de boeren op geen distributiecentra te blokkeren op de landelijke actiedag van 22 juli. Eerdere acties leidden in sommige gevallen tot lege schappen. CBL is in gesprek met boeren, woensdag sprak de brancheorganisatie met Farmers Defence Force. <

Mogelijk stakingen bij Wehkamp deze zomer

Als er geen goed sociaal plan komt voor de medewerkers van Wehkamp die hun baan kwijtraken, volgen er deze zomer acties. Daarvoor waarschuwt FNV, dat het eindbod van de webwinkel heeft afgewezen. De vakbond geeft Wehkamp tot maandag de tijd om met een beter voorstel te komen, daarna volgen mogelijk werkonderbrekingen of stakingen. <

Vliegvelden Europa somber over herstel

De geleidelijke opheffing van reisbeperkingen in Europa heeft nog niet tot een sterk herstel van de luchtvaart geleid. Europese luchthavens zijn dan ook somberder over het herstel, meldt brancheorganisatie ACI Europe. Waar ze er aanvankelijk op rekenden dat de passagiersaantallen in 2023 weer op het niveau van voor de coronacrisis zouden zijn, verwachten ze dit nu pas in 2024. <

Holland America Line verkoopt de Rotterdam

Cruisemaatschappij Holland America Line (HAL) verkoopt vier van haar schepen, waaronder de Ms Rotterdam. Dat schip speelde dit voorjaar nog een belangrijke rol bij de hulp aan opvarenden van het cruiseschip Zaandam, die lange tijd nergens van boord mochten wegens coronabesmettingen op het schip. HAL verkoopt ook de Amsterdam aan zijn Noorse branchegenoot Fred Olsen Cruise Lines. HAL verkoopt daarnaast de Maasdam en de Veendam. <

BEELD ANP

Ierland en Roemenië beboet om witwasbeleid

Ierland en Roemenië hebben van de hoogste rechter in de Europese Unie boetes gekregen omdat ze te laks zouden optreden tegen witwassen. Roemenië moet de Europese Commissie nu een boete betalen van 3 miljoen euro. Ierland krijgt een geldstraf van 2 miljoen euro opgelegd. De lidstaten schoten tekort bij het invoeren van nieuwe regels voor de strijd tegen financiële criminaliteit die de EU in 2015 aannam. <

Alleen steun voor zzp’ers zonder eigen vermogen

Coronasteun aan zelfstandig ondernemers moet vanaf oktober alleen nog worden verstrekt aan ondernemers die weinig vermogen hebben of de regeling moet helemaal worden stopgezet. Het eerste ligt volgens het Centraal Planbureau (CPB) economisch het meest voor de hand. Dit zou ondernemers in getroffen sectoren die wel vermogen hebben een financiële prikkel geven om bijvoorbeeld over te stappen op een andere sector. <

Reageren?

Brieven: maximaal 200 woorden.

Artikelen: maximaal 700 woorden.

Mail uw reactie met naam, adres en telefoonnummer naar
opinie@nd.nl of Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort.

Meer informatie: nd.nl/contact

FIJA NIJENHUIS nd.nl/opinie

REIZEN NAAR MARS IN CORONATIJD?

Een ambitieuze missie naar Mars ondernemen in coronatijd? Prima, lijken ze in de Verenigde Arabische Emiraten, China en de VS te denken. Moet hier echt zo veel geld naartoe?

'Zonder ruimteonderzoek had onze maatschappij pas écht lam gelegen'

GOVERT SCHILLING, WETENSCHAPSJOURNALIST EN PUBLICIST OVER STERRENKUNDE

'Als er de afgelopen eeuwen in de westerse wereld niet continu geïnvesteerd was in fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, zouden we nu niet eens weten wat een virus is, en al helemaal niet in staat zijn om er ook maar iets tegen te ondernemen. Sterker: zonder ruimteonderzoek en de daaruit voortvloeiende technologieën, denk aan communicatiesatellieten en internet, had onze maatschappij de afgelopen maanden écht compleet lam gelegen. Daarnaast geeft onderzoek aan Mars en aan andere objecten en verschijnselen in het heelal ons meer inzicht in de ondergeschikte plaats van de mens in ruimte en tijd, en wellicht zelfs in de uniciteit van het leven op aarde. Dat zijn precies de levensbeschouwelijke kwesties waar we vaak te weinig bij stilstaan in de hedendaagse wereld, die geregeerd wordt door geld en macht.'

'De kosten van een missie zijn niet groter dan die van een brug'

ARTEMIS WESTENBERG, DIRECTEUR EXPLORE MARS EUROPE

'Zo'n technologische ontdekkingsmissie moet, ook in coronatijd, omdat de missie vooral effect heeft op aarde. Denk aan het creëren van hoogtechnologische banen; vergaren van hoogtechnologische kennis als land; stimuleren van studies in technische vakken door jongens en meisjes; tonen dat een land mee kan in de vaart der volkeren op het gebied van innovatie; tonen dat in het land zowel vrouwen als mannen de leiding hebben; tonen dat in het land zowel vrouwen als mannen in alle beroepen, ook de technische, meedoen op gelijke voet. De kosten van een missie zijn niet groter dan de kosten van een brug. (De Erasmus-brug in Rotterdam kostte 330 miljoen in 2004 en toen bleek hij te 'dansen' als er een compagnie soldaten over marcheerde.) Tussen alle projecten die een land kan uitvoeren om te laten zien dat het hoort bij de technologisch moderne landen, is het geld voor ruimteverkenning zeker een goede investering.'

'Door ruimteonderzoek begrijpen we onszelf beter'

MINDY HOWARD, ASTRONAUT EN EERSTE NEDERLANDSE VROUW DIE COMMERCIËLE RUIMTEVLUCHT GAAT MAKEN

'Ruimteonderzoek is altijd goed voor ons hier op aarde, maar de effecten ervan en innovaties die eruit voortkomen, zijn altijd pas veel later te zien. Het coronavirus is geen reden om te stoppen met lange-termijn technologisch onderzoek. We moeten ons altijd voorbereiden op later. Ruimteonderzoek geeft hoop: we gaan onszelf er beter door begrijpen en ontwikkelen ons verder, als mensen en als land.'

'Minstens zo relevant: zijn er echt drie missies nodig?'

ERIK VERHOEF, HOGLERAAR RUIMTELIJKE ECONOMIE VU

'Je moet, voor een verstandig gebruik van publieke middelen, altijd de vraag stellen of de baten tegen de kosten opwegen. Het lastige bij ruimtevaartprogramma's is dat de baten vaak heel indirect zijn en in een verre toekomst tot stand komen. Bovendien zijn ze vanwege het wetenschappelijke karakter van tevoren onzeker (maar gaan wel veel verder natuurlijk dan het bekende voorbeeld van antiaanbaklaag). Maar als je uiteindelijk, alles afwegende, de keuze hebt gemaakt om bepaalde programma's toch uit te voeren, dan zou het volgens mij, gegeven de lengte van dit soort trajecten, een soort paniekvoetbal zijn ze vanwege de coronacrisis af te blazen. Moeten ze dan, als er een vaccin gevonden is en de economie op gang is gekomen, weer opgepakt worden? Wat win je daarmee, behalve dat de mensen die hiermee bezig zijn een periode zonder werk zitten? Een minstens zo relevante vraag is of we drie verschillende missies moeten laten gaan; en, dus, of de missie ook in gewone tijden écht de moeite waard is. Ik weet de antwoorden niet, maar dit zijn wel de relevante vragen, denk ik.'

'Nederland geeft 0,04 % van totale budget uit aan ruimtevaart'

INGE LOES TEN KATE, ASTROBIOLOOG UNIVERSITEIT UTRECHT

'Deze missies zijn al jaren in de planning. Ze afgelasten wegens COVID-19 is weggegooid geld. Dan zijn er miljarden geïnvesteerd in iets wat niet afge maakt wordt. Investeren in ruimtevaartprojecten vallen meestal in het niet bij een totaal jaarbudget van een land. Nederland geeft ongeveer 0,04 % (0,04 eurocent per euro) van het budget uit aan ruimtevaart. Deze investeringen zijn nooit eenmalig, maar gaan gepaard met technologieontwikkeling en het genereren van banen. De opgedane kennis wordt niet alleen gebruikt door de internationale Mars-onderzoekersgemeenschap, maar bijvoorbeeld ook ingezet in onderwijsprojecten.'

ROELAND VAN MOURIK • redacteur [nd.nl/columns](#)

NAAR DE SUPERMARKT

Gezelliger is het er in deze coronatijd niet op geworden in en rond de supermarkt. Het begint al bij het pakken van het karretje dat door iedereen zorgvuldig schoongemaakt wordt. Ongeduld, felle blikken over en weer, geen greintje vriendelijkheid. ‘Wilt u even aan de kant gaan?’ vraagt een mevrouw me bij de Lidl terwijl ik juist geen kant op kan (‘Dat ziet u toch zelf ook wel!’). Daar word zelfs ik chagrijnig van. Het kost me moeite me in te houden en haar toe te roepen dat ze ook met mij rekening moet houden. Een klein sociologisch onderzoek dat ik uitvoerde, heeft trouwens aangetoond dat het Lidl-publiek iets ongeduldiger is dan het Albert Heijn-publiek. Om het voor mezelf en anderen toch wat leuker te maken, knoop ik in de supermarkt gesprekjes aan met bekenden, onbekenden en het aanwezige winkelpersoneel. Een zingend kind voor in het winkelwagentje doet ook wonderen, maar dat is minder goed te organiseren. O nee, daar is die mevrouw weer die me zonet zo onvriendelijk toesprak. Ik kan ternauwernood een ander gangpad bereiken. Als ik mijn winkelwagentje terugrijd, komt er juist iemand aanlopen. Ik bied mijn wagentje vriendelijk aan met de woorden: ‘Een karretje van een volledig gezond persoon, wat wilt u nog meer ...’ Maar ook dat wordt me niet in dank afgenomen.

ANNE-CHRISTINE GIRARDOT • tv-maker, blogt op [nd.nl/katholiekinside](#) [nd.nl/columns](#)

MIJN HOOFD IS EINDELIJK STIL

Mijn hoofd is stil en zo wil ik het ook houden. Het probleem van een column schrijven is dat je gevraagd wordt iets te zeggen, te menen, je te positioneren ten opzichte van de wereld. Kortom, om je hoofd te laten draaien. Het hele jaar door raast het leven om me heen en ik moet me er steeds toe verhouden. Een aaneenschakeling van verplichtingen, meningen, beslommeringen, versnel-

lingen, nieuwsstromingen vullen in het dagelijks leven ieder spootje van leegte dat ik zou willen creëren. De klok bepaalt voortdurend wat ik moet doen en waar ik mij voor moet haasten. Ik ben denk ik niet de enige. Ons hoofd draait dag en nacht op volle toeren. De boel de boel laten is een kunst en luisteren naar de stilte een lastige opgave als er van binnen alleen maar kabaal is.

De afgelopen dagen heb ik mijn hoofd leeg kunnen maken op zee ... Echt leeg. Dat wil niet zeggen dat er niets is gebeurd, of dat ik niemand heb gesproken, maar ik kon wonder boven wonder het even waarnemen en dan weer loslaten. Het is nu even stil in mijn hoofd en zo wil ik het houden. Ik ga dus geen column schrijven met een mening. Ik wil jullie alleen laten meegenieten van de leegte en de stilte. Eerst nog even een verhaaltje, omdat het moeilijk is om stil te zijn. Einde jaren negentig heeft mijn man John Gruter het tv-programma *De Wandeling* bedacht en opgezet. Hij is er jarenlang eindredacteur van geweest. Het concept was eenvoudig: een gesprek met een inspirerende gast, al wandelend in een rustgevende omgeving. Het was een succes en het programma is twintig jaar bij de KRO te zien geweest. Maar John ging verder. Hij zag ook de behoefte aan rust bij de kijker en besloot om voor één aflevering het gesprek te skippen en alleen ruimte te maken voor de stilte. Een ‘stilte-uitzending’ werd het. Hij kreeg felle kritiek binnen het bedrijf. Hoe kon hij dat in zijn hoofd halen? Als mensen stilte willen, moeten ze de natuur opzoeken maar vooral geen tv kijken! Niemand gaat hiernaar kijken! Het idee was inderdaad eigenlijk absurd. John zette door. Hij geloofde erin: ruimte maken voor de stilte was nodig en mensen inspireren behoort tot de primaire doelen van de publieke omroep. Het team zette vakkundig een stilte-uitzending met mooie beelden en prachtige natuurgeluiden van een half uur in elkaar, zonder verhaal, zonder muziek, zonder entertainment, zonder ‘inhoud’. Het is de best bekeken aflevering in zijn zeven jaar eindredacteurschap van *De Wandeling*. Ik mag nog een hoop regels schrijven. Ik schrijf ze niet. Graag vul ik deze leegte met een stiltebeeld van mijn zeereis waar ik een knipoog van God in zie. Voor de gelegenheid maakte Hij een mooie tekening in de lucht met zijn vingertoppen.

Het stiltebeeld op zee.

MARC EYCK • geestelijk verzorger [nd.nl/opinie](#) BEELD ISTOCK

VERBETER SCHOLIN

... *Opleidingen tot geestelijk verzorger zijn er in soorten en maten. In hoeverre ben je als aanstaand geestelijk verzorger voorbereid op de beroepspraktijk?*

Wie als net afgestudeerde een vacature leest voor een geestelijk verzorger, zakt de moed in de schoenen. Naast eisen als ‘verbindend’ en ‘oecumenisch’, zijn de hardere eisen niet van de lucht. Dat laatste is in lijn met de beroepsstandaard van de Vereniging van Geestelijk Verzorger in Zorginstellingen. Wie denkt dat hij met de vaardigheden voor een mooi afscheidsritueel, liturgische samenkost of levensbeschouwelijk gesprek klaar is, vergist zich. Twintig jaar geleden was dat net voldoende, maar sinds de professionalisering van de geestelijke verzorging zeker niet meer. In hoeverre ben je adequaat opgeleid op het gebied van ethiek, scholing

‘Ziekenzegening schud je niet uit je mouw.’

geven en voorgaan in vieringen? Die eisen zijn tegenwoordig in iedere vacature te vinden. Ik spreek vanuit de ouderenzorg. Geestelijk verzorger dienen een bijdrage te kunnen leveren op het gebied van ethiek. Een vorm waarin ze dat doen, is het moreel beraad. Verzorgenden, eventueel samen met arts of psycholoog, bespreken een ethische kwestie uit de praktijk. Bijvoorbeeld: op welk moment mag je een onrustige dementerende sederen? Welke en wiens belangen dienen afgewogen te worden? Zij doen dit aan de hand van een gespreksmethodiek en met behulp van een gespreksleider. Die laatste rol kunnen geestelijk verzorger prima op zich nemen, maar oefening blijft noodzakelijk.

rechtvaardig verdelen
Door tijdsdruk is het moreel beraad lang niet overal vanzelfsprekend. In vacatures wordt vaak ook gevraagd een bijdrage te leveren op het gebied van ethiek op organisatieniveau. Het gaat dan om vragen als: hoe kunnen beperkte gezondheidsmiddelen

rechtvaardig verdeeld worden? Hoe verhouden vragen rond het levens-einde zich tot de identiteit van de zorginstelling? Hoe gaan we om met wachtlijsten of de culturele diversiteit van patiënten binnen de instelling? Ik kan hier kort over zijn. Vanuit zijn opleiding is een geestelijk verzorger niet toegerust om als ethicus op dat niveau te acteren. Geestelijk verzorger dienen ook verzorgend personeel te kunnen scholen: bijvoorbeeld training om vragen rond zingeving of zinverlies bij bewoners te kunnen herkennen. Als een bewoner zegt: ‘Ik ben zo moe’, drukt die dan een lichamelijke klacht uit of is iemand misschien wel het leven moe? Hoe vraagt een verzorgende dan het beste door? Op welk moment haalt die er een geestelijk verzorger bij? De scholing kan ook

MYRTHE DE BOER • studeert journalistiek in Ede, redacteur bij Red Pers [nd.nl/opinie](#)

IK LABEL MEZELF EN

... *Wat als er geen labels zouden bestaan?*

Ik label mezelf. Ik label mijzelf, zodat anderen dat niet hoeven te doen. Mijn labels? Christen, wit, introvert, sensitief, allergisch voor melk, hbo-student in de Biblebelt en hetero. Zo, ik heb mijzelf zojuist in een minuut tijd in acht hokjes gepropt. Hoe voelt dat? Een beetje vervelend, maar het is beter dan dat andere mensen het doen. In groep acht lachten mijn twee beste vrienden me uit omdat ik gelovig was en naar de kerk ging. Sindsdien ben ik me ervan bewust dat ik ‘anders’ ben.

Hoewel het me nu een worst zal wezen wat anderen van me vinden en ik ronduit blij ben met mijn geloof, heeft die ervaring me wat geleerd. Dat het niet erg is om anders te zijn. Eenheidsworst is ook saai. En ik plak

‘Typisch een GroenLinkser.’

waarschijnlijk ook dagelijks labels op anderen. Wanneer ik over mezelf denk ‘o, kom ik weer als student van de christelijke hogeschool’, denk ik

COLUMN

Theanne Boer is zelfstandig tekstschrijver. Zij schrijft elke derde vrijdag van de maand een column.

THEANNE BOER nd.nl/columns

EXIT GROTE JONGENS

‘Kun je dan niets meer in de supermarkt kopen wat deugt?’, klaagde een vriendin aan de telefoon. Ze had een uitzending van de *Keuringsdienst van Waarde* gezien over tomaten. Die worden in Italië en Spanje door Afrikaanse immigranten geplukt onder zulke barre omstandigheden dat je gerust kunt spreken van slavernij. Alle tomaten die in blik of pot in de supermarkt te koop zijn, A-merk of niet, komen daarvandaan. Wie dat koopt, koopt bloed, zweet en tranen. Supermarkten weten dat niet of willen dat niet weten. Ze kopen in bij grote jongens als Bertolli en Heinz en vragen niet verder.

ovengerecht

Mijn vriendin besloot elke week tijdens het seizoen tomaten te halen bij een biologische kweker in de buurt en die te verwerken tot pastasaus. Zo eet haar gezin de rest van het jaar verantwoorde tomatensaus. Ik ben haar voorbeeld gevolgd en schuif elke keer als ik een ovengerecht maak een plaat gesneden tomaten in de nog hete oven. Pureren, wekken en klaar. Nu kun je je afvragen of je alles wat je eet op deze manier moet benaderen. Dat is toch niet te doen? Het kost je in elk geval veel tijd en het is lastig om van alles wat je eet te achterhalen hoe het gemaakt is. Toch zou ik het aanraden. Als je je erin verdiept, kom je namelijk erg leuke initiatieven tegen. Zo ontdekte ik tijdens mijn zoektocht naar verantwoorde koffie het merk Moyee. Koffie is net als chocola bijna niet slaafvrij te krijgen. Maar deze jongens zijn heel ver gekomen. Het geheim is: lokaal branden. Waar de grote multinationals de bonen mechanisch plukken, in grote schepen donderen en hier bij Douwe Egberts aan de A2 in grote ovens kieperen met een brandtijd van zes minuten, laat Moyee de bonen met de hand plukken en branden (12 minuten!) in Ethiopië. Dat betekent dat de hoeveelheid geld die in Ethiopië achterblijft, wordt verhoogd met 300%. En dat geld komt dan niet

‘Dit is geld verdienen met slavenbloed.’

in handen van de overheid, maar van de boeren, de plukkers en de branders zelf. Fairchain wordt dat genoemd. Het nieuwsbericht dat Douwe Egberts teruggekeerd is op de Amsterdamse beurs sneeuwde onder in het coronageweld, maar is tekenend voor de nietsontziende manier waarop de grote jongens opereren. Dit is geld verdienen met slavenbloed. Moyee: ‘Door het exporteren van alle toegevoegde waarde zorgen zij ervoor dat lokale economieën stuivers bij elkaar moeten rapen en afhankelijk blijven van hulp van de overheid. Westerse landen sturen elk jaar 3 miljard aan ontwikkelingsgeld naar Ethiopië, terwijl de koffie-industrie miljarden incasseert.’ Volgt u het nog? U drinkt uw koffie uit het vertrouwde rode pak, de Ethiopische overheid steekt westerse hulp in eigen zak, boeren blijven arm en daarom mag u doneren aan Woord en Daad. De koffie van Moyee is veel duurder ja, maar wat is duur gezien bovenstaande rekening? Lage kostprijs, maximale winst. Dat is het enige wat de grote jongens kunnen verzinnen. Een andere manier van ondernemen komt niet in hen op. En die grote jongens hè, die zijn in handen van boomers en X’ers. Geboren voor 1970. Terwijl merken als Moyee en The Good Roll (verantwoord wc-papier) bedacht zijn door de generaties daaronder. Die jeugd van tegenwoordig doet het zo gek nog niet.

ongelijke strijd

Tomaten in de oven schuiven en dure koffie drinken. Dat is een ongelijke strijd tegen grote jongens. Wat was ik blij toen ik las dat de ChristenUnie het initiatief heeft genomen voor een wet op internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen. De tijd van het vrijwillig convenanten ondertekenen die vervolgens in een la verdwijnen is voorbij. ‘Er leven meer dan veertig miljoen mensen in moderne slavernij. Meer dan 150 miljoen kinderen moeten werken als kindarbeider. De ontbossing in de Amazone is erger dan ooit. (...) Nu is het belangrijk dat ook eindelijk Nederlandse bedrijven worden verplicht om actief in hun keten misstanden op te sporen en op te lossen.’ Applaus!

G GEESTELIJK VERZORGER

Lesgeven is een vak apart. Het vereist ook didactische vaardigheden.

gaan over rouw en wat je beter wel en niet kunt zeggen bij verlies of verdriet, of over de omgang met religieuze gebruiken en gewoonten van moslims. Zijn afgestudeerde geestelijk verzorgers hierop voorbereid? Inhoudelijk tot op zekere hoogte, qua didactische vaardigheden absoluut niet. Lesgeven is een vak apart. Geestelijk verzorgers krijgen een taak erbij die tot het gebied behoort van de opleiding tot verzorgende.

rituele vorming

Het derde hiaat ligt op het gebied van de rituele vorming. Dit is het punt waarin opleidingen onderling (hbo versus wetenschappelijk onderwijs en onderling qua signatuur) het meest verschillen. Als het gaat om de theorie van het ritueel zit het bij de

opleidingen wel goed, maar wat betreft de toerusting voor de praktijk niet. Van veel geestelijk verzorgers wordt, ongeacht hun levensbeschouwing, verwacht dat ze in liturgische vieringen van christelijke signatuur voor gaan. Wil je dat niet, dan is de kans gering dat je aangenomen wordt. Wil je geen ziekenzegeningen doen, dan komt de ‘last’ daarvan bij je collega’s terecht. Vieringen en ziekenzegeningen schud je niet uit de mouw. Daar is inhoudelijke kennis voor nodig, maar ook training van een liturgische houding. Denk aan hoe te spreken, wanneer stil te zijn en hoe te bewegen. Je bent als het ware een acteur. Opleidingen doen er goed aan om hieraan meer aandacht te besteden. Nu word je er pas mee geconfronteerd tijdens

de stage. Het argument dat op de praktijk gerichte rituele kennis en vaardigheden bij de ‘training-on-the-job’ horen, is niet valide. Daarvoor is het een te groot deel van het beroep. Ook het argument dat het gaat om een opleiding tot algemeen geestelijk verzorger, is niet steekhoudend. Die vlieger gaat deels op voor gesprekken met bewoners over zingeving, verlies en verdriet. Bij wat er verder in de praktijk op religieus en ritueel gebied van je gevraagd wordt, zeker niet.

hoger salaris

Vooral binnen academische opleidingen tot geestelijke verzorging is meer aansluiting bij de beroepspraktijk gewenst. Alleen zo blijven ze onderscheidend ten aanzien van het hogere beroepsonderwijs en is een hoger salaris gerechtvaardigd. <

ANDEREN

over de ander ‘o, daar heb je weer een UvA-student en typische GroenLinksstemmer’. Omzetten in iets positiefs dus. Doordat ik christen ben en momenteel niet in de Randstad woon, draag ik bij aan diversiteit op een nieuws- of krantenredactie. Hoewel ik labels normaliter verafschuw, en gewoon als journalist gezien wil worden, ben ik me er ook van bewust dat ik juist om die reden een frisse blik op dingen kan werpen. Ik bekijk dingen bijvoorbeeld vaak vanuit een christelijk perspectief. En niet vanuit de randstedelijke bril. Ik maak wellicht ook andere ethische afwegingen; ik wil mensen niet schaden, maar zor-

gen voor verbinding, inspiratie en informatie. Ik heb waarschijnlijk een andere kijk op relaties dan de gemiddelde Nederlander. Daarmee vertegenwoordig ik een groep in de samenleving waarvan de stem niet altijd overheerst, en daar ben ik toevallig bijzonder trots op. Maar wat als er geen labels zouden bestaan? Wat als er geen waarde aan zou worden gehecht of je gelovig bent of niet? Als al onze overtuigingen op één grote hoop worden gegooid? Als politieke overtuigingen geen wrijving meer zouden opleveren? Als onze dubbele nationaliteit of afkomst geen deel meer zou uitmaken van onze

persoonsoorming? Nederland is rijk aan clusters. Groepjes vormen zich al in de vroege kinderjaren op school en blijven zichtbaar in het hoger onderwijs, in de werksfeer, op de sportvereniging, in de kerk of moskee. Zelfs het stemhokje blijft niet achterwege. Iemand vertelde me onlangs: ‘Cultural differences are learning processes’. Van elkaars verschillen – in cultuur, in seksuele geaardheid, in religie – kunnen we zó veel leren. De journalistiek mag daar een voorbeeld in zijn. Goed voorbeeld doet goed volgen. Dus laten we niet zo gevoelig doen, onszelf gewoon labelen en er een middel van maken om van elkaar te leren. <

MARIEKE DE RUITER / VK EN EDUARD SLOOT nd.nl/economie BEELD ANP / ROBIN VAN LONKHUIJSEN

‘Begeleid mensen van krimp- naar

...Met een miljardeninjectie wist het kabinet de afgelopen drie maanden de economische pijn van de coronacrisis goeddeels te verzachten.

...Maar de einddatum van dat eerste steunpakket was in juni nog maar net verstreken of het aantal werklozen nam een historische vlucht. Is de verdoving uitgewerkt?

► **AMSTERDAM**
Het eerste noodpakket bereikte zeker 2,6 miljoen werknemers en nog eens 374.000 noodlijdende zzp'ers. Toch blijkt uit cijfers die het Centraal Bureau voor de Statistiek donderdag publiceerde, dat de afgelopen maand 74.000 mensen werkloos raakten. Daarmee steeg het werkloosheidspercentage van 3,6 procent in mei naar 4,3 procent in juni. Een veel snellere toename dan tijdens de kredietcrisis in 2008, toen het zeven maanden duurde voordat de werkloosheid dat niveau bereikte. Het is zelfs de sterkste maandelijkse groei sinds het statistiekbureau begon met meten. Is de verdoving van het kabinet uitgewerkt?

aan het infuus
Vooropgesteld: nog altijd zijn de cijfers niet vergelijkbaar met die van bijvoorbeeld de VS, waar de werkloosheid in juni 11 procent was. Daarnaast komt de toename ook deels door de definitie die het CBS hanteert. Iemand telt pas als werkloos als hij geen werk heeft, maar wel op zoek is naar een baan. Door dat de economie de afgelopen maanden op slot zat, gingen veel werklozen niet direct weer de arbeidsmarkt op. Nu de maatregelen zijn versoept, doen zij dat vaker. Maar dit is zeker wel 'een puntje-bijpaaltje-moment', stelt hoogleraar arbeidsmarkt Ton Wilthagen. 'Bedrijven lagen hiervoor aan het infuus, waardoor ze niet de reality check hoefden te doen. Maar er zat eigenlijk al veel verborgen werkloosheid in die ondernemingen.' Die manifesteert zich nu. Dat betekent volgens

de hoogleraar overigens niet dat de steunmaatregelen onzinnig waren. 'Zonder maatregelen hadden we binnen een paar weken een enorme economische chaos gehad.' Ook voorzitter Piet Fortuin van vakbond CNV denkt dat veel werkgevers nu 'aan het rekenen zijn geslagen'. 'Aan het begin van de crisis wist niemand hoelang dit ging duren en hebben bedrijven massaal gebruikgemaakt van overheidssteun, nu zullen velen wat lucht laten ontsnappen om te overleven.'

dorpskroeg
Hoe massaal bedrijven de afgelopen maanden een beroep deden op overheidssteun blijkt wel uit het register dat uitkeringsinstantie UWV vorige week publiceerde. In het ruim tweeduizend pagina's tellende document staan alle ondernemingen die steun kregen bij het uitbetalen van salarissen via de looncompensatieregeling (NOW). Van de dorpskroeg in Hillegom tot de bakker op Urk. Veruit het vaakst werd steun toegekend aan bedrijven met minder dan 25 werknemers, maar de grote bedrijven kregen het grootste deel van de taart van in totaal 8 miljard euro. Zo ontving KLM met ruim 330 miljoen de meeste loonsteun, gevolgd door de NS (die dat bedrag weer terugbetaalt). Op de derde plek staat het inmiddels omstreden Booking.com. Dat ontving een voorschot van ruim 64 miljoen euro. Van de winkelketens hield Primark de hand het meest effectief op: dat fastfashion-imperium ontving 13 miljoen.

ontslagboete vervalt
De bedrijven die de afgelopen maanden gebruikmaakten van de looncompensatieregeling, kregen een boete als zij hun werknemers alsnog om bedrijfseconomische reden ontsloegen. Daardoor bleven grote ontslagrondes voor vaste medewerkers uit. Wel werden tijdelijke contracten niet verlengd en werd oproep- en uitzendkrachten de wacht aangezegd.

Leegstaande winkelpanden in de Haarlemmerstraat in Leiden.

In het nieuwe steunpakket, dat sinds begin deze maand van kracht is, vervalt de ontslagboete grotendeels. Bovendien maken veel bedrijven geen gebruik meer van de tweede steunronde. In de eerste week van juli kreeg het UWV 21.000 NOW-aanvragen. Dat is veel minder dan bij de

eerste ronde begin april: toen kwamen er op de eerste dag al bijna 34.000 aanvragen binnen. Hoogleraar Wilthagen vindt het niet zo verwonderlijk dat bedrijven niet weer massaal een beroep doen op overheidssteun. 'Nu het virus wat rustiger is en de beperkende maatre-

gelen minder zijn, kunnen bedrijven de balans opmaken of ze met dit personeelsbestand vooruit willen. In bokstermen is dit het moment dat de helpers weggaan en zij alleen in de ring staan.' Voor veel ondernemingen zal dat betekenen dat zij zullen doorgaan in

FAMILIEBERICHTEN tarief € 1,24 per mm, per kolom (incl. 21% btw); via site € 1,13 per mm, per kolom (incl. 21% btw); over telefonisch opgegeven advertenties kunt u niet reclameren

Psalm 28: 7
De HEER is mijn kracht en mijn schild, op hem vertrouwde mijn hart, ik werd geholpen en mijn hart jubelde, hem wil ik loven in mijn lied

Wij zijn verdrietig door het bericht van overlijden van onze zeer gewaardeerde oud-collega

Sjoerd Wijma

Hij droeg zijn geloof in en zijn vertrouwen op zijn Vader en Redder op een doorleefde en natuurlijke manier uit, ook in zijn werk. Ons medeleven gaat uit naar zijn vrouw Diny, kinderen, kleinkinderen en overige familie en wensen hen toe dat ze de nabijheid van onze hemelse Vader mogen ervaren, nu en in de toekomst.

Namens team Social Work, directie en medewerkers van Hogeschool Viaa,

Dirk Wakker, College van Bestuur
Marjon Welmers, Academiedirecteur Social Work & Theologie

Overlijdensberichten andere bladen

Reformatorisch Dagblad
8 juli: Janna Adriaantje Bac-Groeneweg te Moerkapelle (78); Jan van de Beek te Elburg (82); Marius Hendrikus van Voorden te Ederveen (5); Evertje Kampert-van den Berg te Wekerom (90); Dineke Brink-van de Lagemaat te Zeist (43); Hermanus Albertus Paauwe te Yerseke (85); Willem Koelewijn te Tiel (83); Gerreke Westerink te Nunspeet (57); Adriana Huizer te Ridderkerk (76); 9 juli: Willy Hendrika Maas-Temminck te Leerdam (82); 10 juli: Trijntje Gerrie van Bruchem-de Graaf te Boskoop (59); Hendrik van Ommere te Ochten (76); Metje Cornelia van Oostrum-van der Linden te Sint-Annaland (70); Gerrit Arie Witzier te Goudriaan (57); 11 juli: Teunis Gerrit Beijte Houten (58); 12 juli: Wilhelmina Versluis-Klop te Hardinxveld-Giessendam (88); Johannes van den Hoorn te Barneveld (93); Maria Hoogendoorn te Gorinchem (94); Adriana Duijzer-Dijkhof te Brakel (94); 13 juli: Arris Haalboom te Veenendaal (75); Jannetje Schaap-van Duijvenvoorde te Katwijk (87); Cornelia Gerrijte Bruggink-Tijseling te Oldebroek (93); Helena Reincke-van der Lee te Doorn (94).

Trouw
8 juli: Sijmon Zijlstra te Leeuwarden (82); 9 juli: Jasper Vree te Weesp (77); Ada Ravestein te Leiden (78); Rentje Frederik Berg te Kuilsrivier (ZA) (81); 10 juli: Frank Nagelhout te Harmelen (75); Arie Mollema te Amsterdam (76); Erik Schaapman te Burgum (59); 11 juli: Arno Brombacher (68); 12 juli: Marretje Akkerman-Griffioen te Terneuzen (93); 14 juli: Hubertus François van Leusden te Oudewater (79).

Friesch Dagblad
8 juli: Fokke Dijkman te Ferwert (89); Jehannes Santema te Frjentsjer (71); Simon Zijlstra (82); 9 juli: Lijkele Westerhof te Burgum (70); Haitze Wiersma te Blauhûs (78); Trijntje van der Ploeg-Druif te Blauwhuis (86); 10 juli: Johannes van Rijs te Balk (71); Annie Meijer-Bockma te Hardegarijp (90); Alie Wielenga-Bruinsma te Wageningen (84); Nanning Leijendekker te Wytmarsum (84); 11 juli: Auke van Dijk te Burgum (82).

groeisectoren’

VIJFTIEN BRIEVEN GESCHREVEN

Sophie Duijvis (29), Uithoorn:
‘Ik was in februari al op zoek naar een baan, omdat mijn baan bij een uitzendbureau stopte. Ik heb in die tijd ook banen afgewezen omdat ik dacht wel betere te vinden. Maar de wereld ziet er nu heel anders uit. Sinds half maart wordt door de economische onzekerheid overal de stekker uit getrokken, waardoor vacatures niet worden ingevuld. Ik heb wel leuke gesprekken gehad, maar je moet ontzettend goed je best doen om ergens binnen te komen. Bedrijven kunnen nu ook kiezen uit meerdere kandidaten. Als je geen ervaring hebt, houdt het op. Ik ben op zoek naar een functie op het gebied van personeelszaken. Daar heb ik in

mijn vorige baan en als psycholoog ervaring mee. Sinds februari heb ik zo’n vijftien sollicitatiebrieven geschreven. Soms denk ik: waar haal ik de motivatie vandaan? Maar je moet ook relativeren en je niet laten leiden door een afwijzing. Ik weet wat ik kan. Intussen probeer ik te genieten van mijn dochtertje van ander-

half. Hoeveel mensen hebben daar uitgebreid de tijd voor? Ik krijg nu een ww-uitkering en mijn man is brandweerman. We hebben het financieel prima. Eerst dacht ik nog: ik hoef geen uitkering aan te vragen want ik vind zo weer een baan. Maar dat is nu toch anders. Ook in mijn omgeving merk ik de effecten van de coronacrisis. Een vriendin van mij werkte in de reisbranche, maar die ligt ook plat door corona. Zij heeft nu een baan gevonden bij de politie. Ik heb onlangs een filmpje van mezelf op LinkedIn gezet om te laten zien wat ik kan. Ik denk dat de kans om iets te vinden intussen groter is. De grootste onzekerheid is weg.’

EEN DEPRESSIEVE DEKEN

Martin Damen (48), Berkel en Rodenrijs: ‘Ik was al een nieuwe auto aan het uitzoeken voor mijn nieuwe baan, toen ik half maart te horen kreeg dat die baan voorlopig niet doorging. Het communicatiebureau waar ik zou gaan werken, wilde door de lockdown alle risico’s uit de weg gaan. Nog voordat mijn proeftijd van een maand was ingegaan, ben ik ontslagen. Op dat moment ging ik van een heel positieve stemming – ik keek erg uit naar die baan – naar een heel negatieve. Dat was een flinke klap in mijn gezicht. Ik was daardoor niet de gezelligste thuis. Ik was boos, teleurgesteld en verdrietig. Wat ik ben, is toch voor een groot deel wat ik doe in mijn werk.

Ik dacht ook: als vader moet ik zorgen voor brood op de plank. Maar toen ik belde met andere communicatiebureaus, merkte ik dat daar ook geen plek was voor mij. Mijn vrouw heeft ook werk. Een ww-uitkering is qua inkomen een flinke stap terug. Dat betekent de hand op de knip. In coronatijd is dat niet zo’n

probleem. Je kunt er minder makkelijk op uit. Werkloos zijn is niet leuk. Vroeger dacht ik: je krijgt een tijd een uitkering en je kunt leuke dingen doen. Maar eerlijk gezegd had ik daar niet de energie voor. Er ligt een soort depressieve deken over je heen. Maandag ben ik begonnen als projectleider bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, waar ze bijvoorbeeld een brexitscan hebben gemaakt om bedrijven inzicht te geven hoe de brexit hen raakt. Dat is heel wat anders dan de commerciële wereld waar ik vandaan kom. Zonder corona was ik daar nooit uit gestapt. In die zin is corona dus ook heel bepalend voor mijn carrière.’

afgeslankte vorm, denkt hij. Dat blijkt ook wel uit de nieuwskoppen van afgelopen week. CATERAAR Sodexo kondigde dinsdag aan 800 medewerkers te ontslaan. Bij restaurantketen La Place staan 480 banen op de tocht. Wetenschapsmuseum NEMO liet donderdag weten dat het 50 werkne-

mers laat gaan. En KLM komt deze maand nog met een herstructureringsplan waarin het bedrijf naar verwachting duizenden banen zal schrappen. Volgens Wilthagen moet nu al worden nagedacht over wat er over drie maanden moet gebeuren, als het

tweede steunpakket ophoudt. Want hij vermoedt dat er nog heel wat reorganisatieplannen in het vat zitten. ‘We hebben arrangementen nodig om mensen van werk naar werk te begeleiden. Zodat de koeltechnicus die nu in de catering werkt, straks aan de slag kan in de installatiebran-

che. Die infrastructuur ontbreekt nu totaal.’ Volgens vakbond FNV en CNV-voorman Fortuin vinden die gesprekken al plaats. ‘Iedereen ziet dat er na oktober nog iets moet gebeuren, maar het is nog niet duidelijk wat er in dat steunpakket moet zitten.’ Afhankelijk

van of er een tweede coronagolf komt, wordt gekeken of de maatregelen in de huidige vorm of een deeltijdvariant door moeten. ‘Er ligt veel op tafel. In ieder geval is scholing een belangrijk issue in die gesprekken’, stelt Fortuin. Maar eerst houden de partijen even reces. <

NL
DAGMAR HEEG / VK nd.nl/nederland BEELD KLAAS-JAN VAN DER WEIJ

Wilde flamingo’s flaneren in Noord-Holland

...Wie in de buurt van het Noord-Hollandse dijkdorp Durgerdam wandelt of fietst, kan daar zomaar op een tafereel stuiten dat je eerder in warmere oorden zou verwachten.

...Zeven flamingo’s flaneren er.

► **DURGERDAM**
Zijn de flamingo’s ontsnapt uit het nabijgelegen Artis? Nee, het zijn wilde Europese flamingo’s, getuige de kleurrijke veren op de poot van twee van de vogels. Daarop is vanaf een afstandje een cijfercode te zien waaruit kenners hebben afgeleid waar de vogels vandaan komen: Spanje. Andalusië, om precies te zijn, de meest zuidelijke regio van het land. ‘Dat we zeker weten dat de flamingo’s uit het zuiden van Spanje komen en minimaal 2000 kilometer hebben gevlogen, maakt het heel bijzonder’, aldus fanatiek vogelaar Enno Ebels.

Eerder werden de zeven steltlopers al gezien in Limburg, blijkt uit opgewonden berichten die vogelaars onderling delen. Normaal vliegen Europese flamingo’s vaak richting Afrika, legt Harvey van Diek, medewerker van Sovon Vogelonderzoek Nederland, telefonisch uit. ‘Waarschijnlijk waren de vogels op trektocht en zijn ze door weersomstandigheden, zoals de wind, in Nederland terechtgekomen.’

niet te koud
Gelukkig is het voor de vogels ook in Nederland prima toeven. Het weer is, in tegenstelling tot wat velen denken, niet te koud en er is genoeg ondiep water waarin de flamingo’s waterbeestjes kunnen vinden om te eten, zoals krabbetjes en kreeftjes. Het is niet de eerste keer dat deze exotische vogel in Nederland te zien is.

Elk jaar komen er flamingo’s op bezoek uit Duitsland, vlak over de grens bij Groenlo, maar dat zijn van oorsprong geen wilde, maar ontsnapte vogels. Bovendien is er elk jaar een groep te zien in het Grevelingenmeer in Zeeland, maar van deze vogels is de herkomst niet zeker.

gemakkelijk te herkennen
Ebels meldt op Twitter de precieze gegevens van de twee geringde flamingo’s: ze zijn als nestjong geringd, de ene op 7 augustus 2010, de andere op 17 augustus 2019, beide in Laguna de Fuente de Piedra, Spanje. Met hun lange stelten, karakteristieke roze kleur en gebogen snavels zijn flamingo’s opvallende verschijningen. Volgens Ebels kunnen ook ‘huis-tuin-en-keukenvogelaars’ de dieren gemakkelijk herkennen. ‘Je hoeft niet uren te turen of in de bossen te gaan liggen.’ <

Drie van de zeven flamingo’s die zijn neergestreken in de IJpolder.

ZOMERSALE!

Boxspring Lulea

140/200

2179

1525

ALLE
BOXSPRINGS
30%
KORTING

Boxspring Kalmar

Pocketveer boxsprings, pocketveer matras
500 en HR-40 topmatras. Maat 140/200
1699 voor **1189** / elektrisch **1987**

Boxspring Cannes

Pocketveer boxsprings, pocketveer matras
500 en HR-40 topmatras. Maat 140/200
1999 voor **1399** / elektrisch **2099**

Boxspring Necka elektrisch

Elektrische pocketveer boxsprings, 2 pocketveer
matrassen 500 en HR-40 splittopmatras.
Maat 140/200 2978 voor **2085** / vlak **1287**

Ledikant Granada

Ledikant met natuurlijke uitstraling.
Verkrijgbaar in diverse kleuren.
Maat 140/200 van 458 voor **379**

Ledikant Palma

Modern ledikant, verkrijgbaar met
nachtkastjes, commode en kast.
Maat 140/200 712 voor **499**

Pocketveer matras Dahlia

400 veren per m² met ventilerende
koudschuim toplaag.
Maat 70/200 599 voor **299**

**gratis bezorging
en montage**

**90 nachten
proefslapen**

**europese
productie**

snel in huis

**uitstekende kwaliteit
scherpe prijs**

**ALMELO
ALMERE
AMERSFOORT
AMSTERDAM
APELDOORN
ARNHEM
ASSEN
DEVENTER
DOETINCHEM
DRACHTEN**

Woonboulevard 26, 0546 62 11 00
Washingtonstraat 50, 036 549 94 42
Nijverheidsweg-N'rd 21, 033 462 08 58
Johan Cruijff Boulevard 90, 020 365 51 13
Het Rietveld 26, 055 360 43 00
Venlosingel 21, 026 744 00 56
Borgstee 7, 0592 37 16 00
Essenstraat 11, 0570 60 80 19
Doetinchemseweg 89, 0314 36 61 86
Dr. M.L. Kingsingel 44, 0512 53 82 96

**EMMEN
ENSCHDE
GRONINGEN
HARDERWIJK
LEIDERDORP
LELYSTAD
NIJMEGEN
ROTTERDAM
UTRECHT
VEENENDAAL
ZWOLLE**

Nijbracht 84, 0591 74 51 43
Schuttersveld 36, 053 432 64 79
Hoendiep 97, 050 589 11 34
Zuiderbreedte 9, 0341 42 59 49
Elisabethhof 12, 071 303 09 25
Zuiderpoort 13, 0320 21 87 68
Wijchenseweg 166, 024 344 87 38
Watermanweg 109, 010 316 10 55
Zeelantlaan 47, 030 288 67 40
Groeneveldselaan 41, 0318 50 16 86
Grote Voort 84, 038 422 44 54

Onze openingstijden vind je op **totaalbed.nl**

totaal BED
slaap lekker

Volg ons: @totaalbed

totaalBED volgt nauwlettend de richtlijnen van het RIVM rond het coronavirus (COVID-19). Je bent van harte welkom in onze winkels!

TIPS

tarief € 5,78 per regel; tekst wordt achtertelkaar doorgezet; opgave via ndadvertenties.nl

GERECHTELIJKE PUBLICATIES

■ ALGEMEEN
Malaquita Holdings BV, in liquidatie. Bovengenoemde rechtspersoon is per 24 juni 2020 ontbonden. De vereffenaar
■
Uit een exploit d.d. 13 juli 2020 blijkt dat ten verzoeken van de naamloze vennootschap ABN AMRO Bank N.V., gevestigd te Amsterdam, te dezer zake woonplaats kiezende te 'sHertogenbosch aan de Van der Does de Willeboissingel 41/42, ten kantore van de gerechtsdeurwaarders N.A. Hofman en M.J.M. Vorstenbosch; AAN: de onbekende (onder-)

huurders, éénieder, voorzover geen huurder als bedoeld in artikel 3:264 lid 4 en 8 BW zijn, van wie de namen niet kunnen worden achterhaald, verblijvende te 5014 DT TILBURG aan de Lovensestraat 80, is BETEKEND: de door de Voorzieningenrechter van de Rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda, op 02 juni 2020 gegeven beschikking, en BEVEL gedaan om de in de beschikking genoemde onroerende zaak binnen 3 dagen na 13 juli 2020 te ontruimen met al de hunnen en het hunne. Een afschrift van voormeld exploit kan door belanghebbenden bij onderstaande

gerechtsdeurwaarder worden verkregen. Hofman Gerechtsdeurwaarders N.A. Hofman Van der Does de Willeboissingel 41/42 5211 CD 's-Hertogenbosch Tel.: 073 6872400
■
Uit een exploit d.d. 13 juli 2020 blijkt dat ten verzoeken van de naamloze vennootschap ABN AMRO Bank N.V., gevestigd te Amsterdam, te dezer zake woonplaats kiezende te 'sHertogenbosch aan de Van der Does de Willeboissingel 41/42, ten kantore van de gerechtsdeurwaarders N.A. Hofman en M.J.M. Vorstenbosch; AAN: de onbekende al dan niet zakelijke (onder-)huurders, éénieder, voorzover geen

huurder als bedoeld in artikel 3:264 lid 4 en 8 BW zijn, van wie de namen niet kunnen worden achterhaald, verblijvende te 4838 BG BREDA aan de Schalkeveld 37, is BETEKEND: de door de Voorzieningenrechter van de Rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda, op 23 maart 2020 gegeven beschikking, en BEVEL gedaan om de in de beschikking genoemde onroerende zaak binnen 3 dagen na 13 juli 2020 te ontruimen met al de hunnen en het hunne. Een afschrift van voormeld exploit kan door belanghebbenden bij onderstaande gerechtsdeurwaarder

worden verkregen. Hofman Gerechtsdeurwaarders N.A. Hofman Van der Does de Willeboissingel 41/42 5211 CD 's-Hertogenbosch Tel.: 073 6872400

VAKANTIE BUITENLAND

■ FRANKRIJK
Veilig kamperen op ruim 44 hectare. Rust, ruimte en natuur op La Draille!
>beteruitvakantieparken.nl

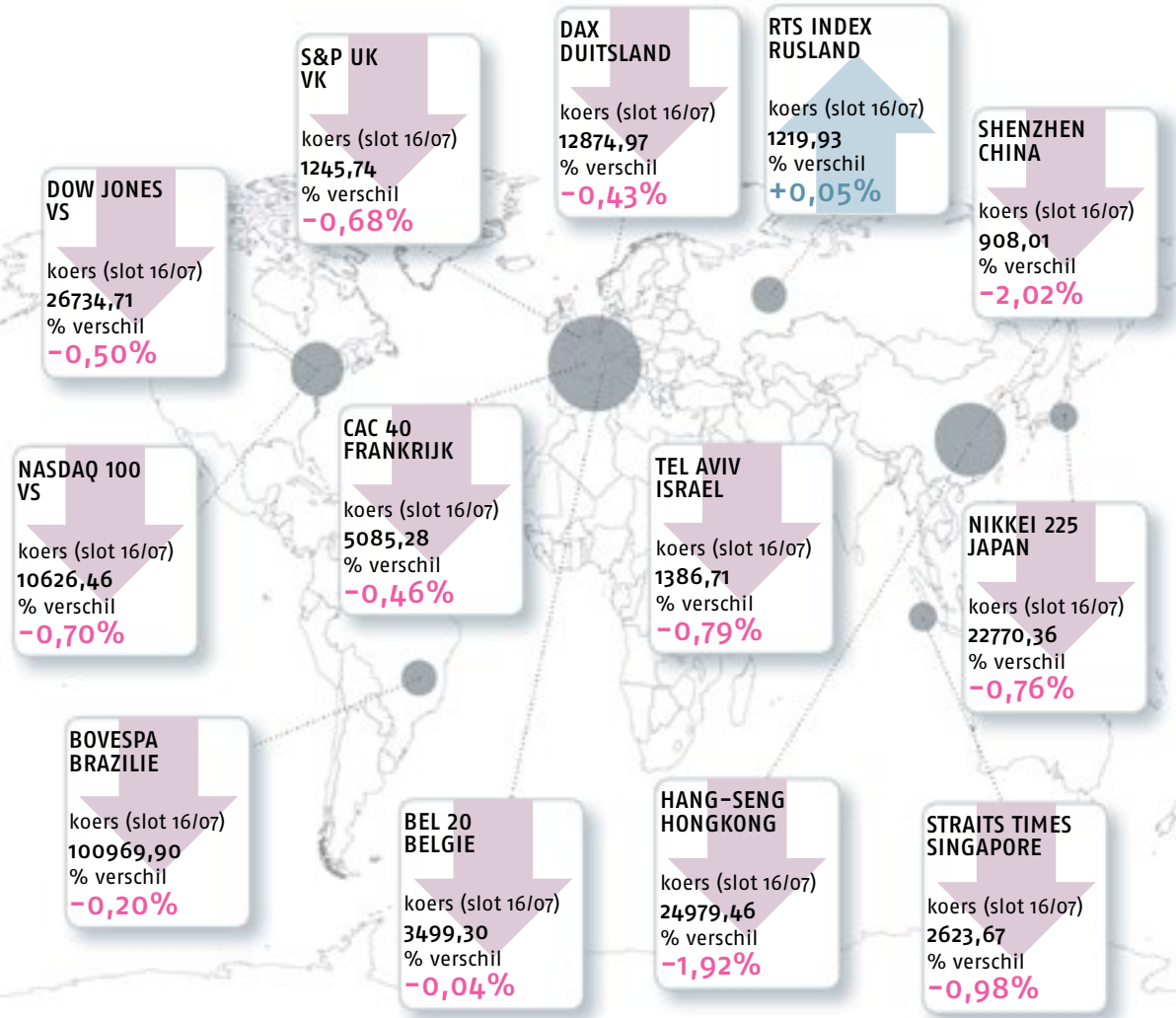
BEURS

ANP nd.nl/economie

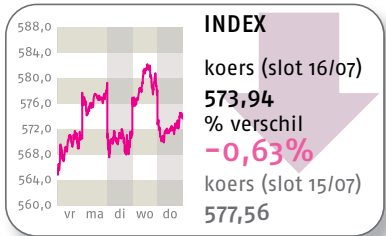
Heineken verliest na winstalarm

► AMSTERDAM
Heineken hoorde donderdag bij de verliezers op de beurs in Amsterdam vanwege een winstalarm. Het aandeel zakte 2 procent; de brouwer heeft last van de coronacrisis. Door de sluiting van de horeca verkocht Heineken niet alleen minder bier, maar gemiddeld ook tegen een lagere prijs. Het bedrijf leed een verlies van 300 miljoen euro in de eerste jaarhelft en schreef 550 miljoen euro af op bezittingen. Sinds het dieptepunt in april is volgens de brouwer al wel weer sprake van herstel. Verder ging de aandacht tijdens de handelsdag uit naar het rentebesluit van de Europese

Centrale Bank (ECB). De belangrijkste Europese beursgraadmeters gingen licht lager de handel uit: de AEX-index op Beursplein 5 0,6 procent, de MidKap 0,3 procent. Frankfurt, Parijs en Londen raakten tot 0,6 procent kwijt. De ECB neemt voorlopig geen extra stimuleringsmaatregelen tegen de coronacrisis, na de extra stappen die in juni werden aangekondigd. Ook de rentetarieven blijven gelijk. In Frankfurt dikte Zaalando ruim 2 procent aan. De Duitse webwinkel heeft een zeer sterk tweede kwartaal gedraaid en rekent

AEX FONDSEN

	slot	vk	%
ABN Amro	↑ 8,452	8,348	+1,25
Adyen	↓ 1.366,001	380,00	-1,01
Aegon	↓ 2,83	2,852	-0,77
Ahold Delhaize	↑ 25,19	25,10	+0,36
Akzo Nobel	↓ 83,40	84,00	-0,71
ArcelorMittal	↓ 10,36	10,40	-0,40
ASM International	↑ 144,70	144,05	+0,45
ASML Hold.	↑ 331,70	330,70	+0,30
ASR Nederland	↓ 29,45	29,82	-1,24
DSM	↓ 128,35	128,75	-0,31
Galapagos	↓ 172,90	175,35	-1,40
Heineken	↓ 84,92	86,62	-1,96
IMCD	↓ 87,70	88,36	-0,75
ING Groep	↑ 6,673	6,644	+0,44
Just Eat Takeaw.	↓ 90,54	92,50	-2,12
NN Group	↓ 32,79	32,93	-0,43
Philips Elec.	↓ 43,42	44,42	-2,26
Prosus	↓ 85,04	86,56	-1,76
Randstad	↓ 42,01	42,32	-0,73
Relx	↓ 19,86	20,06	-1,02
Royal Dutch Shell A	↓ 14,78	14,85	-0,47
Royal KPN	↑ 2,448	2,426	+0,91
Unilever	↓ 46,99	47,45	-0,97
WFD Unibail-Rod.	↓ 51,00	51,48	-0,93
Wolters Kluwer	↑ 71,04	70,38	+0,94

MIDKAP FONDSEN

	slot	vk	%
Aalberts	↓ 29,14	30,00	-2,87
Air France-KLM	↓ 4,269	4,364	-2,18
Altice Europe	↓ 3,627	3,646	-0,52
Aperam	↓ 25,26	25,38	-0,47
Arcadis	↑ 16,71	16,58	+0,78
Basic-Fit	↓ 23,60	23,75	-0,63
BE Semiconductor	↓ 38,81	39,18	-0,94
Boskalis Westminster	↓ 17,06	17,26	-1,16
Corbion	= 32,10	32,10	0,00
Eurocommercial	↓ 11,36	11,50	-1,22
Fagron	↓ 18,64	18,77	-0,69
Flow Traders	↑ 34,78	34,74	+0,12
Fugro NV	↑ 3,41	3,354	+1,67
GrandVision	↑ 25,60	25,50	+0,39
Intertrust	↓ 15,42	15,48	-0,39
Kon. Vopak	↑ 49,20	48,92	+0,57
NSI	↓ 32,95	33,10	-0,45
OCI N.V.	↓ 10,64	10,68	-0,37
Pharming Group	↓ 1,155	1,184	-2,45
PostNL	↑ 1,978	1,936	+2,17
Royal BAM Group	= 1,499	1,499	0,00
SBM Offshore	↑ 13,66	13,45	+1,56
Signify NV	↓ 24,95	24,78	+0,69
TKH Group	↑ 34,76	35,12	-1,03
Wareh. de Pauw	↓ 24,76	24,79	-0,10

DUURZAME FONDSEN

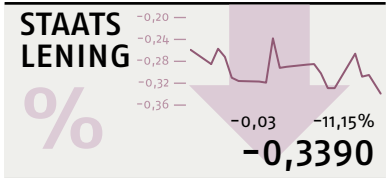
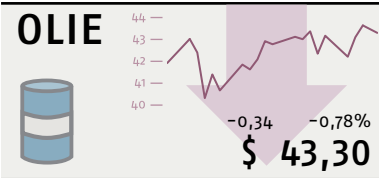
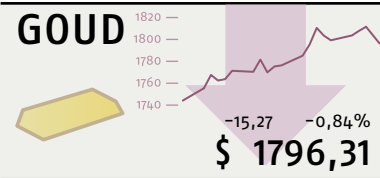
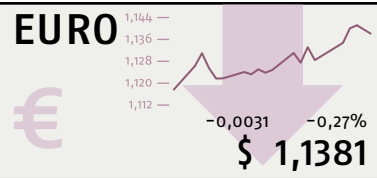
	slot	vk	%
Actiam Wereld	↑ 35,13	34,83	+0,86
NN € D. Aan.	↑ 12,90	12,73	+1,34
NN Duurz Aandelen	↑ 45,91	45,46	+0,99
NN Global Opport.	↑ 40,86	40,26	+1,49
Robeco A	↑ 48,10	47,66	+0,92
Robeco EUR G	↑ 52,31	51,83	+0,93
Triodos Groen	↑ 58,79	58,72	+0,12

BELEGGINGFONDSEN

	slot	vk	%
ACTIAM DIA EUROPA	↑ 20,84	20,49	+1,71
ACTIAM DIA N AMER	↑ 68,05	67,49	+0,83
ACTIAM DIA OPK LA	↑ 31,94	31,80	+0,44
ACTIAM DIA PACIFI	↓ 26,43	26,54	-0,41
Actiam mix neut	↑ 25,31	25,15	+0,64
ASN Duurz Aand	↑ 117,48	115,76	+1,49
ASN Duurz Obl.	= 28,10	28,10	0,00
ASN Groenproject	↑ 25,70	25,69	+0,04
ASN Milieu	↑ 35,45	34,99	+1,31
HH Global Fd	↑ 31,16	30,66	+1,63
HH Income Fund	↑ 17,18	17,03	+0,88
HH Obligatie Fd	↓ 35,23	35,26	-0,09
HH Phoenix Fund	↑ 27,89	27,85	+0,14
HH Value Fund	↓ 22,38	22,41	-0,13
Intereffekt China	↓ 1,49	1,50	-0,67
Intereffekt India	↑ 0,69	0,68	+1,47
Intereffekt Japan	= 1,49	1,49	0,00
Kempen Europ Hg Div	↑ 5,76	5,70	+1,05
Kempen GI High Div	↑ 26,43	26,11	+1,23
Kempen GI Sust. Eq.	↑ 84,44	82,89	+1,87
Kempen Orange	↓ 90,67	89,64	+1,15
Kempen Profiel 4	↓ 37,39	37,45	-0,16
NN Basic Materials	↑ 55,47	54,64	+1,52
NN Dutch Fund	↑ 63,23	63,08	+0,24
NN Dyn Mix III	↑ 34,99	34,80	+0,55
NN Dyn Mix IV	↑ 35,98	35,73	+0,70
NN Dyn Mix V	↑ 35,31	35,02	+0,83
NN E.I.S.Eq.	↑ 24,20	23,95	+1,04
NN Energy Fund	↑ 24,02	23,60	+1,78
NN Eq. Inv.	↑ 13,31	13,15	+1,22
NN EUR DE.	↑ 24,17	23,90	+1,13
NN Euro Obligatie	= 35,98	35,98	0,00
NN Europe Fund	↑ 28,15	27,74	+1,48
NN Europe Sm Caps	↑ 90,25	89,51	+0,83
NN Financials Fund	↑ 17,97	17,72	+1,41
NN First Class Obl	↑ 22,55	22,50	+0,22
NN Global Fund	↑ 91,97	90,98	+1,09
NN Global Obl.	↓ 16,37	16,38	-0,06
NN Health Care Fund	↑ 83,85	82,63	+1,48
NN Hoog Div Aandelen	↑ 31,01	30,65	+1,17
NN In.Sus.EM	↑ 42,77	42,72	+0,12
NN Information Tech.	↑ 152,55	152,08	+0,31
NN Lion Fund	↑ 33,50	33,40	+0,30
NN North America	↑ 49,46	49,13	+0,67
NN Premium Div	↑ 12,66	12,51	+1,20
OBAM NV	↑ 92,20	91,59	+0,67
Optimix Mix	↑ 31,56	31,34	+0,70
Robeco US C.Hg Div Eq	↑ 38,94	38,64	+0,78

Bron: Infront

Periode: 20 dagen

RENTE	16/07	15/07
Euribor 3 mnd	↓ -0,449	-0,443
Euribor 6 mnd	↓ -0,352	-0,333
Euribor 12 mnd	↓ -0,282	-0,273
Rente 5 jaar	↓ -0,641	-0,619
Rente 10 jaar	↓ -0,339	-0,305

Home Center

HOME **RUIMING!**

Grootste woonbelevenis
van Nederland

Alles onder één dak
meer dan 200 merken

75.000 m²
aan wooninspiratie

Bestel online
gemakkelijk thuis 24/7

Gratis stroom
voor auto & fiets

Frisaxstraat 12 (ind. Schipsloot) Wolvega

tel (0561) 61 61 61

www.homecenter.nl

WEER NEDERLAND

Meer zon

Het wisselvallige en koele weer laten we deels achter ons. Een uitloper van het Azorenhooch is hiervoor verantwoordelijk en dat merken we deze vrijdag. Na het optrekken van nevel of mist, begint de dag op veel plaatsen grijs. Met een zwakke westenwind wordt namelijk vochtige lucht vanaf de Noordzee aangevoerd wat resulteert in wolkenvelden. Gedurende de dag worden de wolkenvelden steeds meer afgewisseld door zonnige perioden. Mogelijk ontstaat in het binnenland een enkele bui, maar de meeste plaatsen houden het droog. De temperatuur loopt op naar 19 graden op de Wadden tot 22 graden in het zuiden van het land. In het weekend krijgen we te maken met een tweedeling. Zaterdag is er flink wat ruimte voor de zon en blijft het droog. Het kwik stijgt naar 21 tot 25 graden, in het zuiden wordt het plaatselijk 26 graden. Een storing met bewolking en regen bereikt zondag in de vroege ochtend het westen van het land. De regen trekt vervolgens naar het oosten, waarbij de neerslaghoeveelheden sterk zullen afnemen. Het wordt in het oosten waar de zon nog lang schijnt 24 graden, elders is het een stuk frisser. Na het weekend lijkt het droge weer terug te keren en gaat de zon vaker schijnen. Met maxima rond 19 graden blijft het koel zomerweer.

EXTREMEN

Warmst:	33,2 °C	in 1983
Koudst:	4,4 °C	in 1971
Natst:	28,4 mm	in 1954

VORIG JAAR

Maximum	24,8 °C
Minimum	8,7 °C
Aantal mm	0,0 mm

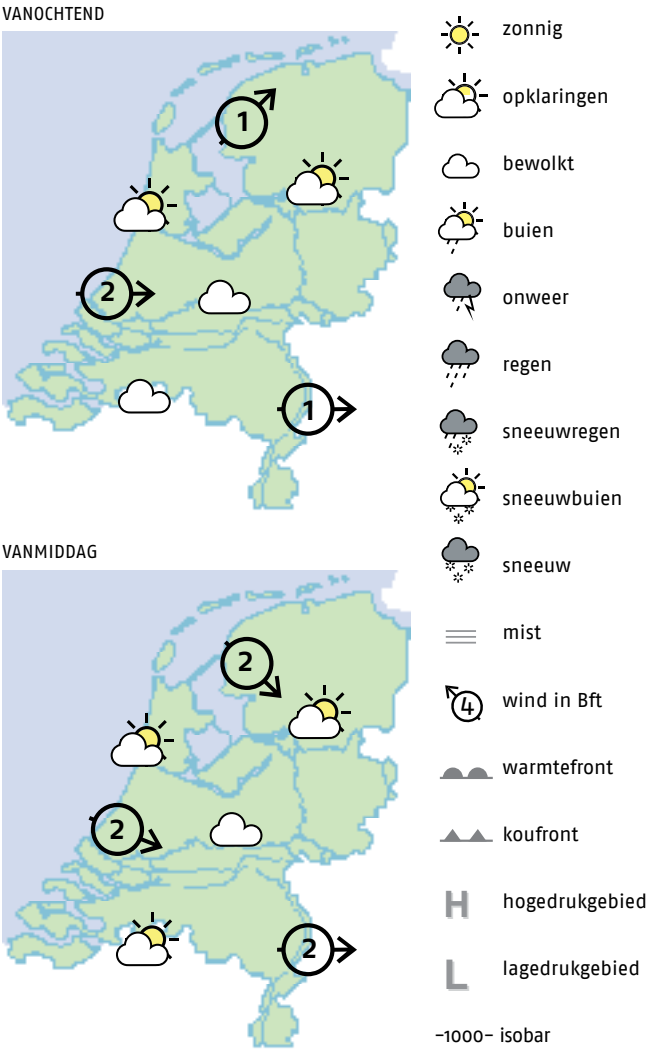

COLOFON

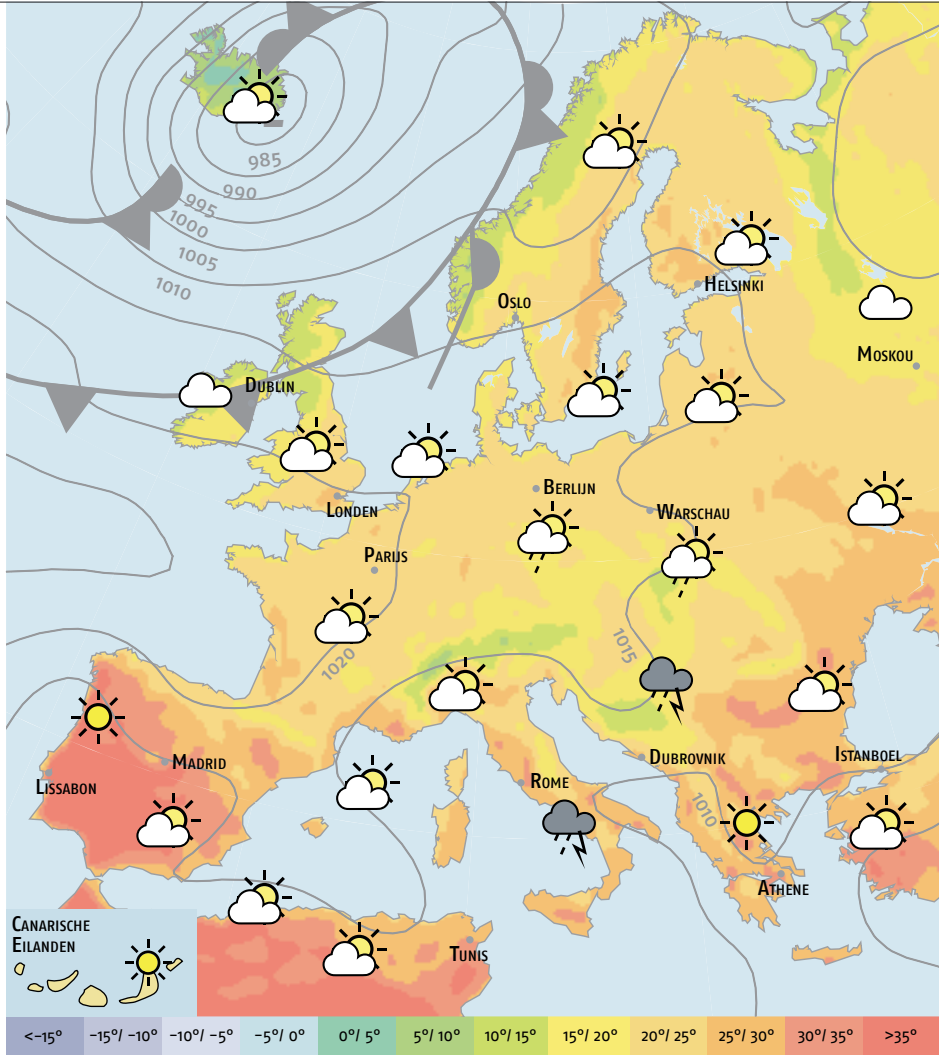
Uitgave van Nederlands Dagblad B.V.
Berkeweg 11, 3818 LA Amersfoort.
Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort.
Tel. 088 1 999 999, www.nd.nl.
Nederlands Dagblad B.V. maakt deel uit van Nedag Uitgevers B.V.
Directie: Rinder Sekeris en Sjirk Kuijper
Uitgever: Rinder Sekeris

REDACTIEADRESSEN
ALGEMEEN Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort, tel. 088 1 999 999; e-mail: redactie@nd.nl
POLITIEKE REDACTIE: Postbus 20018, 2500 EA Den Haag, tel. 070 3183180; e-mail: politiek@nd.nl

ABONNEMENTEN
tel. 088 1 999 999, e-mail: abonneeservice@nd.nl
ABONNEMENTSPRIJZEN
Digitaal en papier per maand € 38,50 per kwartaal € 115,00 per jaar € 439,00
Digitaal en zaterdag papier per maand € 25,40 per kwartaal € 74,30 per jaar € 289,40
Digitaal, vrijdag en zaterdag papier per maand € 29,40 per kwartaal € 86,30 per jaar € 336,00

EUROPA

NEDERLAND	VANDAAG	MORGEN	EUROPA	VANDAAG	MORGEN	WERELD	VANDAAG	MORGEN
stad	weer	°C	stad	weer	°C	stad	weer	°C
Amsterdam	bewolkt	21	Athene	zonnig	30	Antalya	bewolkt	31
Apeldoorn	bewolkt	21	Barcelona	bewolkt	26	Bangkok	zonnig	37
Arnhem	bewolkt	21	Berlijn	regenbui	19	Buenos Aires	bewolkt	13
Breda	bewolkt	22	Boedapest	neerslag	19	Casablanca	zonnig	31
Den Bosch	bewolkt	21	Bordeaux	bewolkt	27	Curacao	onweer	31
Den Haag	bewolkt	21	Brussel	bewolkt	21	Delhi	bewolkt	39
Den Helder	bewolkt	20	Dublin	bewolkt	17	Johannesburg	zonnig	20
Eindhoven	bewolkt	21	Frankfurt	bewolkt	24	Lima	bewolkt	18
Emmen	bewolkt	21	Heraklion	zonnig	29	Los Angeles	zonnig	25
Enschede	bewolkt	22	Innsbruck	regenbui	18	Melbourne	zonnig	11
Groningen	bewolkt	20	Kopenhagen	bewolkt	21	Mexico City	regenbui	25
Leeuwarden	bewolkt	20	Las Palmas	zonnig	30	Nairobi	bewolkt	23
Lelystad	bewolkt	21	Lissabon	zonnig	33	New Orleans	onweer	34
Maastricht	regenbui	21	Londen	bewolkt	25	New York	regenbui	28
Middelburg	bewolkt	22	Madrid	bewolkt	35	Paramaribo	bewolkt	34
Nijmegen	bewolkt	21	Milaan	bewolkt	28	Peking	onweer	31
Rotterdam	bewolkt	21	Moskou	bewolkt	16	Seoul	onweer	30
Terschelling	bewolkt	20	Nice	bewolkt	27	Singapore	onweer	31
Utrecht	bewolkt	21	Oslo	bewolkt	19	Sydney	regen	16
Venlo	bewolkt	21	Parijs	bewolkt	24	Tel Aviv	bewolkt	31
Vlissingen	bewolkt	22	Rome	onweer	30	Tokio	regenbui	26
Winterswijk	bewolkt	21	Sofia	bewolkt	27	Toronto	bewolkt	29
Zierikzee	bewolkt	22	Stockholm	bewolkt	25	Tunis	bewolkt	30
Zwolle	bewolkt	21	Warschau	regenbui	21	Vancouver	bewolkt	21

ZON	MORGEN
Δ 05:40 uur	Δ 05:41 uur
▼ 21:50 uur	▼ 21:49 uur
MAAN	
Δ 02:39 uur	Δ 03:14 uur
▼ 19:11 uur	▼ 20:17 uur
MAANSTANDEN	
Nieuwe maan	20 jul
Eerste kwartier	27 jul
Volle maan	03 aug
Laatste kwartier	11 aug

HOOGWATER

Delfzijl	09:55 uur	22:25 uur
Dordrecht	02:37 uur	15:19 uur
Harlingen	07:11 uur	19:25 uur
IJmuiden	01:55 uur	14:30 uur
Rotterdam	02:06 uur	14:34 uur
Stavenisse	01:26 uur	14:00 uur
Vlissingen	00:10 uur	12:42 uur
Yerseke	01:36 uur	14:10 uur

VRIJDAG	ZATERDAG	ZONDAG	MAANDAG	DINSDAG	WOENSDAG
12° 21°	14° 23°	14° 22°	13° 19°	9° 18°	9° 20°
20% NW 2	20% ZW 3	50% W 3	20% N 3	10% NW 3	10% NW 3

WATERHOOGTE (CM)

	VANDAAG	MORGEN
Arnhem	755	12
Keulen	3718	-3
Konstanz	39569	-1
Lobith	808	14
Zwolle	21	-4

Zaterdag alleen papier per maand € 18,50 per kwartaal € 54,00 per jaar € 199,50
Digitaal per maand € 21,20 per kwartaal € 63,50 per jaar € 254,00
STUDENTENABONNEMENTEN, PRIJS PER MAAND
Digitaal en papier € 19,25
Digitaal en zaterdag papier € 12,70
Digitaal, vrijdag en zaterdag papier € 14,70
Digitaal € 10,60

ALGEMENE VOORWAARDEN
Prijzen zijn inclusief btw. Abonnementen kunnen op elk gewenst moment ingaan. Opzeggingen van een abonnement ontvangen wij bij voorkeur telefonisch. De opzegging moet een maand voor de nieuwe betaalperiode binnen zijn bij de afdeling abonneeservice. Het moment van opzeggen is de dag waarop de opzegging bij ons binnen is. Voor de volledige versie van de Algemene voorwaarden verwijzen wij u naar nd.nl/av en voor het gebruik van uw persoonsgegevens naar nd.nl/privacy. Op verzoek sturen wij u de algemene voorwaarden op papier toe.

ADVERTENTIES
Tel. 088 1 999 999, ma. t/m vr. 8.30–17.00 uur; site: nd.nl/adverteren.
FAMILIEBERICHTEN via site: www.ndadvententies.nl € 1,13 per mm, per kolom; via e-mail: familiebericht@nd.nl. € 1,24 per mm, per kolom.
TIPS via site: www.ndadvententies.nl.
ZAKELIJKE ADVERTENTIES via site: www.nd.nl/adverteren; via e-mail: advertentie@nd.nl
SLUITINGSTERMIJN familieberichten vóór 16.00 uur; tips één dag voor plaatsing vóór 12.00 uur; zakelijke advertenties reserveren vóór 09.00 uur, aanleveren vóór 11.00 uur.
SLUITINGSTERMIJN MAANDAGEDITIE familieberichten via site en e-mail zaterdags tot 16.00 uur; tips vrijdags tot 12.00 uur; zakelijke advertenties vrijdags tot 12.00 uur.

AUTEURSRECHTEN
Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Nederlands Dagblad B.V., c.q. de desbetreffende auteur.

BANK
IBAN NL79 RABO 0329 6800 99
BIC-code RABONL2U
Identificatienummer: NL44ZZZ090569430000

BEZORGING
Informatie over bezorging tijdens kantooruren: 088 1 999 999. Op zaterdag van 8.30 tot 10.30 uur. Mailen kan ook: service@nd.nl of ga naar onze site nd.nl/bezorging. Of SMS 222 naar 1008 (55 cent per bericht) wanneer u vandaag geen krant hebt ontvangen. Wanneer u voor het eerst gebruik maakt van deze service, vermeld dan uw e-mailadres, postcode en huisnummer.

ND IN AANGEPASTE LEESVORM
Het ND is in aangepaste leesvorm verkrijgbaar bij Stichting Aangepast Lezen, Den Haag, tel. 070 3381500. klanten@aanpastlezen.nl

REDACTIE
HOOFDREDACTIE
Sjirk Kuijper (hoofddirecteur), Daniël Gillissen (adjunct-hoofddirecteur), Hugo de Bruijne (adjunct-hoofddirecteur)
EINDREDACTIE
Hugo de Bruijne, Cees Dorland, Annemarie Eversdijk-Cornelisse, Reiny de Fijter, Jenneke van Garderen-Hoogland, Hilbert Meijer, Dick Schinkelshoek
CULTUUR, MEDIA & WETENSCHAP
Rien van den Berg, Sophia Geuze-Verboom, Maurice Hoogendoorn, Rimme Mastebroek, Hilbrand Rozema, Eymeke Verhoeven-Lobbezoo

BUITENLAND
Jan van Benthem, Sanne van Grafhorst, Ruth van der Kolk, Ruurd Ubels, Herman Veenhof
POLITIEK & ECONOMIE
Gerard Beverdam, Auke van Eijdsen, Piet de Jong, Eduard Sloot
KERK & RELIGIE
Gerard ter Horst, Wim Houtman, Eline Kuijper, Ilona de Lange, Hilbert Meijer, Remco van Mulligen
BINNENLAND
Willem Bouwman, Gerald Bruins, Rick Moeliker, Sjoerd Mouissie, Petra Noordhuis, Aaldert van Soest, Hans-Lukas Zuurman
OPINIE & DEBAT
Wim Houtman, Frans Tijssen, Reina Wiskerke, André Zwartbol
BUREAUREDACTEUREN
Harm Bosma, Robin van Deutekom, Anneke Groen, Fokke Holwerda, Roeland van Mourik, Harco Ploegman, Wisanne van 't Zelfde
VORMGEVING
Judith Arendsen-Fokker, Egbert Bonte, Lieneke Eefting, Bert Hagenaars, Wilco Pot, Patrick Staal, Christel Versteeg-van de Pol

PUZZEL

KRUISWOORDPUZZEL

1		2	3		4	5		
		6		7				8
9	10		11				12	
13		14				15		
	16							
17					18		19	
20			21		22		23	
		24				25		
	26				27			

OPLOSSING CRYPTOGRAM
VAN GISTEREN

Horizontaal:
1 opgang, 7 loper,
8 trede, 9 Plato,
10 erin, 11 remweg,
12 mangel
Verticaal:
2 Porto, 3 afkeer,
4 gemeen, 5 Plop,
6 opwarmen, 10 egel,
11 rem

Horizontaal:
1 verkort woord 4 blad papier 6 stee 9 Frans lidwoord 11 ontvoering
13 slot 15 open strook in een bos 16 parfum 17 kopergravure 18 tak
20 oudste van een groep personen 23 ad interim (afk.) 24 plaats in België
26 rivier in Zwitserland 27 lange paal op schepen.

Verticaal:
1 niets uitgezonderd 2 Koninklijke Hoogheid 3 evenzo 4 politieke
partij 5 een enkele 7 deel van een servies 8 familielid 10 nauwe
doorgang 12 strijdperk 14 tekening op stoffen 17 bouwland bij een
dorp (gewestelijk) 19 kleurnuance 21 voorzetsel 22 verdragingsmiddel
25 rondhout.

SUDOKU

	7		8					3
8			1	6		7		5
9		3			5	8	1	
7	5				9	6		
3			5		6		2	
	8			2		5	3	
2		5	9		8	3	7	
6		8	3		7	1	4	
1					2			

OPLOSSING SUDOKU
LIGHT VAN GISTEREN

6	8	1	7	2	5	9	3	4
2	7	4	1	3	9	8	6	5
3	5	9	6	4	8	2	1	7
8	6	5	4	9	1	3	7	2
4	2	3	5	8	7	6	9	1
1	9	7	2	6	3	5	4	8
7	4	8	9	5	6	1	2	3
5	1	6	3	7	2	4	8	9
9	3	2	8	1	4	7	5	6

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

☆☆☆

	7	3			4			
			5			4	7	3
5					9			
8		4	6					
			3		5		9	
3						5	8	
						9	4	
6		7		2				
	8				3			7

© Sanders Puzzelboeken
200717

OPLOSSING SUDOKU
HEAVY VAN GISTEREN

2	7	5	6	3	8	9	1	4
6	1	9	4	5	2	7	3	8
3	4	8	7	1	9	2	6	5
4	8	3	2	9	1	6	5	7
9	6	1	5	8	7	3	4	2
5	2	7	3	4	6	1	8	9
8	3	2	1	7	5	4	9	6
7	5	4	9	6	3	8	2	1
1	9	6	8	2	4	5	7	3

RECEPT

REDACTIE ND nd.nl/varia BEELD VOEDINGSCENTRUM

Down Underburger met ananassalsa

Een gekruide burger met pittige ananas-kruidensalsa.

INGREDIËNTEN VOOR 2 PERSONEN

- 1 (oude) volkorenboterham
- 1 ui
- 150 gram mager rundergehakt
- paprikapoeder, peper
- 1 theelepel oregano
- 2 winterwortels
- 1 sinaasappel
- 2 schijven verse ananas
- 1 rood pepertje
- 6 takjes selderij
- ijsbergsla
- 4 volkoren broodjes

►► info: voedingscentrum.nl

BEREIDING
Scheur het brood in stukken en week het in 2 eetlepels water. Pel de ui en rasp de helft fijn. Snijd de andere helft in ringen. Maak het gehakt aan met het geweekte brood, de geraspte ui, paprikapoeder, peper en wat oregano. Vorm er 4 platte schijven van. Laat de burgers afgedekt een half uur in de koelkast opstijven. Schrap de wortels en rasp ze fijn. Boen de sinaasappel schoon en rasp wat van de schil. Schil de sinaasappel en snijd hem in kleine stukjes. Vang het sap op. Meng de sinaasappelstukjes, geraspte schil en het sinaasappelsap door de geraspte wortel en zet de sa-

lade even apart. Snijd de ananas in kleine stukjes. Maak het pepertje schoon en verwijder de zaadlijsten en pitjes. Snijd het pepertje in reepjes. Was de selderij en knip het klein. Meng de reepjes peper en de selderij door de ananas. Was de slabladen en dep ze droog. Verwarm een grillpan en bak de uienringen goudbruin. Snijd de broodjes open en rooster de snijkanten op de grillpan krokant. Bak de burgers in ca. 10 minuten aan beide kanten bruin en gaar. Beleg de broodjes met sla, wat ananas-kruidensalsa, een burger en de uienringen en geef de wortelsalade erbij. <

FEUILLETONS

BLUT!

38. 'Oké dan, maar jullie mogen er echt met niemand over praten. Ik was vrijdagavond nog niet zo lang binnen, toen ik ...' Ze wacht even tot een groepje meisjes voorbij is. '... Jack binnen zag komen met een meisje. Toen hij alleen was, ben ik naar hem toe gegaan. Ik wilde een praatje met hem maken, maar hij had amper interesse. De hele tijd stond hij rond te kijken. Ik wilde drinken voor hem halen, maar weet je wat hij zei? "Nu even niet. Misschien straks." Toen draaide hij zich om en liet mij gewoon achter. Even later stond hij weer bij dat meisje. Hij had een hand op haar schouder en zo te zien hadden ze het supergezellig samen.' 'Balen voor jou', vindt Tess. 'Maar ben je daarom gelijk naar huis gegaan?'

'Wat denk jij dan? Dat ik de hele avond naar Jack en dat meisje ga zitten kijken? Mooi niet. M'n avond was gelijk verknald.' Larissa denkt even na. 'Ik kan me niet herinneren dat ik Jack met een meisje heb gezien.' 'Ik ook niet.' Tess schudt haar hoofd. 'Ik heb 'm wel een paar keer gezien, maar toen was hij alleen.' Alleen? Hoe kan dat nou? 'Dat zeggen jullie alleen maar voor mij.' 'Nee, echt niet', zegt Tess. 'Wie was dat

meisje? Ken je haar?' 'Ik denk dat ze bij Jack in de klas zit. Maar hoe ze heet ...?' Floortje haalt haar schouders op. 'Geen idee.' 'Wel balen van je jurk', vindt Larissa. 'Die had je toch speciaal voor vrijdagavond gekocht?' 'M'n schoenen ook', vult Floortje aan. 'Plus bijna € 20,- voor de entree en de consumptiebonnen. Ik had dat geld net zo goed in een rioolputje kunnen stoppen.' Larissa grinnikt even. 'Dan kun je het beter aan mij geven. Kom mee, de bel gaat. En Verheij heeft er een hekel aan als er iemand te laat komt.' Een beetje zenuwachtig loopt Floortje achter Tess en Larissa het lokaal in. Terwijl ze naar haar plaats achter in de klas loopt, kijkt ze strak naar de grond. Ze neemt zich voor binnenkort sorry te zeggen tegen Brian.

WORDT VERVOLGD

MACHLA

39. Haar mat staat opgerold tegen de muur tegenover de opening. In de winter, als het regent, kookt ze ook binnen, maar nu het droog weer is, gebruikt ze de kleine buitenoven. Voor het brood de oven in gaat, verzamelt ze de gedroogde uitwerpselen van Afra en de andere beesten. Dat wil goed branden. Vanaf haar plekje kan ze de mannen en de oude vrouw goed zien. Zo kan ze snel overeind komen als ze wat nodig hebben. Haar gedachten cirkelen om Devora, maar haperen als Geslas zijn stem dempt tot hij fluistert. Haar handen stoppen even, maar gaan dan door met de klus waar ze mee bezig was: met kleine steekjes vastzetten van de zijkanten van de nieuwe mantel voor vader. Ze spitst haar oren en uit wat ze opvangt leidt

ze af dat Geslas haar vader weer eens probeert over te halen om zich aan te sluiten bij een kleine verzetsgroep. Ze kijkt op. Vader buigt zich naar Geslas, lijkt zijn woorden in te drinken. Even later houdt hij zijn kom omhoog. 'Het is tijd voor wijn.' Ze krabbelt overeind. Geslas glimlacht naar haar als ze zijn kom vult. 'Heb je nu al een man voor haar gevonden?' vraagt hij aan vader. Van schrik morst ze een scheut wijn over

Geslas' hand. Ze krimpt in elkaar onder vaders donkere blik. 'Wegwezen!' sist hij. 'Zet die kruik hier neer, we doen het zelf wel.' Geslas' knipoog helpt haar haar tranen weg te slikken. Ze is blij dat hij en zijn moeder er zijn. Dan is vader meestal rustiger, minder driftig. Als ze naar haar plek loopt, hoort ze hem mopperen: 'Het valt niet mee een man voor haar te vinden, dat begrijp je wel. Als het aan mij had gelegen, was ze vorig jaar al getrouwd; we moeten maar afwachten of het dit jaar wel gaat gebeuren. Jehosjoea heeft onze afspraak ongedaan gemaakt. Hij wil alleen schoondochters die bij hem intrekken. Nu is ze nog niet eens in ondertrouw. Ze kan best eten bereiden, maar dat is het ook.'

WORDT VERVOLGD

ONGEWOON

ANP nd.nl/buitenland BEELD ANP / ROBIN VAN LONKHUIJSEN

■ OPGEVANGEN WASBEREN NAAR EMMEN
Stichting AAP verhuist vrijdag elf wasberen van haar opvanglocatie in Almere naar Wildlands Adventure Zoo Emmen. De wasberen zijn in Limburg gevangen, omdat ze als invasieve exoten bestreden worden. Naast de groep van elf zijn er meer wasberen bij Stichting AAP, waarvoor binnenkort waarschijnlijk een plek wordt gevonden. ‘Deze doorstroom bewijst dat het niet nodig is afschot toe te passen en we de dieren een goed leven op een veilige locatie kunnen bieden’, aldus de stichting.

■ BRISTOL HAALT BEELD ACTIVISTE WEG
Het bestuur van de Britse stad Bristol heeft binnen een dag een beeld van een activiste laten weghalen dat op de sokkel van een eerder standbeeld van de slavenhandelaar was neergezet. Dat meldde de BBC donderdag. Het is aan de bevolking van Bristol om te beslissen wat er op de lege sokkel komt, aldus burgemeester Marvin Rees.

■ POLITIE BRENGT PRINS NAAR PSYCHIATER
De Duitse prins Ernst August von Hannover (achterkleinkind van de laatste Duitse keizer) is in het noorden van Oostenrijk na een handgemeen met politieagenten uit zijn landhuis gehaald en voor een onderzoek naar een psychiater gebracht. De politie en de prins geven tegenstrijdige lezingen over de gebeurtenissen in de nacht van woensdag op donderdag, berichtten Oostenrijkse media.

■ LAAGLANDGORILLAJONG IN BEEKSE BERGEN
Safaripark Beekse Bergen heeft er een laaglandgorilla bij. De geboorte van het gorillajong, woensdagochtend, is de eerste in Nederland in twaalf maanden. ‘De geboorte van een jong van

Het interieur van Paleis Soestdijk. Het paleis wordt evenementencentrum; er wordt een stuk bos gekapt en op het voormalige terrein van de Marechaussee komen woningen.

deze ernstig bedreigde diersoort betekende dat er opnieuw beschuit met muisjes geserveerd werd, na de geboortes van een rode panda en okapi Guus’, aldus hoofd dierenverzorging Kris Jansen.

■ IVOORHANDEL VIA MARKTPLAATS
Door ivoeren voorwerpen aan te bieden op Marktplaats is een Veldhovenaar in het zicht van de politie gekomen. Die trof in zijn woning zestien ivoeren voorwerpen aan, van potvistanden en slagtanden van olifanten en nijlpaarden. In ons

land mag alleen oud ivoor, zoals ivoeren schaakstukken of biljartballen, worden verhandeld.

■ BAARN ZET STAP IN PLANNEN ROND PALEIS
De gemeenteraad van Baarn stemde woensdagavond in met een voorstel om het bestemmingsplan voor Paleis Soestdijk aan te passen. Alleen de fractie van de Baarnse Onafhankelijke Partij (BOP) stemde tegen het fiat voor de herontwikkeling. De twee leden noemen het ‘onwenselijk’ om in het bos tegenover het paleis te bouwen.

KERKNIEUWS

■ PROTESTANTSE KERK BEROEPEN te Den Haag (Kloosterkerk): M. Flipse te Cardiff (Wales), die dit beroep heeft aangenomen en op 12 juli intrede deed.

■ Geref. KERKEN VRIJGEMAAKT BEROEPEN te Putten: B. Bloemendal te Frieschepalen-Siegerswoude (Voortgezette Gereformeerde Kerken), onder voorbehoud van een nog te nemen besluit om predikanten van de vGKN beroepbaar te stellen binnen de GKv; te Sneek (CGKV): G. Bruinsma te Frieschepalen (verbeterd bericht).

■ NEDERLANDS Geref. KERKEN BEROEPEN te Neede (NGKv, deeltijd, 50 procent): J. uit de Bosch te Heerenveen.

■ OUD Geref. GEMEENTEN BEROEPEN als lerend ouderling te Achterberg en te Werkendam: A.J. van Wingerden te Hendrik-Ido-Ambacht.

.....
..... **Geen ingezonden stuk,**
..... **wel een**
..... **verhaalsuggestie?**

ndmeedenken.nl

17-7-1967 OPNIEUW IN BEELD

ENNE KOOPS – HISTORIEK.NET nd.nl/varia BEELD NATIONAAL ARCHIEF / ANEFO, ERIC KOCH

Uitrusten tijdens Vierdaagse van Apeldoorn

Een groepje van twaalf wandelaars rust in de berm uit van de geleverde inspanning.

Deze foto is in de zomer van 1967 gemaakt bij Apeldoorn. Tijdens de Vierdaagse van Apeldoorn rust een groepje van twaalf wandelaars in de berm uit van de geleverde inspanning. De wandelaars dragen een strohoed, omdat het die dag behoorlijk warm is. De allereerste Apeldoornse Vierdaagse vond plaats in 1954. Aanvankelijk waren de organisatoren van de Nijmeegse Vierdaagse bang dat de Apeldoornse Vierdaagse hun concurrentie zou opleveren. Maar dit bleek niet het geval te zijn. Er werd besloten om beide evenementen in andere weken te plannen, waardoor er van conflicterende belangen geen of minder sprake was. Zeker met de Nijmeegse Vierdaagse ging het vanaf de jaren vijftig crescendo, nadat de organisatie in 1958 een koninklijk predicaat had gekregen. Ook de deelname van prins Claus aan de Vierdaagse van 1967 gaf een boost. De Vierdaagse van Apeldoorn trok en trekt aanzienlijk minder deelnemers dan de Nijmeegse evenknie. Tijdens de eerste editie in 1954 deden er 463 deelnemers mee. In 1967 lag het aantal deelnemers iets boven de 1300. Op dat moment deden aan de Nijmeegse Vierdaagse ruim 14.000 wandelaars mee. De piek qua aantallen bereikte de Vierdaagse van Apeldoorn kort na de millenniumwisseling, met ruim vierduizend deelnemers. Tegenwoordig ligt het aantal rond de drieduizend.

TV

OPTIE

NPO 2 ▶ EO, 19.10–19.45 UUR

Typisch: Dwingeloo

Peter en Roelie trekken het bos in om bomen te kappen. Er moeten nieuwe midwinterhoorns gemaakt worden, dus is er hout nodig. Oude Lau heeft zijn pipowagen te koop staan, maar lukt het hem ook om de wagen te verkopen? Vader en zoon Barkhuizen doen een bijzondere ontdekking in hun tuin.

CANVAS ▶ 19.10–20.00 UUR

Where the wild men are

Ben Fogle verkent de Canadese westkust en ontmoet daar een familie die een zelfgemaakt drijvend eiland heeft gemaakt. Wayne Adams en Catherine King hebben ervoor gekozen om weer helemaal volgens de natuurwetten te leven en bouwden maar liefst twintig jaar lang aan hun 'Freedom Cove'. Het kop-pel is dertig jaar getrouwd en dat vieren ze samen met Ben. Ze beklimmen kliffen, oogsten zeewier en trekken door de natuur.

CANVAS ▶ 20.25–21.25 UUR

How to steal a country

Toen een groep onderzoeksjournalis-ten de zware corruptiepraktijken onthulden waarbij Jacob Zuma, de toenmalige president van Zuid-Afri-ka, betrokken was, werden ze onder-werp van een venijnige lastercam-pagne. Tot ze op een dag een grote hoeveelheid gelekte data in handen kregen die de volledige modus ope-randi blootlegde achter het 'kapen' van de Zuid-Afrikaanse staat door private personen, met behulp van politieke connecties. In interviews spreken betrokken onderzoeksjour-nalisten hun zorgen uit over de we-reldwijde teneur van steeds verdere belangenverstrengeling tussen be-drijfsleven en overheid. Is er nog plaats voor rechtvaardigheid in de prille democratie van Zuid-Afrika?

NPO 2 ▶ 19.45–20.40 UUR

Verborgen verleden

De familie van cabaretier en presen-tator Richard Groenendijk komt van de Zuid-Hollandse eilanden. Hij wil weten of dat altijd zo was. Eeuwen-lang lijkt dat inderdaad het geval ge-weest te zijn, maar dat wil niet zeg-gen dat er geen spectaculaire verhalen te vertellen zijn. Richard ontdekt hoe men op de eilanden om-ging met vermeende tovenarij.

TV VOORAF

JAAP-HARM DE JONG nd.nl/media BEELD BBC

Mistroostige toekomst

In *Years and Years* worden poli-tieke en technologische ont-wikkelingen doorgetrokken de nabije toekomst in. Dat stemt niet vrolijk, zeker omdat je het gevoel krijgt dat de geschetste wereld zomaar werkelijkheid zou kunnen worden.

De basis van de serie, waarvan de NTR vanavond de eerste afleve-ring uitzendt, is de familie Lyons. Twee volwassen zussen, twee vol-wassen broers, hun aanhang en kinderen en oma Muriel, de mater familias. Ze worstelen allemaal met hun eigen problemen, maar vormen ook een hechte eenheid met elkaar. Feesten vieren ze sa-men en tussentijds (video)bellen ze met elkaar. De tijd gaat hard in deze eerste aflevering. Vanaf de geboorte van het jongste neefje zien we opeen-volgend meerdere van zijn ver-jaardagen en zijn we opeens aan-beland in 2024. Het einde van de tweede regeertermijn van de op-nieuw gekozen Amerikaanse pre-sident Trump. De spanningen tus-sen Amerika en China lopen steeds verder op en ook in het thuisland van de Britse familie is er van alles gaande. Broer Daniel is nauw betrokken bij de huisves-ting van Oekraïense vluchtelingen en de hele familie volgt de ont-wikkeling van politiek leider Vivi-enne Rook op de voet. Een popu-listische politica die in grove bewoordingen haar weg naar de top vecht. *Years and Years* vertelt dit verhaal met vaart en met een scherp oog voor de actualiteit, al was er niet

gerekend met zoiets als de coro-nacrisis. Verder schetst de serie hoe de wereld zich zou kunnen ontwikkelen als technologische vooruitgang klakkeloos wordt aanvaard. Bepaalde ethische dis-cussies zijn een stap verder dan ze vandaag de dag nog gevoerd wor-den. Dat Daniel trouwt met een man is geen enkel probleem binnen de familie en als andere broer Step-hen en zijn vrouw vermoeden dat hun dochter transgender is, ac-cepteren ze dat meteen. Het punt is alleen dat ze niet van man naar vrouw wil veranderen, maar hele-maal van haar lichaam afstand wil doen. Ze wil haar brein uploaden in de cloud en transhumaan le-ven. Het maakt dat de serie fasci-neert en ongemakkelijk aanvoelt. Kan de mensheid het allemaal nog wel bijbenen als steeds meer mo-gelijk wordt en het feitenvrije nieuws steeds hardnekkiger de ronde doet? Hoewel *Years and Years* omschre-ven wordt als een satire – er is ook wel wat te lachen – blijft vooral een mistroostig gevoel hangen. Zeker als aan het eind van de aflevering de zaken op het wereldtoneel enorm uit de hand lopen. Hoe liefdevol en warm een familie ook met elkaar omgaat, als de basis onder het dagelijks leven wankelt, kan de sfeer opeens grimmig worden. En na dat eerste uur ben je uiterst nieuwsgierig hoe de hoofdrolspelers hier ver-der mee om zullen gaan. Drama dat prikkelt om verder te kijken. ▶▶ *Years and Years*, NTR, NPO 2, 22.15–23.20 uur

NPO 1

08.30 NOS Journaal 08.45 NOS Journaal 09.00 NOS Journaal 09.15 NOS Journaal 09.25 NOS Journaal 09.35 NOS Journaal 09.45 NOS Journaal 10.00 NOS Journaal 10.15 Nederland in Beweging 10.30 NOS Journaal 10.40 MAX Geheugentrainer 11.10 Een Huis Vol in quarantaine 12.00 NOS Jour-naal 12.20 NOS Journaal 12.35 Bak mee met MAX 13.00 NOS Journaal 13.10 NOS Sportjour-naal 13.20 NOS Journaal 13.35 NOS Journaal 14.00 NOS Journaal 14.15 Bak mee met MAX 14.30 NOS Journaal 14.45 NOS Journaal 15.00 NOS Journaal 15.20 NOS Journaal 15.35 NOS Journaal 16.00 Op1 17.00 NOS Journaal 17.05 Van onschatbare waarde 17.57 Piets Weerbericht

18.00 NOS Journaal 18.15 EenVandaag 18.50 NOS Sportjournaal 19.00 Een Huis Vol in quarantaine 20.00 NOS Journaal 20.35 Droomhuis gezocht 21.25 Op Vrijdag 22.10 Op1 23.05 NOS Journaal 23.30 Op1

00.30 NOS Journaal 00.55 EenVandaag 01.15 NOS Journaal 01.50 NOS Journaal

▶▶ [kijk voor het complete programmaoverzicht op www.nos.nl](https://www.nos.nl) of op Teletekst pagina 200

EEN

09.00 Radio 2 op één 11.00 Zomerbeelden 11.30 Vive la vie! 12.30 Switch 13.00 Het journaal 13.25 Het weer 13.30 Op kot 13.50 Thuis 14.15 Clips 14.30 Dieren in nesten 14.50 Le sang de la vigne 16.20 Second Chance Summer: Tuscany 17.05 Buren 17.30 De playlist 18.04 Het journaal update 18.10 Het weer 18.15 The Cruise 19.00 Het journaal 19.40 De stoel 19.45 Op kot 20.05 Het weer 20.15 F.C. De Kampi-oenen 20.55 Switch 21.25 Unforgotten 22.55 Het journaal 23.12 Keno 23.13 Euromillions 23.15 Het weer 23.20 Un homme à la hauteur

ARD

10.45 Meister des Alltags 11.15 Gefragt – Ge-jagt 12.00 Tagesschau 12.15 ARD Buffet 13.00 ARD–Mittagsmagazin 14.00 Tagesschau 14.10 Rote Rosen 15.00 Tagesschau 15.10 Sturm der Liebe 16.00 Tagesschau 16.10 Verrückt nach Meer 17.00 Tagesschau 17.15 Brisant 18.00 Gefragt – Gejagt 18.50 Quiz-duell–Olymp 19.45 Wissen vor acht – Zukunft 19.50 Wetter vor acht 19.55 Börse vor acht 20.00 Tagesschau 20.15 Freitag im Ersten: Weingut Wader – Das Familiengeheimnis 21.45 Tagesthemen 22.15 50 Jahre “Tatort” – Die Klassiker: Tatort 23.45 Mankells Wallander 01.15 Tagesschau

NPO 2

07.00 NOS Journaal met gebarentolk 07.15 NOS Journaal 07.30 NOS Journaal met ge-barentolk 07.45 NOS Journaal 08.00 NOS Journaal met gebarentolk 08.15 NOS Journaal 08.30 NOS Journaal met gebarentolk 08.45 NOS Journaal 09.00 NOS Journaal met geba-rentolk 09.15 NOS Journaal met gebarentolk 09.30 Nieuwsuur 10.10 VPRO Tegenlicht 11.00 NOS Journaal 11.15 NOS Journaal 11.25 BinnensteBuiten 12.00 De Nieuws BV 13.35 Keuringsdienst van Waarde 14.10 Het Uur van de Wolf: Suzi Q 15.30 Typisch: Dwingeloo 16.00 NOS Journaal 16.05 Zeg 'ns Aaa 16.35 Rail Away 17.00 NOS Journaal 17.15 Per Se-conde Wijzer 17.45 De slimste mens

18.35 BinnensteBuiten 19.10 Typisch: Dwingeloo 19.45 Verborgen verleden 20.40 De slimste mens 21.30 Nieuwsuur 22.00 Nu te Zien! 22.15 Years and Years 23.20 Mr. Holmes

00.55 De nachtzoen 01.05 Nieuwsuur 01.45 Nieuwsuur

NPO 3

08.55 Zin in Zappelin 09.00 Apennoten 09.15 Charlie en Lola 09.25 Knofje 09.30 Angelina Ballerina 09.45 Inui 09.55 Pingu in de stad 10.05 Teletubbies 10.15 Nijntjes avonturen, groot en klein 10.25 TikTak 10.30 Bumba bravo Babilu 10.35 TwiniPop 10.41 Mijn Petsaurus 10.45 Bo Beer 10.50 Rita & Krokodil 10.55 Sarah en Eend 11.00 Sesam-straat 10 voor... 11.15 Ziggy en de Zootram 11.25 Moomin Vallei 11.50 Tom en de bo-terham met aardbeienjam en honing 11.55 Raad eens hoeveel ik van je hou 12.05 Heu-vellandziekenhuis 12.15 Kiwi & Strit 12.20 Masha en de beer 12.25 Leo & Tijg 12.40 Lassie Animated 13.05 De Smurfen 13.20 Ba-bar en de belevenissen van Badou 13.35 Bob de Bouwer 13.45 Noddy, de detective 13.55 Wickie de Viking 14.10 Peter Pan 14.30 Jungle Book 14.45 Caps Club 15.10 Bommetje XL 16.05 Betreden op eigen risico 16.55 Span-gas Marathon 17.50 Dance Academy

18.15 #forever 18.30 Brugklas Vakantieliefde 18.40 Het Klokhuis 19.00 NOS Jeugdjournaal 19.25 First Dates Hotel 20.25 Reizen Waes 21.15 Louis Theroux: By Reason of Insanity 22.25 20th Century Women

00.20 Van God Los 01.15 Reizen Waes

HET KLOKHUIS Nienke krijgt op sport-centrum Papendal tips voor het hardlopen. NPO 3, 18.40 uur

NGC

06.00 Storage Wars: Canada 06.25 Secrets of The Zoo 07.10 Secrets of The Zoo 07.55 Cesar to the Rescue 08.35 Car S.O.S. 09.30 Car S.O.S. 10.15 Car S.O.S. 11.00 Car S.O.S. 12.00 The Weapon Hunter 13.00 The Weapon Hun-ter 14.00 Storage Wars: Canada 14.30 Storage Wars: Canada 15.00 Rescued 16.00 Rescued 17.00 The Incredible Dr. Pol 18.00 The Incredible Dr. Pol 19.00 The Incredible Dr. Pol 20.00 The Incredible Dr. Pol 21.00 The Incredible Dr. Pol 22.00 The Incredible Dr. Pol 23.00 The Incredible Dr. Pol 00.00 The Incredible Dr. Pol 01.00 Air Crash Investigation 02.00 Air Crash Investigation 02.45 Nazi Megastructures 03.30 Nazi Me-gastructures 04.15 Apocalypse: War of Worlds 05.00 Science of Stupid 05.20 Science of Stupid 05.40 Science of Stupid

VIRAL

ANNEKE GROEN nd.nl/media BEELD ANP / STEPHAN VAN DEN BOS

Twitter doelwit hackers

Wat trekt de aandacht op sociale media? Vandaag: een bitcoinhack op Twitter.

hen te tweeten.’ Om die tweets van de hackers tegen te gaan, blokkeerde het bedrijf tijdelijk alle geverifieerde accounts, de accounts met een blauw vink-icoontje dat aangeeft dat een account authentiek is. Deze gebruikers konden tijdelijk niet tweeten, ook als hun account niet leek te zijn gehackt. Naar de bitcoin-portemonnee van de hackers werd in korte tijd meer dan honderdduizend dollar overgemaakt. Ook PVV-leider Geert Wilders werd doelwit van de actie. Tech-journalist van RTL, Daniël Verlaan, had contact met de Nederlandse hacker. ‘We gingen kloten op Geert Wilders z’n account omdat hij altijd controversiële

uitspraken doet’, vertelde de hacker aan Verlaan. Op het account van Wilders verscheen een Marokkaanse vlag en een cartoon van een zwarte man als profielfoto. De hacker had toegang tot de dm’s (privéberichten) van de politicus en overwoog de berichten openbaar te maken. Donderdag had Wilders de toegang tot zijn account nog niet terug. Anne Ardon, werkzaam in cyber security, concludeert: ‘En dit, jongens en meiden, is waarom meer rechten aan accounts toekennen dan absoluut noodzakelijk is problematisch is. De vraag hier is waarom een Twitter-medewerker überhaupt tweets kan schrijven op het account van een gebruiker zonder enige vorm van controle.’ Jack Dorsey, CEO van Twitter, schrijft: ‘Moeilijke dag voor ons op Twitter. We voelen ons allemaal verschrikkelijk dat dit is gebeurd. We stellen een diagnose en delen alles wat we kunnen als we beter begrijpen wat er precies is gebeurd.’ [▶▶ nd.nl/gehackt](https://nd.nl/gehackt)

NPO 2 ► VPRO, 20.25–21.20 UUR

Reizen Waes

Er leven en werken veel Polen in Nederland en België. Maar van hun land weet Tom Waes maar weinig af. Om Polen te leren kennen, rijdt Tom er dwars doorheen. Zijn roadtrip begint in het kleine dorpje Siemiatycze, in Polen beter bekend als Little Belgium. Maar hij bezoekt ook de bruinkoolmijn van Belchatow en neemt deel aan een oefening van een paramilitaire groepering die beducht is voor de nieuwe Russische expansiedrang.

RTL 4

08.00 RTL Nieuws **08.20** RTL Nieuws **08.40** RTL Nieuws **09.00** RTL Nieuws **09.10** RTL Boulevard **10.00** Eigen Huis & Tuin **10.35** Eigen Huis & Tuin **11.15** Ik weet er alles van! **11.45** The Bold and the Beautiful Flashback **12.15** Top Chef USA **13.15** Dr. Phil **14.20** Gooische vrouwen **15.25** Tba **16.05** Het perfecte plaatje **17.00** Het Spaanse Dorp: Polopos **18.00** RTL Nieuws **18.15** Editie NL **18.30** RTL Weer **18.35** RTL Boulevard **19.30** RTL Nieuws **19.50** Burgers’ Zoo Natuurlijk **19.55** RTL Weer **20.00** Het beste van Got Talent Worldwide **22.00** The Big Music Quiz **23.00** Gooische vrouwen **00.00** RTL Nieuws **00.15** RTL Weer

RTL 5

06.00 Teleshop 5: Mediashop **07.30** Teleshop 5: Online gespot **08.00** Teleshop 5: Tommy Teleshopping **10.00** Teleshop 5: Mediashop **10.35** Teleshop 5: Tommy Teleshopping **11.00** Teleshop 5: Mediashop **14.20** Teleshop 5: Tommy Teleshopping **16.40** Gordon Ramsay: Oorlog In De Keuken! **17.40** Dr. Phil **18.30** Border Patrol **19.00** Border Patrol **19.30** Ambulance UK **20.30** Beruchte Sloppenwijken: Ewout In De Ghetto **21.30** Team Parate Eenheid **22.30** 24 uur in de E.R. **23.30** Ambulance UK **00.30** Teleshop 5: Nachtlounge **02.01** Teleshop 5: Nachtlounge **05.00** Teleshop 5: Car Tracks **05.30** RTL De Journal

DROOMHUIS GEZOCHT De sportieve Arjan en Jolijn zoeken een droomhuis in Noorwegen. NPO 1, 20.35 UUR

FAMILY7

06.55 Krummel **07.30** Joseph Prince **08.00** Joyce Meyer **08.30** Homecoming **09.00** 7th Street Theater **09.30** Bijbelse karakters **10.00** Why Israel Matters **10.30** The Song **11.00** Gods Masterplan **11.30** Gospel Truth **12.00** 7th Street Theater **12.30** Planetshakers TV **13.00** Bijbelse karakters **13.30** Another Life **14.00** 700 club Canada – Israël **14.30** Gospel Truth **15.00** Joseph Prince **15.30** Why Israel Matters **16.00** The Song **16.30** Bijbelse karakters **17.00** Wijs Paleis **17.15** Wijs Paleis **17.36** Youth Bytes **18.05** Voorbeeldig Leiderschap **18.35** Concert op 7 **19.05** 7th Street Theater **19.30** Terug naar de toekomst **20.05** Cross Talk **20.30** The Prophetic Connection **21.00** I’m Not Ashamed **22.50** Voorbeeldig Leiderschap **23.20** The Prophetic Connection **23.45** Basic

SBS 6

06.00 Loop: Hart van Nederland **08.55** Droomhuis op het Platteland **09.55** Man bijt hond **10.25** The Doctors **11.20** De Grote Verbouwing **12.15** Lang leve de Liefde **12.50** 50/50 **13.20** Lingo **13.50** Mr. Frank Visser doet uitspraak **14.45** The Doctors **15.35** SOS: De Verbouwers **16.45** Droomhuis op het Platteland **17.45** Hart van Nederland – Vroeg **18.00** Secret Life of the Zoo **19.00** 50/50 **19.30** Lingo **20.00** Lang leve de Liefde **20.30** We Want More **22.00** Komt een man bij de dokter **22.40** Hart van Nederland – Laat **23.05** Shownieuws – Late editie **23.40** Weer.nl **23.45** Lang leve de Liefde

RTL 7

09.14 B.O.Z.: Oggy en de kakkerlakken **09.21** B.O.Z.: De Daltons **09.30** Flodder **10.00** Flodder **10.30** Married with Children **11.00** Married with Children **11.30** Last Man Standing **12.00** Last Man Standing **12.30** Stop! Politie **13.25** Idioten op de weg **13.30** Idioten op de weg **14.00** Idioten op de weg **14.30** Last Man Standing **15.00** Last Man Standing **15.30** Pawn Stars **16.00** Pawn Stars **16.30** Pawn Stars **17.00** Married with Children **17.30** Married with Children **18.00** The A-Team **19.00** Hardcore Pawn **19.30** Hardcore Pawn **20.00** Hardcore Pawn **20.30** Blind Fury **22.10** Split Second

MR. HOLMES Tot op hoge leeftijd blijft Holmes gefascineerd door een onopgeloste zaak. NPO 2, 23.20 UUR

GROOT NIEUWS RADIO

06.00 De Nieuwe Morgen **09.00** Blessings **10.00** Mens & Missie **12.00** Laurens’ Lunchroom **14.00** Backstage **16.00** De Dag Van Vandaag **19.00** Wens **20.00** Muziekavond **22.00** Op weg met de Bijbel **22.30** Muziekavond **00.00** De Nacht

CANVAS

09.00 Zomerbeelden **10.00** Ketnet Junior **19.10** Where the Wild Men Are **20.00** Terzake **20.25** How to Steal a Country **21.05** Rosemary’s Baby **23.20** Stella Blómkvist **00.10** Canvaslus

OM DE HOEK

REDACTIE ND nd.nl/nederland BEELD FACEBOOK POLITIE AMERSFOORT

■ **ONTMOETINGSHUIS VOOR VETERANEN IN VLISSINGEN** Zeeuwse veteranen hebben binnenkort een eigen ontmoetingsplek, meldt Omroep Zeeland. Aan de Faradayweg in Vlissingen staat het Elizabeth-Alexander Huis, ontmoetingshuis voor veteranen. Iedereen die een geüniformeerd beroep heeft gehad, is daar welkom. De plek is er gekomen dankzij de inspanningen van de 77-jarige oud-marineman John Kouters uit Middelburg.

■ **WEESPOESJE GEVONDEN ONDER MOTORKAP** De politie van Amersfoort doet een bijzondere oproep: wie weet meer over de vier à vijf weken oude kitten die is gevonden onder de motorkap van een auto in de parkeergarage aan het Eemplein? Volgens RTV Utrecht moesten de dierenambulance en de eigenaar van de auto eraan te pas komen om de poes te bevrijden. Of het dier uit de buurt komt en de garage is binnengeslopen of met de auto is meegereden, is niet duidelijk. Ze is naar het dierenasiel gebracht. Ondertussen is het wachten op haar baasje.

■ **OOK DIT JAAR GEEN EXTRA ZAND OP SCHIERMONNIKOOG** Rijkswaterstaat heeft het besluit over het opspuiten van zand op Schiermonnikoog opnieuw met een jaar uitgesteld. De noordwestkust van het eiland wordt steeds smaller. Rijkswaterstaat verwacht dat deze ontwikkeling doorgaat en wilde daarom een zogenoemde zandsuppletie uitvoeren. Na overleg met de betrokkenen is besloten om de natuurlijke ontwikkeling van de kust vooralsnog zijn gang te laten gaan. Over een jaar wordt de situatie opnieuw bekeken, aldus RTV Noord.

■ **STAANDE VISNETTEN LANGS SCHEVENINGSE BOULEVARD WEG** Staande visnetten voor de Scheveningse boulevard worden verboden. Dat heeft de Haagse gemeenteraad besloten na een voorstel van de Partij voor de Dieren, schrijft Omroep West. Hierdoor ontstaat volgens de partij een veilig gebied voor waterrecreanten en dieren. De zogeheten staand-wantnetten zijn netten die verticaal onder de waterlijn worden geplaatst. Vanaf de kust zijn ze onzichtbaar.

Amersfoortse agenten hebben het beestje opgevangen en haar tijdelijk Kitty genoemd.

NL

ANP nd.nl/cultuur

Boek De Kom na 86 jaar in bestsellerlijst

► **DEN HAAG** Het boek *Wij slaven van Suriname* van de Surinaamse verzetsheld Anton de Kom staat na 86 jaar voor het eerst in de bestsellerlijst. Een nieuwe uitgave van het werk, waarin hij de Surinaamse geschiedenis beschreef vanuit een antiekoloniaal gezichtspunt, komt deze week binnen op nummer 30 in de lijst van best verkochte boeken in Nederland. Dat heeft boekenkoepel CPNB donderdag bekendgemaakt. De titel valt op in de lijst die verder grotendeels bestaat uit thrillers, voetbalbiografieën en boeken van BN’ers. De Kom staat sinds vorige maand in de Canon van de Nederlandse geschiedenis, als eerste Surinamer ooit. <

ANP nd.nl/nederland

Dilemma museum na restauratie schilderij

► **AMSTERDAM** Het Amsterdam Museum zit in een dilemma na de afgeronde restauratie van een schilderij van Bartholomeus van der Helst. Op het schilderij ‘Overlieden van de Handboogdoelen’ uit 1653 werd een deel van een jongetje teruggevonden, dat eerder niet meer zichtbaar was. Restauratoren, conservatoren en experts vragen de museumbezoekers nu om hulp of ze het schilderij zo moeten laten, of het jongetje compleet moeten reconstrueren. Het werk van Van der Helst wordt vrijdag toegevoegd aan de permanente tentoonstelling van het Amsterdam Museum ‘Groepsportretten van de 17e eeuw’ in de Hermitage. <

dichter op het nieuws

MENNO VAN DER BEEK [nd.nl/varia](#) BEELD GERT JAN VEENSTRA

Geplaatst in *ND* 14 juli 2020, pagina 3: De komeet C/2020 F3, beter bekend als Neowise, met het blote oog vanaf de aarde in de late avonden van de zomer van 2020 goed zichtbaar onder het sterrenbeeld Grote Beer.

*

De sterrenhemel leek na eeuwenlang goed opletten en heel precies noteren en de strepen trekken vrij goed voorspelbaar: alles draaide langzaam

en strak geregeld rond, de lijnen kregen namen van lievelingsfiguren, de onzekerheid bij doodsbang in het donker zitten werd iets kleiner.

Dus als één hemellichaam dan zijn eigen gang gaat heb je paniek: je ziet geen mens op straat

en wie naar buiten durft, die wil een masker dragen en onherkenbaar zijn – dat leidt tot nieuwe vragen

want wie zijn mond bedekt, verstaat men slecht, en nu gaat het gerucht dat iemand heeft gezegd

dat het wel ruim vijfduizend jaren duren zal voordat dit ding ooit nog een keer terugkomt

en dan misschien wel stilstaat vlak boven een stal.

LIMERICK

DIE KALDEWAY, WEZEP

MEER MUGGEN

Een wandelaar op landgoed Morren houdt niet erg van teken en torren. Maar werkelijk leed is een muggenbeet! Dus thuis zit hij achter de horren.

[Limerick bijdragen? achterop@nd.nl](#)

IK EN MIJN HUIS

Vogeleitjes

Een buurjongetje op onze camping liep met een vriendje langs onze caravan. In het gras ernaast groeiden een paar paddenstoeltjes ... kleine witte bolletjes. 'Hé,' zei hij, 'hier liggen vogeleitjes ...' Ik riep: 'Nee Daniël, dat zijn paddenstoeltjes ... niet aankomen, die kunnen giftig zijn!' Even later hoorde ik hem tegen zijn vader roepen: 'Papa, ik was bijna dood!' Ik heb ze voor de zekerheid maar verwijderd.

Stilgezet/
Efeziërs 4:4

Eén lichaam?

... één lichaam en één geest, zoals u één hoop hebt op grond van uw roeping ...

Christenen zijn heel verschillend. Irritant verschillend. Daarom moet je regelmatig nadenken over de vraag: waarin zit nou onze eenheid? Paulus noemt in dit gedeelte een hele rij punten op. Allereerst zijn we één lichaam. Dat is vanuit Christus bekeken. Want wijzelf zien een pijnlijke versplintering. Als je de historische wortels daarvan weet, kun je daar meer begrip voor opbrengen. Je kunt na grondig onderzoek aantonen wie er gelijk had. Maar gelijk hebben is niet hetzelfde als alles goed doen. Vaak is er meer gebroken dan nodig was. Nog vaker zie je pure machteloosheid. Maar het resultaat is wel dat christenen nu her en der verstrooid zitten. En dat het haast onmogelijk lijkt om elkaar ooit te vinden. Wat is het dan troostvol om te bedenken dat Christus dat éne lichaam al wel ziet ...

[DIERBARE FOTO]

WISANNE VAN 'T ZELFDE [nd.nl/varia](#) BEELD IRANI OTTEN

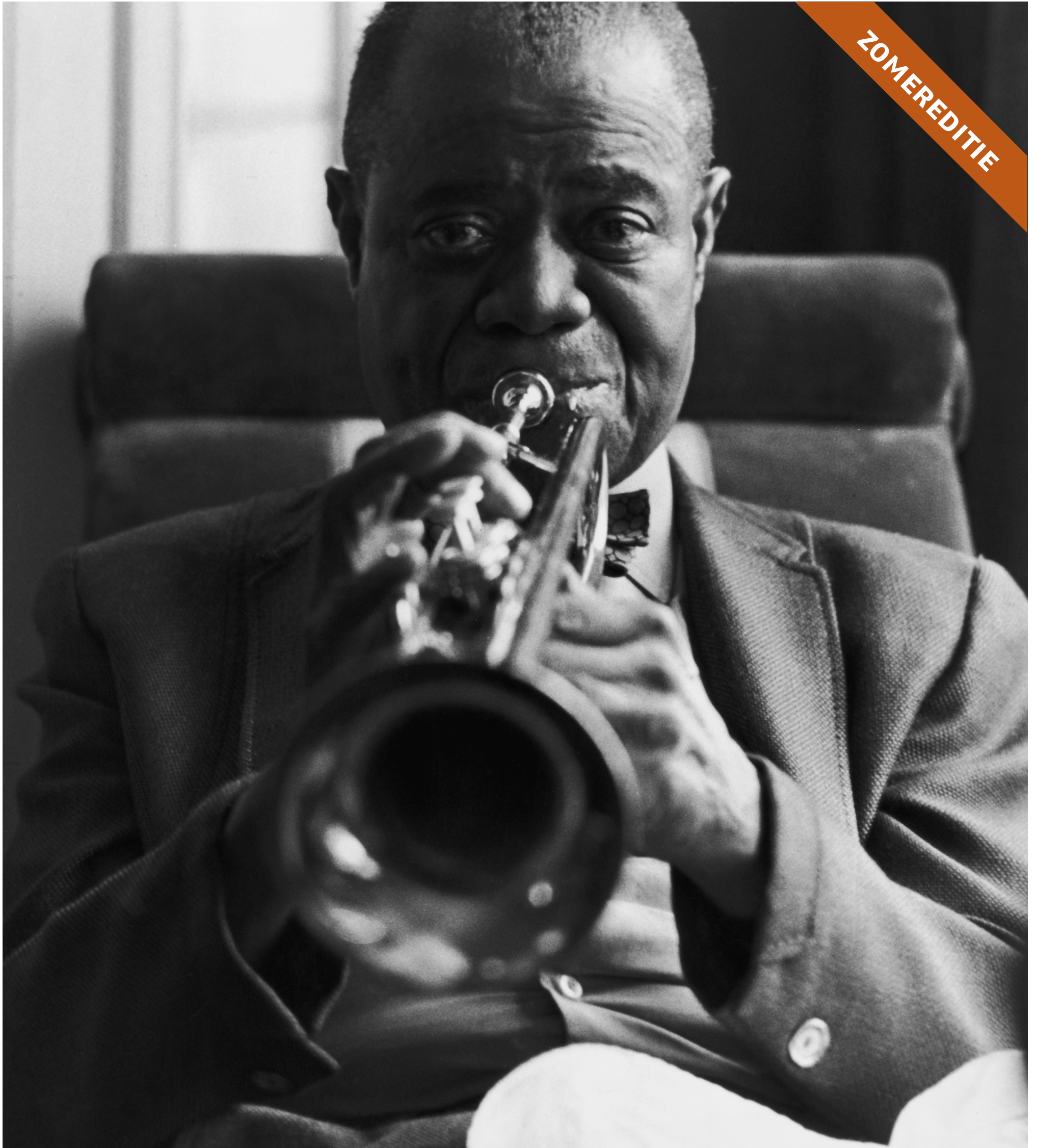
Dierbare foto's, ze vertellen verhalen en herbergen herinneringen: geliefden, vervlogen jeugd of een favoriete plek. In deze rubriek staat iedere week een persoonlijk verhaal gebaseerd op een dierbare foto centraal. Vandaag vertelt: Irani Otten uit Bleiswijk.

Kapot fototoestel

'In 1975 ben ik geadopteerd, ik was toen zes maanden oud. In die tijd was het nog niet gebruikelijk dat adoptieouders het kind zelf gingen ophalen in het land van herkomst. Ik werd van Bangladesh naar Nederland gevlogen en mijn ouders haalden mij op Schiphol op. Zij maakten toen deze foto van mij, in mijn kistje. Toen ze de foto's hadden laten ontwikkelen, bleek dat hun fototoestel kapot was. Er zit namelijk een soort waas over alle foto's. Zij baalden daarvan, maar ik vind het juist mooi. Het geeft de foto's een tijdloos tintje. Ik heb een goede band met mijn ouders en mijn zusje, die ook in Bangladesh is geboren. Daarom ben ik positief over het feit dat ik geadopteerd ben. Wat ook meehelpt, is dat ik nog heel klein was toen ik naar Nederland kwam. Ik heb geen herinneringen aan mijn geboorteland en kon me daardoor relatief gemakkelijk aanpassen. Wel vond ik het als kind soms moeilijk dat er weinig donkere rolmodellen waren. Bijna iedereen zag er anders uit dan ik en daarom wenste ik soms dat ik ook blank was en blauwe ogen had. Nu heb ik dat niet meer.

Dit jaar zou ik met mijn man en onze zonen naar Bangladesh gaan, zodat ik mijn geboorteland kan leren kennen, maar door corona kan dat helaas niet doorgaan. Op zoek gaan naar mijn biologische ouders gaat niet, omdat er maar heel weinig gegevens over mijn afkomst zijn. Vier jaar geleden is bekend geworden dat er vaak kinderroof is gepleegd in Bangladesh en waarschijnlijk is dat bij mij ook gebeurd. Mijn adoptieouders zijn altijd open geweest over het feit dat ze niets van mijn biologische ouders weten. Daar heb ik me al jong bij neergelegd. Bovendien speelt mijn leven zich hier in Nederland af. Ik voel me een compleet persoon.'
►► Ook uw foto delen? Mail naar [meedenken@nd.nl](#)

Zomerboek

Deze zomer vragen we mensen welk boek indruk maakte. Psychiater Bram Bakker begrijpt zichzelf door *De eeuwige bron*.

INTERVIEW pagina 4

Tatiana de Rosnay

De auteur van *Haar naam was Sarah* schreef haar nieuwste roman tegelijk in het Engels en Frans. 'Een uitputtingsslag.'

INTERVIEW pagina 6

DE GEHEIMEN VAN JAZZ

Hoe ontdek je een muziekgenre? Waar moet je beginnen met luisteren en wat moet je weten? Muziekrecensenten van het ND vertellen over hun geliefde muziekgenre. Deze week jazz. Zeg je jazz, dan zeg je Louis Armstrong.

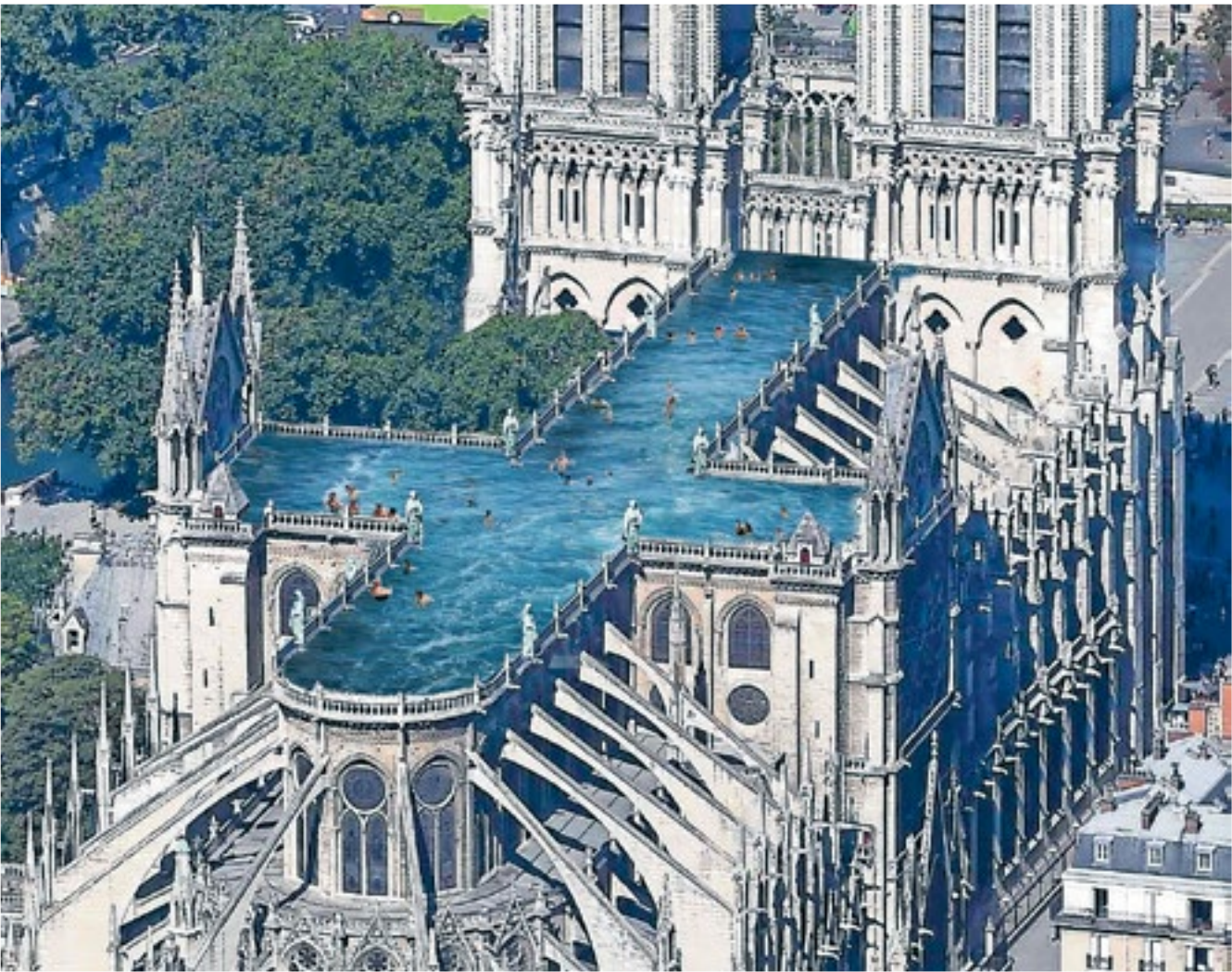
MUZIEK pagina 13

beeld

ROBIN VAN DEUTEKOM BEELD ULF MEJERGREN ARCHITECTS

Toch maar geen
borstcrawl tussen
de apostelen

Meer dan een jaar na
de grote brand leidt de
herbouw van de Notre-
Dame nog altijd tot felle
discussies. Door één plan
zette de nieuwe Franse
cultuurminister vorige
week alvast een streep:
er komt geen moderne
torenspits op het dak. En
ook geen zwembad.

Het Zweedse Ulf Mejergren Architects stelde voor om een zwembad op de Notre-Dame te maken.

Enkele dagen na de brand in de Notre-Dame van Parijs, op 15 april 2019, kondigde de Franse president Emmanuel Macron aan dat de kathedraal herbouwd zou worden. Liefst met ‘een hedendaags architecturaal element’, zo zei hij erbij. Het leidde tot de wildste plannen van architecten

wereldwijd, tot afschuw van veel Parijzenaars. Er waren serieuze ontwerpen, rijk aan symboliek. Zoals een dak van glas-in-lood, waardoor het licht vanbinnen uit op zo’n manier naar buiten straalt dat de kleuren van de brand voor altijd in het gebouw verankerd liggen. En er wa-

ren de ‘gekkies’. Oostenrijkse designers kwamen met een penthouse voor klokkenluider Quasimodo. Een Braziliaanse architect stelde voor de kerk te behangen met logo’s van Louis Vuitton, als kritiek op de 200 miljoen euro die het modehuis aan de restauratie schonk. Het Zweedse Ulf

Mejergren Architects vond een zwembad wel gepast. Baantjes trekken tussen de apostelen, met uitzicht over de Seine. Dat is pas *joie de vivre*, zo meenden de Zweden, en het brandgevaar neemt bijgevolg ook af. Maar nu gaat het hele architecturale feest dus niet door. Al op haar twee-

de werkdag kondigde de Franse cultuurminister Roselyne Bachelot aan dat de Notre-Dame in de originele vroeggotische stijl herbouwd zal worden. De zucht van opluchting van de Parijzenaars, en van Quasimodo, was tot ver over de Franse grens te horen.

geregeld

RIEN VAN DEN BERG

Dezelfde dichter, twee gedichten, twee keer een afvoerputje. Eerst in een gedicht uit 1978, *Het hiernamaals*. Het gaat over een goudvis die hapt naar lucht, ‘en kust, voordat hij gaat, / terloops zijn spiegelbeeld, // en blijft dan roerloos drijven, wachtend op Gods hand, / de opvaart tot de gootsteenbak.’

Wie op God vertrouwt voor een hiernamaals, lees ik, is een goudvis. Hij beseft niet dat hij na zijn dood wordt weggespoeld, doorgetrokken.

Het beeld herhaald, in de reeks *Geknikte zinnen*, uit het jaar 2000: ‘Zijn god hing opgehangen dood, het lijkt verdween, en ach, / toen hing hij dus het geloof aan van het

lege graf, // en werd van kukeleku een bad dat draaien ging om steeds / hetzelfde grondeloze gat. Zo ging zijn leven wentelen, / als water na de losgerukte stop. Hij moest erheen, / steeds naar dat lege graf, daar draaide hij omheen, // steeds dichterbij, één grote petrusmaalstroom...’

Petrus. De dichter van de goudvis is de loochenaar (kukeleku) geworden. Willem Jan Otten deed in 1999 in het essay *Het wonder van de losse olifanten* verslag van zijn aanvaarding van het christelijk geloof. Wie de beide gedichten leest, kan niet anders dan de conclusie trekken dat de dichter, nee dat de poëzie erbij gewonnen heeft. Aan diepte.

cultuur«nieuws

ANP BEELD ANP

Drive-thru Boijmans in Ahoy
Topstukken uit de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen zijn in augustus al rijdend vanuit de auto te bezichtigen in een donkere hal van Rotterdam Ahoy. Locatie Ahoy stelt voor de coronaproof tentoonstelling een hal ter grootte van anderhalf voetbalveld beschikbaar, waar 750 bezoekers per dag met elektrische auto’s doorheen kunnen rijden. Museum Boijmans levert de ruim veertig kunstwerken uit eigen collectie.

Dolly Dots op tournee in 2021
De comeback-tournee van de Dolly Dots laat wat langer op zich wachten. Het vijftal zou vanaf september door het land trekken, maar dat wordt uitgesteld. Angela Groothuizen, Patty Zomer, Esther Oosterbeek, Anita Heilker en Angéla Kramers maakten in januari bekend terug te keren met een reeks concerten.

Felix Meurders naar Radio 5
Na 26 jaar stopt Felix Meurders met het NPO Radio 2-programma *Spijkers Met Koppen*. Meurders stapt begin volgend jaar over naar NPO Radio 5. Daar krijgt de presentator, die volgende maand 74 wordt, een eigen muziekprogramma op zaterdagochtend tussen 10.00 en 12.00 uur, maakte BNNVARA bekend.

Essay

MONICA VAN DEN BERG • literatuurrecensent

»Avondmaal aan de keukentafel«

Het is zondag. De zoveelste zondag in coronatijd. Thuis, verlangend naar het huis van God, dichtbij en toch zo ver weg. Ik zit beneden op de bank. Voor me de jongens op de grond, enthousiast bouwend aan een lego-oerwoud. Steentjes in alle kleuren, soorten en maten. Twee kleine scheppers in een wereld vol chaos. Ze breken af, ze bouwen op. Mijn gedachten gaan naar het lege kerkgebouw, de lege witte ruimte, het hoge kruis waar licht door valt, de schoonheid van een vaste liturgie. Het is alsof alles er hier mee spot. Ze bouwen niet eens om orde te scheppen, ze bouwen om het bouwen zelf, om het plezier, zoals God dat deed op die eerste dag. Onder hun ogen ontstaat als vanzelf iets nieuws en daarna weer iets anders, verhalen vloeien moeiteloos in elkaar over. Ze bouwen zoals kleine kinderen beginnen te praten, brabbelend, proberend, zomaar wat woorden aan elkaar rijgend. Jaloers kijk ik ernaar; zo vrij te kunnen zijn van vooropgezette plannen, van vaststaande ideeën, vrij om te ontdekken, vrij om te zijn.

Het is zondag. Avondmaalszondag. Door al het gewone gaat een streep. Mijn bouwwerk van vaststaande liturgische orde krijgt een duw, wankelt. Ik loop naar de keuken en zie het broodplankje met daarop het wijnglas, het stuk brood ernaast, een brandend kaarsje. De pot chocopasta staat er nog naast. Is dit echt en kan dit wel? Moet ik zo vandaag avondmaal vieren? Ik draai me om en loop weer naar de kamer. Daar is in de groene, woeste jungle opeens een witte tempel verschenen, sereen, glad en strak. Volmaakt vloekend met de grillige rotsen en wilde avonturen ernaast. Hij doet me denken aan de tempel op de Areopagus waar Paulus preekte over een onbekende God die zich allang bekend had gemaakt in zijn schepping. Hij zet me stil bij het vreemde contrast van deze dag: hoe God mijn chaos binnenkomt en daar een plek van heiligheid schept. Dit keer hoef ik niet naar zijn huis; Hij is bij mij te gast.

Als ik iets leer in deze tijd, dan misschien om al het ver-

trouwde los te laten, om de dingen anders te doen als dat nodig is, zoals mijn kinderen me voordoen met lego. Het ene moment is er dit en even later dat. God laat zich niet opsluiten in ons prachtige liturgische bouwwerk van wetten en regels, maar breekt eruit. Hij zet gedekte tafels neer in de

God laat zich niet opsluiten in ons prachtige liturgische bouwwerk van wetten en regels, maar breekt eruit.

woestijn. Ik roep mijn kinderen naar de keukentafel. Nu ze zo dichtbij zijn – geen rijen kerkbanken tussen mij en hen, geen afstand – neem ik even een kort moment om hen te zegenen. Met de dominee die het brood breekt, ver weg, op een scherm, zien zij dichterbij dan ooit hoe God mij het brood in de mond legt, de beker aan de lippen zet. Nee, niet in een serene rust en stilte, een super gewijd moment, maar

in mijn gewone, dagelijkse bestaan, waar de ogen van mijn kinderen alweer afdwalen naar een vloer bezaaid met steentjes. Er is manna in de woestijn. Een brood dat mij breekt.

Ja, ik mis de gemeenschap, het delen van de beker. Het is gebrekkig, maar hoe gezegend kan gebrekkig zijn? Zo gezegend, dat ik dagen erna nog de nasmaak proef. Juist omdat al het andere ontbrak: de sleur van de herhaling van het sacrament, de afleiding om me heen, de vluchtigheid omdat de viering voortgang moet vinden. Alles viel stil en daardoor was er tijd, was er concentratie en aandacht voor die Ene. Die hele dag nog liet ik beker en brood op tafel, tot het kaarsje opgebrand was. In de kamer ging het bouwen onverminderd door, geruis van het zoeken van steentjes als een echo: God is ook de God van de chaos. God is een scheppende God. Hij schept vandaag iets nieuws. Ik denk aan hoe de Israëlieten het stof van het gouden kalf moesten drinken. Is de zo vertrouwde manier van avondmaal vieren soms ook mijn afgod geworden, samen met al die andere dingen waaraan ik gewend ben om het zó te doen en niet anders? En moet ik misschien nu daar de bittere nasmaak van proeven?

Diep in mijn hart ben ik iemand die graag alles opruimt. Er moet overal orde en netheid zijn. Pas dan is er rust. Nu leer ik langzaam om het te laten gebeuren om me heen, het leven met alle wanorde, rommel, onverwachte dingen. Ik zal er nooit goed in worden, maar ik zie er ook de zegenende knipoog van God in. Ik kijk naar de legojungle vol leven. Een wild stromende rivier, een waterval, een burcht voor boeven, dieren in het bos. Daarnaast de witte tempel, leeg en ongenaakbaar. Er gebeurt niets, er wordt ook niet mee gespeeld. Hij is te mooi, te volmaakt. Te perfect om echt van te genieten. Hij wordt ook niet afgebroken. Maar bij gebroken brood, vergoten wijn weet ik dit: wat niet afgebroken wordt, kan nooit écht heel zijn. «

PODCAST

SOPHIA GEUZE BEELD VPRO

Welke (nieuwe) podcasts zijn het luisteren waard? Vandaag:
De plantage van onze voorouders

De plantage van onze voorouders
ACHT AFLEVERINGEN, 35-50 MINUTEN,
EEN PRODUCTIE VAN PROSPEKTOR, VPRO
EN NPO RADIO 1
MAKER: MAARTJE DUIN I.S.M. PEGGY
BOUVA
PRODUCENT: EEFJE BLANKEVOORT
PROJECTLEIDER: LAURA VERDIJN
COMONIST: RORY RONDE
MIXAGE: WEDERIK DE BACKER
nporadio1.nl/podcasts/de-plantage-van-onze-voorouders

‘Is dit project een illusie als we ons allemaal inhouden voor elkaar?’ Met die vraag begint Maartje Duin de podcast *De plantage van onze voorouders*. Ze krijgt er gaandeweg een hard hoofd in of het wel een goed idee is haar adellijke familie die ooit aandelen in een Surinaamse plantage had in contact te brengen met de nakomelingen van slaven van die plantage. Peggy Bouva – een van hen – zegt: ‘Ik denk dat de tijd na acht generaties rijp is.’ En die tijd was rijper dan beide vrouwen misschien zelf hadden verwacht. Dit jaar was er in de media op 1 juli meer aandacht voor Ketī Kotī – de herdenking van de afschaffing van de slavernij in Suriname – dan voorgaande jaren, door de protesten van Black Lives Matter. In de Tweede Kamer werd er deze maand een debat gevoerd over institutioneel racisme. En er wordt anders gekeken naar historische figuren en gebeurtenissen. Ook de keerzijde hoort aandacht te krijgen. In de herziene historische canon van Nederland die vorige maand gepresenteerd werd, is plaatsgemaakt voor de Surinaamse antikoloniale schrijver, activist en verzetsheld Anton de Kom.

De plantage van onze voorouders is een indrukwekkende podcast waarin het Nederlandse slavernijverleden heel persoonlijk gemaakt wordt, omdat twee leeftijdsgenoten op zoek gaan naar hun roots. De podcast brengt de slavernij heel dichtbij. Zeker als de vrouwen in dagboekfragmenten lezen hoe het er op de plantage aan toeging en hoe er over de tot slaaf gemaakten gedacht en geschreven werd. En wat ze lezen staat niet los van wie ze zelf zijn. De podcast zou niet misstaan als verplichte kost tijdens de geschiedenisles op de middelbare scholen. Duin woont in Amsterdam waar elk jaar op 1 juli Ketī Kotī gehouden

wordt. Ze voelde zich er altijd ongemakkelijk bij. Ze is bang dat als ze in haar adellijke familie duikt, ze slavenhandelaars of -bezitters tegen zal komen. Toch neemt ze de stap. En ze neemt haar moeder, Albertine Duin, barones van Lynden, mee op haar zoektocht. Dat er veel mis was in de koloniale geschiedenis, is voor haar moeder duidelijk. Duins speurwerk voert naar de plantage Tout Lui Faut in Suriname en de familie Bouva die hier haar naam kreeg. Alle mensen met die achternaam hebben dus een link met de Surinaamse plantage. Duin zoekt verder en komt in contact met Peggy Bouva. Ook zij graaft al langer in haar familiegeschiedenis. Ze heeft zich verdiept in de winti-godsdienst en wil graag een plengoffer brengen op de plantage waar haar voorouders zwoegden.

Duin en Bouva kunnen goed samenwerken. Of ze ook vriendinnen zouden kunnen zijn, is een andere vraag. De vrouwen komen uit heel verschillende milieus. Waarbij de adellijke wereld van Duin zelfs voor veel witte Nederlanders een vreemde is. Stephan Sanders, een auteur die veel schreef over kolonialisme en identiteit merkt op dat Duin nooit ‘omhoog heeft hoeven kijken en zich nooit in een hoger iemand heeft hoeven verplaatsen’. Hij kan dat letterlijk zien aan de manier waarop zij kordaat een ruimte in stapt. Verder vallen vooral de overeenkomsten tussen beide families op. Beide families hebben leden die vast willen houden aan tradities, leden die het verleden liever met rust laten en leden die openstaan voor de verhalen van anderen. Moeder Albertine is een mooi voorbeeld van die laatste groep. De uitzendingen van de podcast zijn nog niet afgelopen. De VPRO zendt 19 juli de achtste en laatste aflevering uit. ■

ZOMERBOEK

INTERVIEW • MAURICE HOOGENDOORN BEELD MARTIN WAALBOER

‘Ik ben mezelf gaan begrijpen door dit boek’

Er zijn van die boeken die je nooit vergeet. Psychiater Bram Bakker (56) over De eeuwige bron van Ayn Rand. ‘Mijn vriendin en ik zeggen geregeld tegen elkaar, als we iemand hebben leren kennen: “Dat is wel een Howard Roark, hè!”’

Welk boek heeft het meest indruk op u gemaakt?
‘De eeuwige bron (The Fountainhead) van de Russisch-Amerikaanse schrijfster Ayn Rand. Ze begon eraan in de jaren dertig van de vorige eeuw, maar als je het nu leest, is het nog altijd actueel. Het is tijdloos, het gaat over het leven, over universele thema’s. Dat is de grote kracht van het boek. Daarnaast is het een compleet andere wereld waarin je kunt verdwalen. Ik

‘Howard is een vakidoot, een maniak, maar wel een fascinerende maniak. Een man met een missie.’

heb een voorliefde voor hele dikke romans. Een dik boek vraagt enige inspanning, maar als je er eenmaal inzit, kun je er lekker lang in blijven. Het kan je helemaal in beslag nemen, alsof je tussen de personages wandelt. Dat vind ik magie hoor, dat letters op papier dat voor elkaar kunnen krijgen.

De eeuwige bron gaat over twee twee jongemannen in New York, Howard Roark en Peter Keating. Ze volgen dezelfde architectuuroplei-

ding maar kunnen verder niet sterker van elkaar verschillen. Het contrast tussen hen vormt de hoofdlijn van het boek. Howard denkt alleen maar vanuit de inhoud. Hij leidt existentieel gezien een vrij dramatisch leven en hij wordt ook van de architectuuropleiding afgeschopt. Maar hij wijkt nooit en blijft zijn principes en idealen trouw. Peter daarentegen heeft commercieel succes omdat hij goed aanvoelt wat mensen willen. Maar uiteindelijk is bij hem de vraag of er nog wel iets van hemzelf is overgebleven, omdat hij zich telkens heeft aangepast. Howard krijgt erkenning omdat hij zichzelf trouw is gebleven.

Ik weet dat er veel te doen is geweest over de filosofie van Ayn Rand. Rechts Amerika, de Tea Party, loopt nu met haar weg. Toch zegt ze volgens mij niet veel meer dan: wat je doet en maakt, moet je waard zijn. Als wij mensen naar hun waarde betalen, is er niets aan de hand. Maar nu gaat er veel te veel geld naar mensen die dat niet waard zijn, en te weinig naar mensen die meer zouden moeten verdienen.

Of ze egoïsme aanprijst? Tja, voor Howard is alles ondergeschikt aan zijn droom en doel. Natuurlijk is dat egoïstisch, maar Picasso was ook geen aardige jongen. Mensen die echt iets neerzetten, zitten niet in de bandbreedte van de gemiddelde Nederlander, nee. Howard is een vakidoot, een maniak, maar wel een fascinerende maniak. Een man met een missie. Zulke figuren geven ook kleur aan het bestaan. Ik hou wel van variatie.’

Bram Bakker: ‘Ik heb een imago als rebel, maar als ik me verzet, is dat altijd tegen de vorm.’

Wanneer las u het voor het eerst?
‘Drie jaar geleden. Ik kreeg het van een toenmalige zwager die architect was. Ik dacht dat het een oud, dik boek over architectuur was. Het is ook niet echt een mooie uitgave; ik zou het anders aanprijzen. Maar toen ik mijn huidige geliefde ontmoette, zei zij: “Dat is mijn Bijbel.” Na drie dagen had ik het uit. Stilistisch is het niet fantastisch en het zou ook weleens opnieuw vertaald mogen worden, maar de inhoud is heel goed.’

Waarom maakte het zoveel indruk op u?
‘Ik ben mezelf beter gaan begrijpen door dit boek. Het liet me zien hoe ik, net als Howard, alleen op inhoud functioneer. Ik heb een imago als rebel, maar als ik me verzet, is dat eigenlijk altijd tegen de vorm. Er zijn weinig mensen die

betwist hebben dat ik goed ben in mijn werk. Ik kan echt iets bereiken met psychiatrische patiënten. Dat is belangrijk voor me. Maar als je begint over bureaucratie in de zorg bijvoorbeeld, ja, dan word ik naar. Daar moet je mij niet op loslaten. Maar ik ben wel iets genuanceerder dan Howard. Ik heb ook wel wat van Peter in me. Ik hou van samenwerken, en dan ontkom je er niet aan naar een goede vorm te zoeken.’

Kunt u zich citaten herinneren?
‘Nee, dat niet. De twee hoofdpersonen en het contrast tussen hen zijn me vooral bijgebleven. Ik kan mijn hele bestaan op die twee polen leggen. Mijn vriendin en ik zeggen ook geregeld tegen elkaar, als we iemand hebben leren kennen: “Dat is wel een Howard Roark, hè!” Of:

“Beetje veel Peter Keating.” Dan weet de ander gelijk wat je bedoelt.’

Hebt u het nog weleens over dit boek? Op een vergadering of feestje bijvoorbeeld?
‘Voortdurend! Laatst nog kreeg ik er ruzie over met een vriend, aan wie ik het cadeau had gegeven. Hij zei dat hij het geen zin had om het te gaan lezen. Later hebben we samen wat gegeten en toen heeft hij alsnog beloofd het te lezen.’

Herleest u het boek geregeld?
‘Na *De eeuwige bron* heb ik eerst ander werk van Ayn Rand gelezen. Inmiddels heb ik me haar wereld behoorlijk eigen gemaakt. *De eeuwige bron* ga ik zeker nog eens herlezen, al ben ik wel bang dat het dan misschien tegenvalt.’ ■

De eeuwige bron (The Fountainhead)
AYN RAND. UITG. LUITINGH-SIJTHOFF, AMSTERDAM 2015. 752 BLZ. € 27,50

INTERVIEW • EYMEKE VERHOEVEN BEELD CHARLOTTE JOLLY DE ROSNAY

Tatiana de Rosnay

Bloemen zijn onbetaalbaar geworden, de Eiffeltoren is verwoest door een terroristische aanslag en mensen beroven zich massaal online van het leven. Dat is het decor van het nieuwste boek van Tatiana de Rosnay, die eerder bestseller Haar naam was Sarah schreef: de nabije toekomst.

'Ik weet n ik droom'

De titel van haar jongste roman, *Bloemen van de duisternis*, spreekt Tatiana de Rosnay (58) tijdens dit interview uit in het Nederlands. De schrijfster heeft een Britse moeder, een Franse vader en een Russische oma. 'Ik kan slechts een paar woordjes Nederlands, hoor. Maar ik zou er graag meer leren. Ik ben erg geïnteresseerd in taal.'

Dit nieuwe boek schreef ze gelijktijdig in het Frans én Engels. Hoofdpersonage Clarissa Katsf, ook een tweetalige schrijfster, werkt aan hetzelfde literaire experiment. Na het verlaten van haar overspelige echtgenoot zoekt ze toevlucht in een opmerkelijk betaalbaar appartementencomplex, met geavanceerde technologie. De badkamer is uitgerust met sensoren die Clarissa's medische conditie analyseren, een virtuele assistent regelt de verlichting, de beveiliging en het mailverkeer. Clarissa kan er de slaap moeilijk vatten en haar kat verandert in een nerveus beest.

Waarom besloot u dit boek tegelijkertijd in het Frans én Engels te schrijven?

'Gewoonlijk beslis ik per boek voor welke taal ik ga. Als ik begin te schrijven in het Engels, zegt mijn Franse deel: nee, wáárom?! En vice versa. Omdat dit boek over tweetaligheid gaat, koos ik ervoor het te creëren op een manier die daarbij past.

Eerst verklaarde ik mezelf voor gek. Maar het werkte als een drug. Dit is waarom ik tweetalig geboren ben, ging het door me heen. Het was uitputtend maar verrijkend. Ik had op mijn computer één pagina openstaan voor de Engelse tekst, en één voor de Franse. Ik hoefde niet meer op te letten in welke taal ik me uitdrukte. Als een bij vloog ik met mijn stuifmeel van de ene naar de andere korf. Heen en weer, steeds opnieuw. "De rook komt uit je oren", zei mijn man eens toen hij thuiskwam. Het was een fysieke uitputtingsslag. Een soort wetenschappelijk experiment – ik voelde me Frankenstein. Ik denk niet dat ik het nog een keer doe. Normaal gesproken vertaal ik mijn boeken niet eens zelf.

Mijn vader is Frans, mijn moeder Engels, mijn echtgenoot Frans. Ik spreek Engels tegen mijn zoon en Frans tegen mijn dochter. Waarschijnlijk omdat hij me altijd in het Engels antwoordt, en zij in het Frans. Ik weet niet in welke taal ik droom. Of scheld. Soms is het *merde*, en soms *what the fuck*. Ik zie mijn tweetaligheid als een gift, maar het maakt ook dat ik altijd in tweestrijd ben.'

Hoofdpersoon Clarissa lijkt een spiegelbeeld van uzelf. Ook zij schrijft een roman gelijktijdig in het Frans en Engels.

'Veel mensen vragen of ik Clarissa ben. Ze zou mijn oudere zus kunnen zijn, maar ze lijkt helemaal niet op me. Ze heeft verschrikkelijke dingen meegemaakt. Twee huwelijken zijn gestrand, ze is een kind verloren. Dat hoop ik nooit mee te maken. Lezers denken vaker dat ik mijn personages ben. Na de publicatie van *Haar naam was Sarah* vroegen ze me weleens hoe het met mijn dochter Zoë ging; ze gingen ervan uit dat ik de Amerikaanse journaliste uit het boek ben. Nu vat ik het op als een compliment: blijkbaar komen de personages bijzonder levendig over. In het begin maakte het me boos. Ik heb veel verbeeldingskracht; ik hoef niet over mezelf te schrijven om een geloofwaardig karakter te kunnen schetsen. Clarissa

iet in welke taal

is meer paranoïde dan ik. En ze gaat pas op latere leeftijd schrijven, terwijl ik er al mee begon toen ik tien was.'

Maar er zijn wel overeenkomsten tussen u en haar, nietwaar?

'We zijn beiden tweetalig. En we hebben allebei een obsessie voor huizen. Bij Clarissa is die ontstaan door haar baan als taxateur. Dat beroep zou ook wel iets voor mij zijn. Een woning heeft veel invloed op je gemoedstoestand, daar ben ik van overtuigd. Ik geloof niet in geesten of zo, maar wel in "het geheugen van muren". Dat huizen gevoelens uit het verleden vasthouden. Veel van mijn boeken – hoe verschillend ze ook zijn – beginnen ermee dat de hoofdpersoon in een nieuw huis trekt. In *Obsessie* heeft een sluipmoordenaar zijn eerste slachtoffer in

'We zitten vastgeklonken aan sociale media en Netflix; onze leestijd wordt opgeslokt.'

die woning gemaakt. Dat vertelt geen enkele makelaar je natuurlijk bij de koop. Tot iemand het je onthult, weet je zulke dingen niet – en toch kun je ze voelen, denk ik. Ik ben geïnspireerd door de boeken die ik las toen ik jong was. *Rebecca*, *Woeste hoogten*, *Gedraagd door de wind*, en zelfs *De grote Gatsby*: in al die klassiekers spelen huizen een belangrijke rol. Ik bezoek graag woningen van andere schrijvers. Zo'n intieme plek is gelinkt aan het schrijfproces. Het lichaam en de geest zijn ook als een huis, dat herinneringen herbergt. Als schrijver geven we je de sleutels tot ons hoofd.'

bejaarde ouders

Zelf vindt Tatiana de Rosnay geborgenheid in haar afgelegen woning in de Zuid-Franse Drôme. 'Dat is waar ik mijn energie haal. Als ik er ben, vergeet ik alles en geniet ik van het samenzijn met familie. Er zitten veel dieren: vleermuizen, wilde katten, schorpioenen, vlin-ders ... Het gebied is vrij populair onder Nederlanders; je kunt er mooi fietsen. In de supermarkt herkennen ze me geregeld.' Dat de schrijfster tijdens de recente lockdown lang in haar appartement in Parijs moest verblijven, noemt ze 'een absolute hel'. Hoewel

haar bejaarde ouders er vlakbij wonen, kon ze hen vanwege hun risicoleeftijd niet bezoeken. Ook vindt De Rosnay het moeilijk dat de book-tournee werd geannuleerd. 'Bloemen van de duisternis kwam in Frankrijk twee dagen voor de lockdown uit. Mensen konden het alleen online kopen. Maar ik mag niet klagen. Ik heb het overleefd en het boek is goed ontvangen.'

In het boek noemt u ontleding 'een schrikwekkend probleem dat zich uitzaait als een geniepige tumor'.

'De huidige situatie vergeleken met die van tien jaar geleden maakt me verdrietig. We zitten vastgeklonken aan sociale media en Netflix; onze leestijd wordt opgeslokt. Tijdens de ontmoetingen met mijn lezers, zie ik minder en minder jongeren. Soms zijn ze er wel, en staan ze uren in de rij. Maar weet je wat ze willen?'

Een selfie?

'Een selfie. Het perfecte plaatje voor op Instagram. Ik denk dat papieren boeken nog wel een tijd bestaan, maar vrees dat ze steeds minder gelezen zullen worden. Dat zou verschrikkelijk zijn. Lezen maakt ons tot wie we zijn. Het zorgt ervoor dat je in een andere wereld wordt meegenomen, door de ogen van iemand anders – of je het met hem eens bent, maakt niet uit. Een film doet dat ook met je ogen, maar niet met je hersenen. Lezen zet aan tot nadenken. Dat is waarom mijn boeken een open eind hebben.' 'Overigens hou ik van al mijn lezers!', haast De Rosnay zich nog te zeggen. 'Of ze nu oud zijn of jong, man of vrouw. Ik ben er trots op dat ik een oudere hoofdpersoon heb. Ze is 73, met het charisma van actrice Helen Mirren: prachtig, zonder plastische chirurgie. Als het boek ooit verfilmd wordt, hoop ik dat zij Clarissa wil spelen. Schrijf je dat op? Je weet nooit hoe het loopt. We worden naar verwachting steeds ouder. We hebben positieve rolmodellen nodig.'

In de nabije toekomst die u schetst, zijn er grote problemen door klimaatverandering, terrorisme en technologie. Is het boek een waarschuwing?

'Mijn voornaamste doel is mijn lezers een goed verhaal geven. Hen aansporen tot nadenken: is het waar dat de toekomst een enge plaats is? Wie zou een jaar terug hebben kunnen bedenken dat de hele wereld maandenlang ontwricht zou zijn door een virus? De toekomst is nu, vandaag. Het boek is geen waarschuwing, maar een verkenning. Alles in mijn boek bestaat al: virtuele assistentie, drones, klimaatverandering ... Een vriendin zei: "Die seksrobots uit je boek! Je hebt zo veel fantasie!" Ik reageerde: wacht even, dat heb ik niet verzonnen. Die bestaan. Misschien niet zo geavanceerd als in het verhaal, maar er zijn zelfs al bordelen met zulke machines. Ik kijk graag met hoop naar de toekomst. Juist omdat we menselijk zijn. Fragiel. Onvolmaakt. Vol twijfels. We moeten die kwetsbaarheid op waarde schatten. Robots maken nooit een fout. En dus kunnen ze nooit op ideeën komen zoals een parel zich in een oester ontwikkelt: om het irriterende vuil. Het gaat erom dat we er, net als Clarissa, voor kiezen ons leven niet te laten overnemen door technologie. Die is erop gericht het ons gemakkelijk te maken, maar tegelijkertijd zorgt ze ervoor dat we op machines gaan vertrouwen in plaats van op elkaar.' ■

Bloemen van de duisternis
TATIANA DE ROSNAY. UITG.
AMBO|ANTHOS, AMSTERDAM 2020.
272 BLZ. € 21,99

HardeNoten⁷²

GERARD TER HORST BEELD AFP / TORSTEN BLACKWOOD

Bob Dylan: een aanklacht (2)

Over Bob Dylan deelde ik in mijn vorige column (26 juni) enkele waarnemingen, opgedaan tijdens een luis-termarathon waarin z'n hele oeuvre voorbij kwam. Ik kondigde een tweeluik aan, met het plan om op één song speciaal terug te komen. Let wel, bij Dylan zijn er meer dan vijftig songs waarover je zo'n column kunt schrijven (check de Engelstalige Wikipedia-lemma's over die songs maar eens), hier moet ik echter kiezen. Vandaag wil ik inzoomen op 'The Lonesome Death of Hattie Carroll' uit 1964, het ultieme voorbeeld van een protestsong. Eentje die volgens de Britse hoogleraar en literair criticus Christopher Ricks (Oxford, Boston) niet beter geschreven had kunnen worden dan door Dylan gedaan. Het is zo'n lied dat je bij de strot grijpt en bedremmeld doet stilstaan. Is dit echt gebeurd? En wat heeft Dylans song teweeggebracht? Eerst maar eens de hoofdpersonen. Hattie Carroll was een 51-jarige zwarte barvrouw uit Baltimore die in de nacht van 9 februari 1963 dodelijk werd verwond. Dat gebeurde door een stomdronken 24-jarige William Zantzinger, de zoon van een welgestelde eigenaar van een tabaksplantage. Zantzinger maakte die avond met iedereen ruzie (inclusief zijn eigen vrouw), stootte racistische taal uit en verwondde drie hotelmedewerkers met een speelgoedkraan, zo'n minigraafmachine waarmee kinderen spelen. Carroll, moeder van elf kinderen, krijgt een harde klap in haar nek, ze wordt onwel en zegt tegen omstanders zich dodelijk beroerd te voelen. Ze overlijdt naderhand in het ziekenhuis. Het is de tijd van de rassenscheidingen en die drukken hun stempel op de rechtsgang. Zantzinger wordt aanvankelijk aangeklaagd voor moord, later wordt dat teruggebracht tot doodslag. Zijn verweer: ik weet er niets meer van, ik was dronken en niet bij zinnen. Uiteindelijk wordt hij

veroordeeld tot een celstraf van zes maanden en 600 dollar boete. De celstraf mag hij met het oog op de tabaksoogst later in het seizoen laten ingaan. Dylan leest over de zaak in de krant en schrijft een vlijmscherpe aanklacht. Hij dist het verhaal op in vier lange strofen en richt zich op de buitenwacht, die hij vraagt hun krokodillentranen even in te houden:

'But you who philosophize disgrace and criticize all fears / Take the rag away from your face / Now ain't the time for your tears.'

Alleen al die laatste zin klinkt als een profetie: het is nu niet de tijd voor jullie tranen ...

Vooral het laatste couplet is onthutsend: hij schetst in scherpe volzinnen al de statige plichtplegingen die een rechter gebruikt om zijn eigen statuut en onafhankelijkheid te bevestigen (ja, voor de wet is iedereen gelijk, op de ladder der wet is er geen hoog of laag), hij hoort de rechter diens gewichtige uitspraak doen. Om vervolgens vast te stellen dat Hattie Carroll totaal onschuldig was en dat Zantzinger doodde zonder reden. En nu, zo richt hij zich opnieuw tot de buitenwacht, begraaf jullie gezichten maar in jullie zakdoeken, 'for now's the time for your tears'.

Opmerkelijk: in Dylans song wijken sommige details af van de werkelijkheid. Hij zingt dat Hattie Carroll tien kinderen had, in werkelijkheid had ze er elf, aldus *The New York Times*. En waar Dylan 'Zantzinger' schrijft, luidde diens echte naam Zantzinger, met een t.

Ook opmerkelijk: het nauwelijks verholten racisme dat Dylan aan de kaak stelt, is voelbaar in de protestsong maar wordt door hem nergens expliciet genoemd. Dat Carroll zwart is en Zantzinger blank, je voelt het maar hij zegt het niet.

En dan nog dit: William Zantzinger, die later in antiek ging handelen en is veroordeeld voor het frauduleus uitbuiten van arme (zwarte) woningeigenaren – hij inde rentes terwijl hij geen eigenaar van de woningen meer was – sprak in 2001 met de Britse schrijver Howard Sounes voor diens biografie over Dylan. Van enig schuldbesef is geen sprake. Integendeel: hij ging los op het lied en z'n maker, noemde de song een 'totale leugen' en Dylan een 'nietsnut'. O ja, hij had de man moeten aanklagen en laten opsluiten. En nee, Dylans song had géén enkel effect op de rest van zijn leven gehad. Ik houd het er maar op dat zijn boosheid een ander verhaal vertelt.

Op 3 januari 2009 overleed hij, 69 jaar oud. Hij werd in de kranten herdacht. Niet om zijn verdiensten maar om de aanklacht die Dylan over hem schreef. Soms is een aanklacht – terecht – groter nieuws dan het oordeel van de rechter.

Bob Dylan tijdens optreden in 2011.

Pieter Waterdrinker: ‘Deemoed, matiging, liefde, daar moeten we weer bij uitkomen.’

INTERVIEW • MAURICE HOOGENDOORN BEELD JULIA KLOTCHKOVA

Hebzucht en hypocrisie in een gouden rioolstelsel

Pieter Waterdrinker schreef met *De rat van Amsterdam* een lijvige roman over het uiteenspatten van de neoliberale droom. ‘De samenleving die we hebben gecreëerd heeft winnaars opgeleverd, maar vooral ook heel veel verliezers.’

Pieter Waterdrinker (58) is, in Nederland, een atypische schrijver. Alleen al omdat hij al 25 jaar in Rusland woont en niet tot de Amsterdamse schrijverskliek behoort. Zijn eerste roman verscheen nog voor de eeuwwisseling, maar pas de laatste jaren wordt hij door een groot publiek gelezen. Zijn boeken *Poubelle* en *Tsjaikovskistraat 40* waren successen. Nu is er een nieuwe roman, een prestigieus project: *De rat van Amsterdam*, een dikke pil die zich afspeelt in Nederland en Rusland en af en toe nog verder weg. Tekenend is het feit dat de hoofdpersoon, de 42-jarige Ruben Katz, die zijn verhaal vertelt vanuit een Nederlandse gevangenis, genetisch gezien een ratjetoe is: geboren in Letland, toen nog een republiek van de Sovjet-Unie, als zoon van een Joodse vader en een Russische moeder. De familie Katz emigreert in 1990, vlak voor

‘Op het christelijk lyceum in Haarlem, tussen de kinderen van advocaten en artsen, heb ik het sociale verschil wel gevoeld.’

het instorten van de Sovjet-Unie. Het einddoel is Israël, maar het gezin strandt in Nederland. De moeder kwijnt langzaam weg, verteerd door verdriet om de overleden dochter Liza. Vader probeert met talloze baantjes te overleven. Hoofdpersoon Ruben vindt uiteindelijk een baan bij de Nationale Armenloterij. Deel van de opbrengst van die loterij gaat naar nooddriftigen, maar vooral de werknemers zélf varen er wel bij. Egoïsme en hebzucht, materialisme, hypocrisie en lucht en leegte vieren hoogtij in *De rat van Amsterdam*. Uiteindelijk belandt Ruben – vanwege een onmogelijke liefde – bij de merkwaardige organisatie Sibersisch Front, waar hij ervoor moet zorgen dat Europeanen emigratie naar Rusland gaan overwegen.

deprimerende maanden
Als we elkaar spreken, een paar dagen voor de verschijning van het boek, is het Waterdrinker nog niet gelukt naar Nederland te komen. Hij heeft de afgelopen vier maanden min of meer opgesloten gezeten in zijn huis aan de Tsjaikovskistraat in Sint-Petersburg. ‘Het waren deprimerende maanden. Het is hier een totaal andere lockdown. Alles was dicht, er gold een pasjesregime. Nu wordt de lockdown langzaam opgeheven, maar corona is nog lang niet weg.’ De schrijver had er al een aardig leven opzitten toen hij zich in 1996 in Rusland vestigde met zijn Russische vrouw. Waterdrinker groeide op

Pieter Waterdrinker: ‘Veel mensen zien op tv mensen over moraal praten die in een uurtje meer verdienen dan waar zij een maand voor moeten werken.’

in Zandvoort, waar zijn ouders een klein hotel runden. Hij studeerde rechten, Russisch en Frans. Daarna wilde hij eerst léven. Hij had nog amper iets van de wereld gezien. Eerst vertrok hij naar de Canarische eilanden, waar hij in hotels werkte. Midden jaren tachtig ging hij op avontuur in de Sovjet-Unie. ‘Ze zochten mensen om er te pionieren. Ik ben er op de bonnefooi heengegaan, leefde van de hand in de tand.’ Waterdrinker werkte voor reisorganisaties, handelde in spijkerbroeken, verkocht koffie. Hij smokkelde zelfs bijbels. ‘Daar zat geen zendingsdrang achter hoor. Mensen vroegen me van alles mee te nemen. Brieven. Medicijnen. Dus dat deed ik.’

de mens is overal hetzelfde
Zijn nieuwste roman is vrij ambitieus, vindt Waterdrinker. ‘Goede boeken zijn tijdloos, zegt men. Dat is waar. Maar schrijvers moeten zich ook uitspreken over hun eigen tijd, proberen het tijdloze te vinden in de tijd waarin ze zelf leven. Als je Flaubert leest, lees je ook over de negentiende eeuw. Als je *De donkere kamer van Damokles* leest, lees je over naoorlogs Nederland.’ En in *De rat van Amsterdam* klinkt dus Waterdrinkers visie door op onze tijd. ‘We dachten

dat het tijdperk van de ideologieën voorbij was. Of beter gezegd: alleen het neoliberalisme bleef over. Maar we beleven nu, tenminste, dat is mijn overtuiging, het einde van de neoliberale droom. Of de neoliberale leugen. De samenleving die we hebben gecreëerd heeft winnaars opgeleverd, maar vooral ook heel veel verliezers. Alles draait om geld en succes. Ruben, de hoofdpersoon in mijn boek, doet er alles aan om in Nederland mee te komen. Als hij bij die armenloterij terechtkomt, ziet hij dat leugenachtigheid en hypocrisie, en hebzucht en egoïsme hier net zo welig tieren als in de Sovjet-Unie. Het systeem doet er niet zoveel toe, de mens is overal hetzelfde. Dat is het kernpunt in deze roman.’

vriendjespolitiek
Waterdrinker heeft het in zijn boek over een ‘gouden rioolstelsel’. ‘Als je enigszins weet hoe Nederland werkt, dan blijkt er veel gepaard te gaan met vriendjespolitiek, elkaar kennen. Daar staat dat gouden riool voor. De armenloterij gebruikt liefdadigheid om zelf rijk te worden. Heel rijk. En dat berust behoorlijk op waarheid. Ik vind dat wringen. Dit soort hypocrisie heb ik al heel vaak meegemaakt. Mensen die a zeggen en b doen, en er voor de buiten-

De rat van Amsterdam
PIETER WATERDRINKER. UITG. NIJGH & VAN DITMAR, AMSTERDAM 2020. 592 BLZ. € 26,99

dat je begrip kunt kweken voor mensen die je niet begrijpt. Ik beschrijf een lege, materialistische wereld, maar de hoofdpersoon, al is hij zelf ook opportunistisch, zoekt bijvoorbeeld wel zin bij schrijvers als Chateaubriand, die later in zijn leven terugkeerde tot het christendom. En de moeder van de hoofdpersoon vindt troost in haar Russisch-orthodoxe geloof. We zien in Europa nu verwarring: welke moraal moeten we aanhangen, en waar halen we die vandaan? Ik denk dat er een slingerbeweging terugkomt, dat we weer meer het belang van het christelijke erfgoed van Europa zullen inzien. Deemoed, matiging, liefde, daar moeten we weer bij uitkomen.’

snackbar

In *De rat van Amsterdam* gaat het ook over de verschillende klassen in een samenleving, de kloof tussen arm en rijk. In een prachtige scène gaat Ruben met zijn rijke klasgenoten naar de snackbar, waar zijn vader achter de balie staat. Zowel vader als zoon schaamt zich.

Vanwaar die interesse voor klasseverschillen? ‘Dat zit in al mijn boeken. Mijn ouders hadden vroeger een hotel, en dan denk je: zo zo. Maar mijn vader was gewoon kok, hij stond achttien uur achter het fornuis. Mijn moeder deed de kamers, en mijn broertjes en ik hielpen ook. Het was werken, werken, werken. Op het christelijk lyceum in Haarlem, tussen de kinderen van advocaten en artsen, heb ik het sociale verschil wel gevoeld. Zo pluk je als schrijver ook uit je eigen leven en dat strooi je door je boeken heen.’

Nederlandse schrijvers zijn vaak links en behoren tot de elite. Voelt u enige verwantschap met hen? ‘Ik ben anti-elitair, niet links en ook niet rechts. Apolitiek. Het gaat mij om het lot van de mens, om zijn tragedie. Als je politiek vermengt met literatuur krijg je rotzooi. Maar ik ben wel geëngageerd, ik doe uitspraken over de wereld waarin ik leef. Ik wil entertainen met mijn boeken, maar ik wil lezers ook deelgenoot maken van mijn bestaan en mijn blik op de wereld.’

U hebt weleens de kritiek gekregen dat u sterke verhalen vertelt die niet altijd geloofwaardig zijn. ‘Ik ben blij dat je daarover begint, want dit komt voort uit een totaal onbegrip van het land waar ik woon. Rusland is een andere wereld, er wordt op een andere manier gedacht en gereageerd. Waargebeurd is geen excuus, heeft Gerard Reve ooit gezegd, en daarom trap ik geregeld op de rem als schrijver, want de werkelijkheid is hier heel vaak ongeloofwaardig. Rusland is zo’n krankzinnig land. Ik zeg weleens: het kapitalisme noch het communisme, maar het surrealisme is hier aan de macht.’ ■

wereld nog mee weggkomen ook. Ik vraag me af of dit tijdperk nu niet voorbij is, of dit nog wel getolereerd gaat worden.’

Waarom denkt u dat het tij keert? ‘Het begon met de verkiezing van Donald Trump. Je kunt zeggen: hij is een gevaarlijke gek, maar de mensen die op hem hebben gestemd, hadden hun redenen. Hetzelfde geldt in Europa. Heel veel mensen zien op tv mensen over moraal praten die in een uurtje meer verdienen dan waar zij een maand voor moeten werken. Als je ronduit zegt: ik ben een rechtse bankier, ik wil gewoon mijn zakken vullen, dan snap ik het, maar mensen die zich voordoen als feministisch, multiculti en menslievend denken net zo goed vooral aan zichzelf. Met dit boek trek ik wel wat maskers af, denk ik.’

Bent u cynisch over mens en maatschappij? ‘Nee. De hoofdpersoon spreekt in het laatste hoofdstuk uit dat hij mededogen, compassie voelt voor de andere ratten. Dat kan ik wel delen. Ik denk ook niet dat literatuur geboren kan worden uit haat. Je probeert juist te begrijpen. Ik portretteer heel verschillende mensen, visies en uitgangspunten, zonder stelling te nemen. Aan de goede kant willen staan betekent juist

DRAMA • JAAP-HARM DE JONG BEELD SEPTEMBER FILM

Als je vader als vrouw verder wil

Als het moment is aangebroken dat Emma, samen met haar moeder en oudere zus Caroline, opnieuw haar vader Thomas zal ontmoeten, heeft ze demonstratief een sjaal om haar hoofd gebonden.

Even daarvoor heeft ze gehoord dat hij in vrouwenkleden zal verschijnen. Zo wil ze hem niet zien. Het gesprek dat ze vervolgens voeren, onder leiding van een maatschappelijk werker, is moeizaam. Als Thomas aangeeft dat hij voortaan Agnete genoemd wil worden, wordt het zijn ex-vrouw te veel. Ze stormt de kamer uit. Als het gesprek even later hervat wordt, stelt moeder een afscheidsritueel voor om zo Thomas gedag te kunnen zeggen. Dit schiet Caroline in het verkeerde keelgat: ‘Ik ga geen afscheid nemen van mijn vader die niet dood is!’ Uiteindelijk zitten alleen Emma en haar vader nog in de kamer. Om zijn dochter verder ongemak te besparen, wil hij vertrekken. ‘Wacht’, roept ze hem toe, ‘beloof je dat je m’n vader zult blijven?’ ‘Ja’, is zijn antwoord, ‘dat belooft ik!’ Pas dan durft ze de sjaal van haar hoofd af te halen. Daar staat haar vader. Net als Emma zie je hem voor het eerst. Gedurende de hele scène waren er slechts korte indrukken zichtbaar. Een schuchtere toenadering. De afspraak dat ze elkaar weer zullen ontmoeten.

worsteling

A Perfectly Normal Family kiest consequent dit perspectief van Emma. Haar worsteling als ze Thomas Agnete ziet worden, terwijl Agnete toch haar vader blijft. Regisseur Malou

Reymann kan hierbij putten uit eigen ervaring. Ook haar vader koos ervoor verder als vrouw door het leven te gaan. Bij Thomas was dat verlangen al veel eerder onderhuids aanwezig. Daarom is de schok zo groot als hij uiteindelijk uit de kast komt. Hij heeft zelfs al de eerste stappen gezet richting een transitie. Voor zijn vrouw en dochters is het onmogelijk zijn tempo bij te houden. Van hen allemaal begrijp je wat ze voelen en doen. Hoe treurig de situatie ook is die ontstaat, een andere oplossing lijkt er domweg niet. Reymann levert er een ingetogen verhaal mee af. Van een zekere afstand, maar ook met warmte hoe een man zijn weg vindt richting het worden van een vrouw en een meisje in deze verwarrende omstandigheden haar weg zoekt richting een nieuwe verhouding tot zichzelf en haar vader. Geen lichte kost, maar wel een ontroerend inblikje in hoe mensen het leven aangaan. Onvolmaakt. Met boosheid én liefde. Zodat het pijn doet en ook troost. ■

A Perfectly Normal Family

★★★★☆
REGIE: MALOU REYMANN. MET KAYA TOFT LOHOLT, MIKKEL BOE FØLSGAARD, E.A. 97 MINUTEN. KIJKWIJZER: ALLE LEEFTIJDEN. IN 32 BIOSCOPEN.

- + ontroerend verhaal
- + gaat moeilijke vragen niet uit de weg

De messias verschijnt op een schoolplein in Christchurch, Nieuw-Zeeland, en verover het hart van juf Sophie.

LITERATUUR • RIEN VAN DEN BERG

Deze Jezus gaat de wereld niet redden

Nadat de hele wereld twaalf minuten in volledig duister gehuld is, staat er ineens een man op een schoolplein. Juf Sophie stapt op hem af. Het blijkt Jezus.

Het is geen spel van de auteurs van deze roman, *Zeg maar Joe*. De schrijver is zakenman Martin van Es, die de hulp inriep van ghostwriter Andrew Crofts. Van Es interviewde voor dit boek tal van leiders over de vraag wat zij zouden doen als zij de macht hadden om de wereld beter te maken. Hij kwam kennelijk tot de conclusie dat er, om de wereld echt beter te maken, ingrijpen van hogerhand nodig is. Of in elk geval: van buitenaf. De auteurs kiezen het wereldtoneel voor hun verhaal. Terwijl de grootmachten elkaar in een greep houden, roept de Chinese dissidente en zakenvrouw Yung Zhang een groep van twaalf mensen bij elkaar die wereldleiders zijn, elk op hun eigen vakgebied: gezondheidszorg, religie, informatietechnologie ... Het is een denktank voor wereldverbetering. Maar echt vlotten wil het niet. Yung Zhangs echtgenoot, Liang, zit bijvoorbeeld in een Chinese martelgevangenis, zichzelf heeft hun riante buitenverblijf in Nieuw-Zeeland tot een hightech fort omgebouwd omdat de geheime diensten ook naar haar op zoek zijn. Daar nodigt zij haar denktank uit. Het is duidelijk dat de sympathie van de schrijvers bij deze twaalf wereldverbeteraars ligt. Maar ook dat ze uiteindelijk geen schijn van kans maken in het krachtspel van de grootmachten. De Twaalf hebben een messias nodig. Die verschijnt op een schoolplein in Christchurch, Nieuw-Zeeland, en verover het hart van juf Sophie – en dan begint er een snel verteld verhaal, vol toespelingen op de Bijbel, met de nodige spanning: ook onder deze twaalf zal

Martin van Es riep voor ‘Zeg maar Joe’ de hulp in van een ghostwriter.

Zeg maar Joe
MARTIN VAN ES EN ANDREW CROFTS.
UITG. LONDON BOOKS, BODEGRAVEN
2020. 344 BLZ. € 22,50

- + verhaal met vaart en ambitie
- de preek ontsiert het verhaal
- zelfverlossing is geen oplossing

een Judas zitten. En iedereen weet hoe het tweeduizend jaar geleden met Jezus afliep. Af en toe is de Jezus van Van Es en Crofts behoorlijk gevat. Uiteraard wordt hij als wonderdoener en zelfverklaard Zoon van God in deze

Literair valt er op deze roman het nodige af te dingen.

eeuw van massamedia een mondiale ster. In een wereldwijd uitgezonden televisieshow stelt de interviewer hem de vraag naar de Drie-eenheid. Daar weet deze Jezus (‘Zeg maar Joe’) niks van. ‘Die is verzonnen door de kerk, omdat ze in hun logica paste. God is gewoon God en dat is de Heilige Geest. Daar bestaat geen ver-

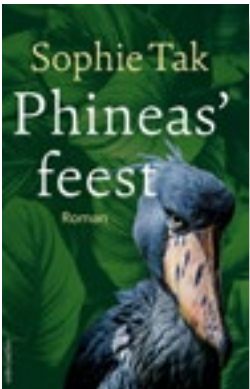
schil tussen. En God is ook zijn Zoon, door hun nu voor de tweede keer naar deze planeet gestuurd.’ Op dat antwoord kun je een paar theologische tanden stukbijten.

afhaken
Literair valt er op deze roman het nodige af te dingen. Van Es is zakenman, geen schrijver, erger nog: een man met een boodschap. Hij heeft veel te vaak de behoefte om dingen uit te leggen. De verbindende schakel tussen Joe, Sophie en Yung Zhang is Hugo, het zoontje van Yung, die bij Sophie in de klas zit. Het is een eenzestig kind, zonder vriendjes. Als Yung hem aan de telefoon heeft, en hem vraagt of hij dat weekend vriendjes mee wil nemen naar huis (omdat zij het te druk heeft met de wereld redden), zegt hij dat hij niemand zou weten. ‘Yung voelde een steek van verdriet.’ Hugo vraagt Joe en Sophie mee. Een paar bladzijden later vraagt juf Sophie aan Hugo of hij niet liever iemand anders zou meenemen. ‘Hugo trok een vies gezicht bij de gedachte dat hij een van zijn klas-

genootjes aan zijn moeder en haar vrienden zou moeten voorstellen.’ Kennelijk vertrouwt Van Es niet op zijn eigen pen, zodat hij het punt nóg eens, expliciet wil maken. Van de erotische spanning tussen Joe en Sophie moet je als lezer keer op keer meegenieten. Joe kan Sophies hand niet aanraken of golven van nooit eerder gevoeld gevoel nemen bezit van haar. Van Es krijgt er kennelijk geen genoeg van. De lezer wel. Maar de belangrijkste reden om af te haken is de theologische. De messias van Van Es is uit op een aards koninkrijk. Hij wil ‘deze wereld een betere plek maken’, en zijn oplossing is in de kern consuminderen. Als hij op de laatste bladzijden ten hemel vaart – dit is nauwelijks een spoiler – laat hij een in de kern onveranderde aarde achter, die terug zal vallen in oude patronen. Dat komt vooral doordat Van Es hem een boodschap van zelfverlossing laat prediken. En eigenlijk weet je dat al, als je nog maar amper aan het boek begonnen bent: deze Jezus gaat de wereld niet redden. ■

LITERATUUR • TINEKE GOEDHART

De strijd in het hoofd van Johannes

Phineas' feest
SOPHIE TAK.
UITG. AMBO|ANTHOS,
AMSTERDAM 2020.
331 BLZ. € 21,99

Phineas' feest is een intrigerend boek. De strijd in het hoofd van Johannes, de (herkenbare) menselijke tekorten van zijn ouders en zussen: het wordt ongekunsteld verteld. Sophie Tak heeft een fijne pen en schetst heel gewone mensen, die toch niet zo gewoon zijn als je dieper graaft. Het gaat in dit geval om de familie Ouwenaar, met vader Hilmar, moeder Tanneke, zoon Johannes en zussen Adeliën en Lea. Het verhaal speelt rond het kraamfeest voor Phineas, het jongste kind van Lea. De ‘verstoten zoon’ Johannes maakt daar zijn opwachting, na 20 jaar zwerfvers bestaan. Ook vader Hilmar heeft twintig jaar in radiostilte geleefd, weg van zijn gezin. Met recht dus een

verscheurd gezin, en dat heeft ieder op zijn eigen manier beleefd en verwerkt. Elk gezinslid komt aan het woord, en alle lijntjes én alle familieleden komen in het boek bij elkaar. Knap gedaan door Sophie Tak, die met *Phineas' feest* haar debuut aflevert. Stukje bij beetje ontvouwt zich de gang van zaken: Waarom ging Johannes weg? Wat was de rol van Lea? Welke waarheden geloofde Adeliën? Hoe kon Hilmar iedereen in de steek laten? Hoe groot was de klap die Tanneke moest verwerken? Een interessant gegeven, om één verhaal door vijf paar ogen te bekijken én de invloed op vijf levens te beschrijven. Op een subtiele manier sleurt Sophie

Tak je het verhaal in. Het hele gezin is beïnvloed door het ‘zwarte schaap’ en vecht er op zijn eigen manier tegen. Geestesziekte is nooit zwart-wit, er is altijd een context, een omgeving en er zijn meerdere belevingen van de waarheid. Tak zet ze allemaal op een rijtje. Al lezend ga je de tragische figuur Johannes snappen, maar ook zijn ouders en zijn zussen. Opeens merk je hoe vilein een geestesziekte werkt, hoe je voor de gek gehouden kunt worden. Hoe gevaarlijk het ook kan zijn. Tegen het einde van het verhaal is iedereen bij elkaar. Of in elk geval vlák bij elkaar. Tak vertelt soms juist niets en laat je eigen verbeelding

werken. Dat geldt ook voor de actie van Johannes op het einde; die is een beetje luguber en in elk geval gestoord. Maar niet zodanig dat de rest van het boek onleesbaar wordt. Het geeft des te meer aan dat Johannes in een andere realiteit leeft. *Phineas' feest* maakt op een knappe manier de verknijpte wereld van Johannes invoelbaar.

- + ingenieus inkijkje in een geestesziek hoofd
- de laatste pagina's

DICK SCHINKELSHOEK BEELD WIKICOMMONS / HARALD ROSSA EN ISTOCK
Tweewekelijkse rubriek over geloof en theologie

Waarom het belangrijk is dat Jezus Joods was – en we echt moeten stoppen met uitgeven van losse nieuwe testamentjes.

Broederlijk staat Jezus naast een SA-man met staalhelm (links) op deze Duitse kansel uit de jaren dertig (Martin Luther Gedächtniskirche, Berlijn).

Theoloog Hendrik Berkhof (1914–1995) tijdens de doop van prins Maurits in 1968.

Is het Nieuwe Testament niet meer dan een verklarende woordenlijst achter in de Hebreeuwse Bijbel?

Op die manier kan iedereen dus zijn eigen Jezus fabriceren, zei een vriend van mij een beetje kritisch. Twee weken geleden noemde ik in deze rubriek de oproep om nu ‘witte’ Jezusafbeeldingen te verwijderen onzinnig. Witte (en zwarte, en Aziatische) beelden van Jezus kun je juist zien als het resultaat van het werk van de Heilige Geest, schreef ik. Ze zijn het bewijs ervan dat het evangelie in iedere cultuur zijn weg vindt. ‘Maar maak je het daarmee niet te onbelangrijk dat Jezus een Jood was?’, vervolgde mijn vriend. Want dat betekent toch ook iets? Ik heb dat wel genoemd, twee weken geleden: dat Jezus een Joodse man was, die in Palestina leefde in wat wij nu de eerste eeuw noemen. Maar moet je aan dat Joods-zijn van Jezus niet ook consequenties verbinden voor jouw eigen Jezusbeeld? Als een soort basis. Anders heeft straks iedere cultuur zijn eigen Jezus.

Wie Jezus werkelijk was, en wat Hij gedaan en gezegd heeft, is een vraag ‘die elk volwassen christelijk geloof zichzelf moet stellen’, schrijft bijbelwetenschapper Tom Wright in zijn boek *Simply Jesus* (2011, in het Nederlands vertaald als *Gewoon Jezus*). Immers: ‘Is ons gevoel bij Jezus als een aanwezigheid die verstoort maar ook heelt, die confronteert maar ook troost, niet simpelweg een uiting van onze verbeeldingskracht?’ Dat is een terechte vraag. Al onze afbeeldingen, gedachten en beweringen over Jezus – of die nu wit zijn of zwart, gereformeerd of katholiek, progressief of conservatief – lopen ernstig het risico niet meer dan een vrome fantasie te zijn. Tenminste, als we ze niet verbinden aan wie Jezus werkelijk was, en wat Hij werkelijk wilde.

Een gruwelijk voorbeeld van hoe mensen met Jezus aan de haal kunnen gaan, laat de Joods-Amerikaanse wetenschapper Susannah Heschel zien in haar schokkende boek *The Aryan Jesus* (2008). Ze vertelt hoe Jezus door serieuze theologen in nazi-Duitsland niet slechts werd ‘gewhitewashed’, maar zelfs werd gezuiverd van zijn Joodse wortels. Sommige theologische charlatans in die dagen beweerden dat Jezus helemaal geen Joods bloed had. Dat was voor de meeste theologen en kerkleden iets te heftig. Maar dat Jezus gewaarschuwd had voor het Joodse gevaar en daarvan zelf slachtoffer was geworden, stond toch wel als een paal boven water. Er was volgens velen een nieuwe reformatie nodig, eentje die Jezus en de kerk voorgoed zou bevrijden uit de ketenen van het jodendom. En die Duitsers en andere Noord-Europeaanen vanaf de preekstoel zou oproepen de strijd van Jezus tegen de Joodse invloeden voort te zetten. Op zaterdag 6 mei 1939 richtte een groep lutherse theologen en betrokken kerkgangers – niet toevallig op kasteel de Wartburg, waar Luther aan zijn Duitse bijbelvertaling had gewerkt – daarvoor een serieus wetenschappelijk instituut op: het Institut zur Erforschung und Beseitigung des jüdischen Einflusses auf das Deutsche kirchliche Leben (‘instituut ter onderzoek en inperking van de Joodse invloed op het Duitse kerkelijke leven’). Het instituut produceerde tal van boeken en artikelen en bleef tot 1945 in bedrijf. Heschel concludeert: in dezelfde jaren dat de nazi’s probeerden Europa te zuiveren van de Joden, deden de Duitse theologen hetzelfde in de theologie en de kerk. Verzet daartegen kwam slechts van enkelingen, zoals de lutherse theoloog Dietrich Bonhoeffer en de katholieke bisschop Clemens August Graf

von Galen. De anti-Joodse visie op Jezus beantwoordde blijkbaar aan het gevoel van veel gelovigen.

Wat betekent het voor christelijk geloven dat Jezus Joods was, en tweeduizend jaar geleden leefde in het door de Romeinen bezette Palestina? Het betekent op zijn minst dat God geen ander volk koos. Het christelijk geloof vindt zijn kern uiteindelijk niet in allerlei eeuwige waarheden en principes, maar in een historische gebeurtenis: God die mens werd. God koos daarvoor geen Germanen (tot ergernis van de nazi’s), geen Grieken of Romeinen. En ook geen Nederlanders of Amerikanen. Die kunnen hooguit in afgeleide zin ‘volk van God’ zijn: via Jezus Christus ‘in Israël ingelijfd’. Alleen al daarvoor zijn christenen aan Israël ‘indebted beyond all possibility of repayment’, aldus de Engelse schrijver C.S. Lewis in zijn prachtige Engels. De kerk is Israël iets verschuldigd wat ze met geen mogelijkheid kan afbetalen. En al eeuwen daarvoor, toen de mensenwereld na de torenbouw van Babel in volkeren versplinterd was geraakt (Genesis 11), had God niet de trotse piramidebouwers van Egypte uitgekozen om een verbond mee te sluiten, maar een tamelijk onbekend slavenvolk. ‘God is klein begonnen’, merkt de hervormde theoloog Hendrik Berkhof op in zijn boek *Christelijk geloof*. (Nederlands-hervormde theologen hebben na de oorlog voorop gelopen in het nadenken over Israël en de kerk.) Van dit kleine Israël maakte God een ‘proeftuin’, stelde Berkhof, waarvan de hele wereld de vruchten zou kunnen plukken. Zo kun je God leren kennen: via Israël – en de centrale figuur daarbinnen, Jezus Christus. Dat het grootste deel van de Joden Jezus zou verwerven,

kwam aldus Berkhof – en ook Wright – door diens ongehoorde pretentie dat Hij nu het Israël belichaamde dat tot dusver in de deal met God in gebreke was gebleven. Dit wegblijven van het Jodendom bij Jezus moet volgens Berkhof voor christenen een permanent steentje in de schoen zijn: ook al heb je het nog zo fijn in de kerk, er mist iets cruciaals. Maar al gaan jodendom en christendom nu gescheiden wegen, wil je begrijpen wie Jezus was, dan moet je dus iets van het verhaal van die deal tussen God en Israël weten. Zoals heel veel Joodse jongens had Jezus zeer grondig les gekregen in de joodse geschriften, schrijft Wright. ‘En tegen de tijd dat hij volwassen was, kende Hij ze van buiten en had Hij zijn eigen conclusies getrokken over wat ze betekenden.’

Dat betekent dus dat je weinig zinvol over Jezus kunt zeggen als je de blijvende betekenis van het Oude Testament niet erkent. Laat dit nu een deel van de christelijke bijbel zijn dat christenen niet alleen in nazi-Duitsland maar ook vandaag soms liever vergeten ... Je hoeft niet zover te gaan als de hervormde theoloog Arnold van Ruler, die ooit het Nieuwe Testament het verklarende woordenlijstje achter in het Oude Testament noemde (dat deed hij om een punt te maken). Maar misschien kunnen bijbelgenootschappen wel stoppen met het uitbrengen van losse Nieuwe Testamenten, zoals de in 2016 overleden theoloog Henk Vreekamp meermaals bepleit heeft. Zoals je Jezus niet begrijpt zonder zijn Joodse achtergrond, is een los nieuw testamentje uitgeven toch een beetje hetzelfde als alleen het slothoofdstuk van een spannende detective op de markt brengen.

Het Margaretha Consort markeert de coronatijd met een nieuwe cd.

KLASSIEK • MARGARETHA COORNSTRA BEELD JONNA LUBBERTS

Angst, rouw en troost

Al zijn de coronamaatregelen versoepeld, de gevolgen voor muziekensembles blijven dramatisch. Zo is een Monteverdi-project van het Margaretha Consort naar 2021 verschoven. Om toch 'voeling' met het publiek te houden én de financiële perikelen te ondervangen, besloot gambiste en ensembleleider Marit Broekroelofs tot een cd met liefdevolle troostmuziek: *Sweet Quarantine*.

Een fantastische uitdaging voor een ensemble dat zich toelegt op het zeventiende-eeuwse repertoire: de Mariavespers van Claudio Monteverdi. Uitgegeven in 1610 als een kleurrijke bundel muziekstukken, met veel vrijheid voor de uitvoerenden qua muzikale bezetting. Maar helaas: de coronamaatregelen zijn nog te restrictief, zo ondervond het Margaretha Consort. 'Ons vak is nu eenmaal een dichtbij-vak', verzucht artistiek en zakelijk leider Marit Broekroelofs. 'Als je de Mariavespers op anderhalve meter afstand van elkaar moet uitvoeren, heb je een podium nodig van een halve kilometer. We moesten alle concerten naar 2021 verschuiven.'

In het begin overviel het gezelschap 'een soort gelatenheid', zoals ze het noemt. 'Maar die maakte al gauw plaats voor een soort kriebel: jongens, muziek maken, scheppend bezig zijn! Om ons heen zagen we allerlei initiatieven opduiken zoals die huiskamerfilmpjes, het ene nog leuker dan het andere. Even dacht ik: zullen wij óók ...? Maar ik heb daar geen ervaring mee en was wat huiverig om zoiets van m'n muzikanten te vragen. Bovendien vereist dat strakke afspraken over pitch en metronoomcijfer. En al vind ik de metronoom een prachtig hulpmiddel bij het studeren, tijdens repetities gaat-ie toch de muzikaliteit in de weg zitten.' Kortom, dit paste niet bij het Margaretha Consort, besloot Broekroelofs. 'Maar toen dachten we: wat als we nou op onze manier muziek maken en die op cd zetten?' Zo ontstond *Sweet Quarantine*, coronaproof opgenomen en uitgebracht in eigen beheer.

coronageluid

Een cd maken in coronatijd bleek trouwens ook geen sinecure. Eerst zou een kerk in Barneveld als opnamelocatie dienen. 'Maar in de veiligheidsregio Barneveld mochten er officieel nog geen zangers en blazers bij. Omdat wij één zanger en twee blazers hadden, moesten we een ontheffing regelen. Daarvoor hebben we een protocol met voorzorgsmaatregelen onderkend, waarin was vastgelegd hoe we de onderlinge afstand gingen bewaren en waarmee we alles zouden ontsmetten en wat we allemaal wel of niet gingen aanraken.'

Ensembleleider Marit Broekroelofs: 'De cd klinkt wat kwetsbaarder, en juist dat heeft eigenlijk wel iets.'

Vervolgens regelde het Margaretha Consort de praktische afwikkeling met de locatieraad van de betreffende kerk. 'Op maandag 8 juni zouden we gaan opnemen. De producer had alles ingepland, de apparatuur stond klaar. En op zondagavond 7 juni om 22.00 uur belde het hoofd van de locatieraad: "Het spijt ons verschrikkelijk, maar het gaat niet door. Ik ben teruggedrukt van hogerhand." Ja, dat was erg, hoor! Maar die man kon er niks aan doen, hij vond het zelf ook afschuwelijk.'

'Gelatenheid maakte al gauw plaats voor een soort kriebel.'

Toch bleek de redding nabij. Een zangeres van het Margaretha Consort, woonachtig in Kootwijk, opperde om het bij 'haar' Hervormde Dorpskerk te proberen. 'En dat lukte! Alles ging heel gemoedelijk, met een bestuur dat meteen zei: "Natuurlijk jongens, kom maar!" en een behulpzame koster. Het is een schattig klein kerkje, dertiende-eeuws, met een houten zoldering. Daardoor mis je natuurlijk de weidse akoestiek van die kerk in Barneveld, dus hebben we eerst alle stoelen naar buiten gesjouwd om toch wat galme te creëren. Qua opstelling was het ook best ingewikkeld, nu we twee meter afstand van elkaar moesten houden; dat heeft gevolgen voor de klank. Maar in zware tijden moet je nu eenmaal concessies doen. En zo kreeg *Sweet Quarantine* een beetje 'een coro-

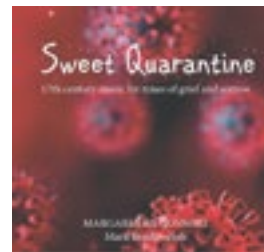
nageluid', zeggen we zelf. Het klinkt wat kwetsbaarder, en juist dat heeft eigenlijk wel iets.'

klein houden

Ook inhoudelijk verklankt *Sweet Quarantine* de beklemming en het verdriet die een pandemie oproept. Maar naast angst en rouw is er ook ruimte voor troost en hoop. 'We spelen muziek uit de zeventiende eeuw, toen iedereen in zijn leven weleens te maken kreeg met een epidemie', merkt Broekroelofs op. Uit de Pathodia van Constantijn Huygens horen we Psalm 43: 'Quare tristis es?', 'Mijn ziel, waarom ben je zo onrustig?' waarna de psalmist vervolgt: 'Hoop op God, dan zal Hij je rust geven.' Blokfluitist Sascha Mommertz arrangeerde Jacob van Eyck's Variaties over Dowland's 'Lachrimae Pavan' voor renaissance-tenorblokfluit, viola da gamba en luit. 'Want onze organist woont in Spanje en kon dus niet komen. Dus deden we weer een concessie, door de basso continuo heel klein te houden.' De Lachrimae Pavan is overigens meer bekend als 'Flow, My Tears' van John Dowland; hiervan maakte het Margaretha Consort een videoclip in ingetogen zwart-wit. Nog een markante track is de 'Elegy upon the Death of Queen Mary' van Henry Purcell: 'Koningin Mary stierf namelijk aan de pokken, zij was ook een epidemieslachtoffer'. *Sweet Quarantine* eindigt met het koraal van Hans Leo Hassler, 'Von Gott will ich nicht lassen'. Broekroelofs maakte zelf een arrangement waarin ze tevens een stukje van Schütz verwerkte. 'Heinrich Schütz heeft over dit zelfde koraal een motet geschreven. Maar daarvoor zouden we twee sopranen en een bas nodig hebben. En die bas kon er niet meer bij, want

we mochten met maximaal vijf mensen spelen. Tja, ook dat hoort erbij: dat je voorlopig niet alles kunt doen zoals je eigenlijk zou willen. Maar 'Von Gott will ich nicht lassen' vonden we erg toepasselijk, omdat het lied ontstond in de tijd dat er in Noord-Duitsland een pestepidemie woedde met 120.000 slachtoffers.' Door de beperkte oplage van duizend exemplaren is *Sweet Quarantine* alleen tijdelijk verkrijgbaar, voor een mooie 'coronaprijs'. 'Dat maakt het meteen tot een cd die deze periode markeert. En ja, natuurlijk steun je ons met de aankoop, zodat we als Margaretha Consort naderhand hopelijk ons werk weer kunnen doen. Maar dit is vooral een gebaar naar ons publiek, nu we geen concerten geven. Als troost én een statement dat er altijd hoop is.'

>> De presentatie van *Sweet Quarantine* vindt 17 augustus in besloten kring plaats in het Drents Museum (Assen). De cd is als onderdeel van een crowdfundingactie verkrijgbaar via www.margarethaconsort.nl

Sweet Quarantine

MARGARETHA CONSORT. EIGEN BEHEER

EEN KENNISMAKING MET JAZZ

JOHAN BAKKER BEELD AFP / ELEONORE BAKHTADZE

Alles draait om improvisatie

Muziekrecensenten vertellen deze zomer over verschillende muzikale genres. Vandaag het tweede deel: jazz.

Wat is jazz?

Jazz is muziek van hier en van nu. Alles draait bij jazz om improvisatie, jazzmuzikanten componeren terwijl ze optreden. Jazz heeft zowel een amuserende als een artistieke component. Jazz weerspiegelt menselijke emoties van diepe droefenis tot uitbundige blijdschap. Het genre komt bovendien in de buurt van spirituele en religieuze gevoelens, soms ingehouden en sober, vaak in oprechte vreugde die, mits de juiste ingrediënten aanwezig zijn, kan overgaan in regelrechte extase. Maar de beste jazz kenmerkt zich door vrijheid in gebondenheid.

Wat is de geschiedenis van de jazz?

Jazz ontstond rond 1900 in het zuiden van de Verenigde Staten als gevolg van de slavernij. In en rond de stad New Orleans voegden muzikanten de beste elementen uit verschillende muzikale tradities samen: nadrukkelijke ritmes en vijftonige ladders uit Afrika, mars- en orkestmuziek uit Europa en traditionele volksmuziek uit Amerika. De uit Afrika afkomstige slaven werden verhandeld via de West-Indische eilanden en langs die route kreeg jazz ook nog Latijns-Amerikaanse invloeden mee. De oervorm van jazz is de blues: een eenvoudige en duidelijke structuur waarin de 'blue note' (die niet in de westerse toonladders voorkomt) de begeleidingsakkoorden domineert. Na het spelen van een thema volgt een improvisatie aan de hand van de akkoorden die bij dat thema horen. Een uit Afrika afkomstig ritme bepaalt de cadans van de blues, zodat die uitnodigt tot bewegen. In de beginjaren bepaalde blues de sfeer in het café en het bordeel, gospel deed dat in de kerk. Blues zwelgt in zelfbeklag, gospel reikt muzikaal en tekstueel hoger naar verlossing en vaak met wat meer akkoorden. Ook de gospel heeft een spontaan karakter met vraag- en antwoordzang door solist en koor. De uitvoering is afhankelijk van de sfeer van het moment. Jazz is dus een rechtstreeks gevolg van de slavernij, maar ook toen de jazz Amerika begon te veroveren, kregen muzikanten nog vaak te maken met tegenwerking. Zwarte muzi-

kanten werden op het podium gedoogd, maar in de meeste hotels geweigerd. In het publiek zaten zwarte en witte bezoekers gescheiden van elkaar. Trompettist Louis Armstrong, een van de eerste grote jazzmuzikanten, bleef altijd lachen en werd omarmd door het publiek, zangeres Billie Holiday hield niet van schone schijn en confronteerde de zalen waar ze optrad met het hartverscheurende lied: 'Strange Fruit' (over gelyncchte Afro-Amerikanen die in bomen zijn opgehangen). In de jaren vijftig bedachten Charlie Parker en Dizzy Gillespie in New York de bebop, snelle gecompliceerde jazz, met veel akkoordwisselingen

en solisten die elkaar uitdaagden in inventiviteit en snelheid. Dankzij de filmindustrie in Hollywood ontstond aan de westkust van de VS in diezelfde periode een toegankelijker stijl, de zogenaamde cool jazz. In de jaren zestig kreeg de drang naar vrijheid muzikaal gestalte in de free jazz. Dankzij mengvormen als fusion, jazzrock, souljazz, funkjazz, jazzdance, hiphopjazz bereikt jazz inmiddels weer een jong publiek.

Wat is er zo leuk aan jazz?

Herken je het gevoel dat je al dagenlang naar popmuziek luistert, als muzikaal behang waar je nooit echt blij meer van wordt? Dat je je realiseert dat je al heel lang geen nummer

meer hebt gehoord dat je zo raakte dat het je leven veranderde? Dat je wanhopig je heil zoekt bij klassieke muziek en langs die weg in hogere sferen probeert te raken, maar halverwege een lange Wagner-opera denkt: dit gaat vast over grote, belangrijke en ware dingen, maar met wat ik denk en doe heeft het nauwelijks raakvlakken? Of dat je klassiek en pop beide wel mooi vindt, maar dat die twee werelden maar niet bij elkaar willen komen in je hoofd? Dan raad ik je aan je eens serieus te gaan verdiepen in de rijke wereld van de jazz. Luister bijvoorbeeld naar een souljazzband met een ronkend Hammondorgel dat helemaal losgaat en

Miles Davis aan het werk in 1969. De trompettist overleed in 1991.

Louis Armstrong in opperbeste stemming, zoals hij vaak was.

ervaar opnieuw de diepe vreugde die je had toen je op je veertiende van je sokken werd geblazen door je favoriete muziek. Of luister naar een geïmproviseerd recital van pianist Keith Jarrett die meer diepte en gevoel uit zijn mouw schudt dan Mozart in zijn hele leven bij elkaar kon schrijven. Jazz verenigt het beste uit verschillende muzikale werelden. Jazz laat je dansen, laat je huilen, jazz houdt van zelfspot, maar jazz kan ook troosten en verwonderen. Jazz brengt gevoel en verstand in evenwicht. Wat er zo leuk is aan jazz? Alles!

Welke jazzjuwelen moet ik luisteren?

Hoger dan John Coltrane (1926-1967) kun je niet reiken. In de jaren zestig werd zijn muziek steeds vrijer en concentreerde hij zich op God, het universum en het hiernamaals. Coltrane's ultieme meesterwerk *A Love Supreme* nam hij twee jaar voor zijn vroege dood op. Het laatste stuk van dat album is het prachtige 'Psalm'. De soloconcerten van Keith Jarrett (1945) zijn legendarisch geworden. Lange titelloze improvisaties werden gevolgd door eigenzinnige bewerkingen van musicalliedjes, volkswijsjes en gospelnnummers. Een van de mooiste voorbeelden is 'The Sun Whose Rays'. Herbie Hancock (1940) bewijst met 'Cantaloupe Island' dat een eenvoudig, pakkend thema voldoende is voor een eindeloze improvisatie. Hancock's herkenbare piano-intro is een van de meest gesampelde muziekfragmenten. 'Cantaloupe Island' vertegenwoordigt de ongecompliceerde muzikale vreugde van een eeuwige zomer op een tropisch eiland.

De 'Picasso' van de jazz uitgelicht

Miles Davis (1926-1991) belichaamt de kracht en de veelzijdigheid van jazz. Alles draaide bij de trompettist en bandleider om de muziek, hij weigerde zijn publiek te entertainen en keerde de zaal regelmatig de rug toe. Davis bepaalde verschillende malen de richting van de jazz (*Birth Of The Cool*, het op kerktoonladders gebaseerde *Kind Of Blue* en de experimentele jazzrock van *Bitches Brew*). Op het hoogtepunt van zijn roem werd Davis voor de deur van een jazzclub in New York, waar zijn naam in neonletters op de gevel stond, in elkaar geslagen door witte agenten. Davis sprak zich krachtig uit tegen racisme. In zijn bands speelden zwarte en witte muzikanten: kwaliteit stond altijd voorop. Toen iedereen meende dat jazz morsdood was, verraste Miles Davis in 1986 met het naar de Zuid-Afrikaanse aartsbisschop en mensenrechtenactivist genoemde album *Tutu*. Als bewijs dat de muziek zich voortdurend ontwikkelt, maar dat de ziel van de jazz springlevend is gebleven. ■

Filmrecensent Jaap-Harm de Jong bespreekt deze zomer negen films uit populaire Europese vakantielanden. Vandaag: ‘100 Metros’ (Spanje).

DRAMA/KOMEDIE • JAAP-HARM DE JONG BEELD CASTELAO PICTURES

Stroeve toenadering tussen twee mannen

Ramón is een snelle jongen in de reclamewereld. Als hij met zijn team een klant toespreekt, zegt hij het zonder een spootje van schroom: ‘Wij hebben een van de beste campagnes aller tijden gemaakt. En hij is voor jullie.’ Thuis loopt het leven ook gesmeerd. Een knappe, succesvolle vrouw aan zijn zijde. Ze hebben een zoon-tje en de tweede is op komst. Een man van 36 jaar, geen vuiltje aan de lucht. Totdat ze op bezoek gaan bij zijn schoonvader. Een uiterst nurkse man die zich door niemand laat zeggen. Sinds zijn vrouw is overleden, is het een zootje in huis. Wie onderaan de trap naar boven kijkt, kijkt niet tegen het dak aan, maar ziet de hemel. Als Ramóns vrouw Inma haar vader gedeceideerd laat weten dat hij tot-dat het dak gerepareerd is bij hen komt wonen, probeert Ramón zelf zijn losgeraakte veter te strikken. Zijn vingers verkrampt, alsof de an-

De dokter zegt het onomwonden: hij heeft multiple sclerose.

ders zo vanzelfsprekende signalen uit zijn hersens hun bestemming niet meer bereiken. En bij de avondmaaltijd valt het stukje sushi dat Ramón op zijn bord wil leggen tussen de eetstokjes vandaan in zijn glas rode wijn. Alle seinen gaan op rood bij Inma als Ramón de volgende ochtend niet meer uit zijn woorden komt. De vlotte spreker krijgt geen logische zin meer over zijn lippen. In het ziekenhuis blijkt dat Ramón niet voor niks die tintelingen in zijn vingers voelde en het idee had dat er stenen in zijn sokken zaten. De dokter zegt het onomwonden: hij heeft

multiple sclerose. Alle vreemde verschijnselen van de afgelopen tijd waren het teken dat hij een aanval heeft meegemaakt. Dat kan vanaf nu 10 keer per jaar gaan voorkomen of 1 keer per 10 jaar. Vandaar de bijnaam ‘de ziekte met de vele gezichten’. Kort gezegd heeft Ramón kortsluiting in zijn centraal zenuwstelsel. Het feit dat hij nog kan lopen is een wonder op zich. Het valt de man die het zo lang voor de wind ging rauw op zijn dak. Accepteren kan hij het niet. Op zijn werk – waar hij gewoon naartoe blijft gaan – vertelt hij niks. De fysieke gevolgen en het inzicht dat hij opdoet door contact met medepatiënten kan hij echter niet ontkennen. De ziekte is een ontketende tegenstander die een felle charge uitvoert op zijn enkels. Ramón gaat letterlijk en figuurlijk onderuit.

triatlon
De wending is daar als Inma Ramón en haar vader Manolo aan elkaar koppelt. De eerste heeft het in zijn hoofd gehaald een ‘Iron Man’ te willen volbrengen. Met andere woorden: een triatlon waarvoor hij 3,8 kilometer moet zwemmen, 180 kilometer fietsen en 42 kilometer hardlopen. Nogal een heftige opgave als de verwachting is dat 100 meter lopen (waarnaar de titel van de film verwijst) eigenlijk al te veel gevraagd is. Manolo heeft een nieuw doel nodig in het leven nu hij weduwnaar is. Tevens is hij 40 jaar lang gymleraar geweest en dus de ideale trainer voor zijn schoonzoon. Wat volgt, is de stroeve toenadering tussen twee mannen die elkaar eigenlijk niet kunnen uitstaan. Lange tijd volgt *100 Metros* dit enigszins voorspelbare spoor. Wie aan het begin van de film heeft gezien dat het een waargebeurd verhaal betreft, kan de afloop ook wel enigszins raden. Het voelt als valse heroïek over de eenling die de gevolgen van zijn ziekte weet te overwinnen. Een akelige boodschap voor ieder die even strijdbaar is, maar niet zijn of haar

doel bereikt. En is wie geknakt raakt door zo’n ernstige ziekte dan een ‘loser’? En toch hakt de finale er in. Ramón verheft zich niet. Hij gaat gewoon de weg die hem helpt om te gaan met de ziekte die hem onderuit haalde. Het mooie is daarbij dat zijn weg naar succes een gezamenlijke inspanning is. Ramón rent en fietst en

zwemt niet alleen of alleen voor zichzelf. Hij doet het samen met en voor zijn gezin en schoonvader. Alsof je de gevleugelde uitspraak van de huidige coronacrisis zo kunt vertalen naar dit verhaal: alleen samen krijgen we multiple sclerose onder controle. Dat is geen hoogmoedige slogan, maar nederig de werkelijkheid

DRAMA • MICHEL VAN HOUT BEELD EYE FILMMEUSEM

Vriendschap

Niets is wat het lijkt in de psychologische thriller *Duelles* van Olivier Masset-Depasse. Het lijkt een ode van de Belgische filmmaker aan Alfred Hitchcock, de meester van spanning, valse verwachtingen en blonde actrices. In een landhuis, een twee-onder-een-kap-woning, wonen twee welgestelde, bevriende families. Het is begin jaren zestig. Alles lijkt pais en vree. Achter de stijlvolle façade tieren de zorgen echter welig. De blonde mevrouw Brunelle strest over de pinda-allergie van haar zootje. Mevrouw Geniot, een brunette, toont niet het achterste van haar tong, maar haar frons spreekt boekdelen. De buurvrouwen zijn beste vriendinnen, hun achtjarige zootjes beste vriendjes. Op een kwade dag valt het zootje van familie Geniot uit het raam, met fatale afloop. Buurvrouw Brunelle zag het gebeuren, maar kon het

Duelles
★★★★☆
REGIE: OLIVIER MASSET-DEPASSE.
MET VEERLE BAETENS, ANNE COESENS,
JULES LEFEBVRES E.A. 97 MINUTEN.
KIJKWIJZER: VANAF 12 JAAR, MAAR
IN MEESTE LANDEN VANAF 16 JAAR.
IN 24 BIOSCOPEN.

+ onverwacht en verontrustend
+ steekt Hitchcock naar de kroon

onder ogen zien. De Spaanse Vereniging voor Neurologie prees dan ook de bijdrage van de film wat betreft het inzicht in deze ziekte. Voor wie dit jaar niet op vakantie naar Spanje kan, komt het populaire vakantieland terug de huis-kamer in met deze mooie les die iedereen ter harte kan nemen. ■

100 Metros (Spanje)
REGIE: MARCEL BARRENA. MET DANI ROVIRA, KARRA ELEJALDE, ALEXANDRA JIMÉNEZ, E.A. 108 MINUTEN. KIJKWIJZER: VANAF 12 JAAR. TE ZIEN VIA NETFLIX.

met diepe wond

jongetje niet redden. Of had ze dat wel gekund? En waarom was het jongetje zonder toezicht? Voor beide vrouwen is de dood van het jongetje een ondraaglijke last van verdriet en schuldgevoel. Beiden verwijten elkaar dat ze meer hadden kunnen doen. Het laat een diepe wond achter in de vriendschap. Buurvrouw Brunelle ontwikkelt gevoelens van paranoia. Ze denkt dat haar jaloerse buurvrouw zich op haar zoontje wil wreken.

waanideeën
Buurvrouw Geniot weet intussen niet of meer of minder afstand haar emoties helpt. Toch lijkt alles weer anders. Meneer Brunelle meent dat zijn vrouw aan waanideeën lijdt en eist dat ze in therapie gaat. Meneer Geniot wil zijn vrouw weghouden bij het buurjongetje. Tot op het

einde blijft het, ondanks het expressieve ac-teerwerk, spannend welke buurvrouw er nu werkelijk waanzin ontwikkelt. En die waanzin overtreft elk worst-case-scenario dat je op basis van Hitchcock in gedachten had. Een ode aan de meester blijkt hem naar de kroon te steken. Deze kleurvolle, maar kille ontmanteling van vriendschap overstijgt niet alleen de verwachtingen, maar spookt veront-rustend na in je hoofd. Kunnen we beter nie-mand vertrouwen? Gaan we te angstvallig met kinderen om? Is het veilig om moeder-instincten te volgen? Hollywood was direct onder de indruk en bood filmregisseur Masset-Depasse aan om een Amerikaanse remake te maken. Jessica Chastain en Anne Hathaway zijn al gecast voor *Mother's Instinct*. ■

DOCUMENTAIRE • BOAZ VAN LUIJK BEELD PERISCOOP FILM

Hoe de zeilwereld op z'n kop werd gezet

De Britse zeiler Tracy Edwards weet na dertig jaar nog steeds te inspi-
reren.

In 2018 wint Carolijn Brouwer met het team van Dongfeng als eerste vrouw de Volvo Ocean Race. Deze langste en zwaarste zeilrace om de wereld wordt dan al veertig jaar ge-varen. Ondanks dat onlangs de regels gunstiger voor vrouwen zijn gewor-den, zijn vrouwen in de race een zeldzaamheid. Laat staan dat er bo-

vrouw aan boord wil, wil ze met een eigen schip én een geheel vrouwe-lijke bemanning de race van 1989 gaan winnen.

huiveringwekkende beelden
Maiden vertelt dit verhaal met veel gevoel en unieke beelden vanaf de boot. Het was toen nog niet de ge-woonte om aan boord te filmen: zeil-mannen namen zichzelf daarvoor te serieus. De idyllische en huivering-wekkende beelden worden afgewis-seld met interviews met de originele bemanning. Dit geeft een bijzonder inkijkje in het leven voor en tijdens de race. Het is de openhartigheid die de prestaties van de Maiden nog meer glans geeft.

Zoals een goede film, laat deze docu-mentaire je niet direct los. Je wilt we-ten hoe het afloopt met Tracy Ed-wards, met haar bemanning en de boot. Hoe staat het nu met vrouwe-lijke zeilers? Maiden zet zo de pres-taties van Carolijn Brouwer en Laura Dekker in een krachtig perspectief. Waar waren zij geweest zonder de Maiden van Tracy Edwards? Tegelijk is de documentaire een ap-pel om na te gaan waar nog meer door mannen gedomineerde bastions bestaan. Waar wordt neerbuigend gedaan over wat vrouwen wel of niet zouden kunnen doen? Waar worden de talenten van vrouwen miskend? Een parallel met het reilen en zeilen van de kerk komt dan ook al heel snel naar voren. Tracy Edwards geeft ondertussen niet op: zij heeft na der-tig jaar de Maiden van de sloop gere-d en gebruikt haar nu weer om wereld-wijd de positie van vrouwen te ver-beteren. ■

Je wilt weten hoe het afloopt met Tracy Edwards, haar bemanning en haar boot.

ten meedoen met alleen maar vrou-welijke bemanning.
Maiden vertelt het verhaal van kapi-tein Tracy Edwards en de eerste vol-ledig door vrouwen bemande boot. De race heette toen nog de Whit-bread Round the World Race en werd volledig door mannen gedomineerd. Een vrouw kwam je hoogstens tegen als kok. En zelfs voor die plek moest Tracy Edwards in 1985 al vechten als een leeuw.
Voordat we daar zijn, toont de docu-mentaire ons hoe Tracy zorgeloos op-groeit. Haar vrijgevochten moeder leert haar doorzetten en ze is dol op haar vader. Tracy's wereld stort op haar tiende in als hij plotseling sterft. Het gaat van kwaad tot erger en op haar zestiende is ze een drop-out die al backpackend leert zeilen. Na haar avontuur als kok in de zeilrace neemt ze zich voor om als zeiler mee te doen. Maar als niemand haar als

Maiden
★★★★☆
REGIE: ALEX HOLMES. MET TRACY EDWARDS, TANJA VISSER E.A.
97 MINUTEN. KIJKWIJZER: ALLE LEEFTIJDEN. IN 13 BIOSCOPEN.

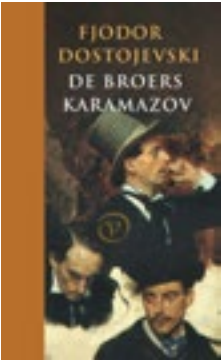
+ inspirerend verhaal
+ prachtige mensen

zwanenzang

MAURICE HOOGENDOORN BEELD WIKIPEDIA

Geen weerwoord, maar een kus

In de serie ‘Zwanenzang’ wordt het laatste werk van een kunstenaar onderzocht. Wat heeft het ons te vertellen?

Over wie hebben we het?
Over Fjodor Michajlovitsj Dostoevski (1821-1881), een van de grootste schrijvers aller tijden. Oké, Nabokov en Karel van het Reve waren het daarmee niet eens, maar verder is er toch een vrij brede consensus. Dostoevski werd vooral beroemd door zijn romans *Misdaad en straf*, *De idioot* en *De gebroeders Karamazov*. Hij wordt vooral geprezen vanwege zijn diepe inzicht in de psyche van de mens en zijn ongeëvenaarde polyfonie. Dat laatste wil zeggen dat je in zijn boeken een breed palet aan personages aantreft: van heiligen tot zondaars, en hij kon zich in állen waarachtig verplaatsen. ‘Er lijkt niets te zijn dat Dostoevski niet durfde te denken, zodra hij zich inleefde in een ander’, schreef Willem Jan Otten eens in een prachtig essay. En juist over de zondaars schrijft Dostoevski met erbarmen. Opnieuw Otten: ‘In dit diepe verzet tegen het oordelen, tegen het idee dat je zelf buiten de maalstroom van het kwaad staat, daarin schuilt voor mij Dostoevski’s heroïek.’
Waarschijnlijk heeft Dostoevski’s inzicht in de menselijke ziel, met alle duistere uithoeken, veel te maken met zijn eigen biografie. Op 27-jarige leeftijd werd hij vanwege revolutionaire ideeën ter dood veroordeeld. Enkele minuten voor de executie kreeg hij gratie, om vervolgens te worden verbannen naar Siberië, waar hij vier jaar dwangarbeid in werkkampen verrichtte. Later, terug in de bewoonde wereld, leidde Dostoevski een roerig leven. Hij kende eenzaamheid en armoede, liefdesverdriet, had een gokverslaving en als gevolg daarvan te maken met schuldeisers. Twee van zijn kinderen overleden op heel jonge leeftijd. En gedurende al die jaren schreef hij, als een bezetene.

Wat is zijn laatste werk?
Zijn meesterwerk, de roman *De gebroeders Karamazov* (in de laatste Nederlandse vertaling uit 2006 is de titel *De broers Karamazov*). Hij schreef het boek in 1879 en 1880, en voltooide het vier maanden voor zijn dood. Heel kort samengevat gaat het over een vader, Fjodor, een klaploper, en zijn drie zoons: Dmitri, Ivan en Aleksei (die allemaal tal van bijnamen hebben, lekker lastig). Dmitri heeft een verloofde maar is verliefd op een vrouw waarop ook zijn vader zijn oog heeft laten vallen. Ivan wordt verliefd op Dmitri’s verloofde. Aleksei is de meest sympathieke van het stel en is aan het begin novice in een klooster, maar zijn overste, de starets Zosima, stuurt hem de wereld in. Maar een samenvatting zegt eigenlijk niets, want *De gebroeders Karamazov*

Fjodor Dostoevski

staat vol met prachtige scènes en diepgaande maatschappelijke, theologische en psychologische beschouwingen. Die maken het boek tot een meesterwerk.

Wat zegt dit werk?
Bij Dostoevski gaat het heel vaak over wezenlijke, grote thema’s. Goed en kwaad, het lijden van onschuldige mensen, de vraag naar God. Zo ook in *De gebroeders Karamazov*. Alleen al het hoofdstuk ‘De grootinquisiteur van Sevilla’ is een hoogtepunt in de wereldliteratuur en verplichte kost. Ivan vertelt hierin een verhaal over Jezus, die even is weer-gekeerd in het Sevilla van de zestiende eeuw. Jezus wordt aangesproken

door de Groot-Inquisiteur: ‘Waarom bent u ons komen hinderen?’ (In de nieuwste vertaling staat: ‘Waarom kom je ons voor de voeten lopen?’ Toch iets minder mooi.)
De 90-jarige inquisiteur is niet blij met Jezus’ komst. Jezus heeft de mens te hoog ingeschat, meent hij. Jezus wilde de mens vrijmaken, maar de mens is te zwak om met die vrijheid om te kunnen gaan. Daarom heeft het kerkgezag corrigerend opgetreden en de mens weer onderworpen.
Dat wil de mens ook liever, gelooft de inquisiteur: onderworpen zijn. Liever volgt hij gedwee een set regels of een sterke leider, dan in vrijheid te leven. Tegen Jezus zegt hij op

den duur: ‘In plaats van je van de menselijke vrijheid meester te maken, heb je haar vergroot en het geestelijke koninkrijk van de mens voor eeuwig belast met de kwellingen daarvan.’
Het slot van het hoofdstuk is ontroerend en ijzersterk. Na een lange monoloog realiseert de inquisiteur zich pas dat Jezus al die tijd stil is gebleven. ‘De oude man zou willen dat de ander iets tegen hem zei, al was het iets bitters en verschrikkelijks’, schrijft Dostoevski. Maar Jezus werpt niets tegen. Hij loopt alleen maar naar de inquisiteur toe ‘en drukte stil een kus op diens bloedge-negentigjarige lippen. Dat is zijn antwoord.’ ■